

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 30.

Lördagen den 28 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den vid kammarens sammanträde på förmiddagen avbrutna överläggningen rörande första lagutskottets utlåtande nr 24 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fylleri m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Om
lag angående
fylleri m. m.
(Forts.)*

Herr **Christenson** i Södertälje som anförde: Herr talman! Jag har ju i denna fråga, då den förra gången behandlades här i kammaren, i ett ganska vidlyftigt anförande utvecklat mina synpunkter på densamma, och det finns därför icke anledning för mig att nu gå för långt in i ämnet. Jag skulle emellertid vilja yttra några ord, särskilt i anledning av det anförande, som herr Lindqvist hållit till stöd för reservationen.

Herr Lindqvist framhöll, att utskottet i sitt betänkande beträffande 1 § anfört en del saker, mot vilka han måste opponera sig. Utskottet har bland annat uttalat, att bestämmelserna i 1 § skulle kunna leda till ett alltför starkt ingrepp på privatlivets område. Men hur är det med reservanterna? Jo, de ha själva föreslagit en ändring av 1 §, varigenom de sökt få bort denna invändning om inkräktande på privatlivets område, då de i 1 § säga, att straff skall drabba den som träffas »i sådant tillstånd å ställe, varom i 11 kap. 15 § strafflagen förmåles, eller å annan plats där han lätteligen synes från sådant ställe och ej äger giltig anledning uppehålla sig». Reservanterna hava sålunda själva gjort ett tillägg, som är ägnat fridlysa det enskilda området.

Vad nu den mycket omtalade frågan om berusade personer som uppehålla sig i portgångar och på andra liknande platser beträffar, så har det gjorts ganska starka anmärkningar mot vad utskottet därom sagt, då det lämnat vissa anvisningar för hur man skall få sådana personer lagförda. Jag tror för min del knappast, att någon polis, som får se dylika individer uppehålla sig i en portgång, skulle tveka att utan vidare taga hand om dem. Men om jag nu tänker mig, att berusade personer draga sig in i en portgång och stänga porten efter sig, vilket de kanske i regel göra för att få vara mera i fred, hur går det då? Jo, då kan man icke komma åt dem ens med Kungl. Maj:ts förslag. Då kunna de nämligen icke, såsom det heter i den kungl. propositionen, lätteligen synas från allmän plats.

Nu vill jag säga, beträffande 1 §, att jag ej tror, att det skulle mött några svårigheter att inom utskottet vinna enighet angående denna paragraf i den lydelse, den erhållit i reservationen, för den händelse det icke funnits anledning till andra erinringar mot lagförslaget. Emellertid är det framför allt 2 § i förslaget, som föranlett utskottets starka betänkligheter mot hela lagen, vars kärnpunkt ligger just i 2 §. Det är ju så, att 2 § stadgar följande: »Är vid utövning av verksamhet, så beskaffad att i händelse av bristande omsorg eller

Om
lag angående
fylleri m. m.
(Forts.)

besinning fara lätteligen uppstår för människors liv eller hälsa, någon av starka drycker så påverkad, att han måste antagas ej äga nödigt herravälde över sina handlingar, straffes med böter från och med tjugufem till och med ettusen kronor. Äro omständigheterna försvärande, må böterna sättas till högst tvåtusen kronor eller ock till fängelse i högst tre månader dömas.» Här gäller det en avsevärd utvidgning av de fall, där straff stadgas för framkallande av fara. Straff härför finnes ju nu på vissa områden, dock endast i några enstaka fall, men då det nu gäller att här väsentligen utvidga kriminaliseringen av sådana fall, då kan man med fog ifrågasätta, som lagrådet särskilt framhållit, om icke en sådan lagstiftning bör tagas i ett vidare sammanhang, så att man får tillfälle att överblicka alla konsekvenser och övriga omständigheter, som kunna vara av betydelse. Lagrådet säger ju: »Det har sålunda påvisats hurusom redan det äldre förslaget införde i vår allmänna straffrätt en nyhet av principiell innebörd genom att inom ett vidsträckt område av vitt skiftande livsförhållanden utsträcka straffreaktionen till att gälla ett tidigare stadium än det, där sådan hittills inträtt. Och det har erinrats att övervägandet av ett så beskaffat steg lämpligast borde äga rum i samband med en lagrevision av vidare mått, då dess innebörd och konsekvenser lättare låta sig överskådas.» »Man är ju icke», säger lagrådet vidare, »för den skull förhindrad att ingripa med specialstadganden för särskilda områden, där ett verkligt behov framträtt.»

Det gäller då att avgöra, om på det område, som nu är i fråga, framträtt ett verkligt behov i ifrågavarande avseende. Lagrådets majoritet uttalar, att något påtagligt praktiskt behov icke blivit visat och de myndigheter, som närmast hava hand om här åsyftad trafikpersonal, särskilt järnvägsstyrelsen, bestrida på det bestämdaste behovet av att införa dylika straffbestämmelser för denna personal.

Om det sålunda icke föreligger någon anledning att utvidga detta brottsområde, så faller ju redan därmed 2 §. Men dessutom äro, som jag förut framhållit, de ordalag, som använts i 2 § för att bestämma, när ett brott enligt denna paragraf skall anses föreligga, icke lämpliga. När det t. ex. sägs, att vederbörande skall vara av starka drycker så påverkad, att han kan antagas ej äga nödigt herravälde över sina handlingar, så är detta ju ett synnerligen obestämt uttryck. För det första står, att han skall vara *så* påverkad, etc. Man kan nu tänka sig, att en person kan vara påverkad av spritdrycker i viss grad och till och med i sådan grad, att det kanske syns på honom. Då skulle han, om han är motorfordonsförare, bli fast enligt 41 § i motorfordonsförordningen, men enligt denna paragraf skulle det kunna tänkas, att han skulle gå fri, om han kunde styrka, genom läkarbetyg eller på annat sätt, att han i det läge, vari han vid tillfället i fråga befunnit sig av sådan anledning, varom här är fråga, haft fullt herravälde över sina handlingar. Det är ju möjligt, att detta är ett undantagsfall, som icke så ofta skulle inträffa, och att tillämpningen av 2 § kanske komme att medföra, att flera personer skulle komma att dömas, än vad nu är fallet. Men det är icke så mycket detta, det gäller. Jag har för min del icke något som helst undseende med dessa personer, som missbruka spritdrycker, när de skola föra automobil. I dylika fall böra de förhålla sig synnerligen varsamt i förhållande till spritdrycker, det är min bestämda uppfattning. Men det kan icke hjälpas, att det är något ytterst obestämt och svävande i ifrågavarande uttryck, som kan giva anledning till godtycke och olikformighet vid lagtillämpningen och medföra stora svårigheter med avseende å bevisningen, och man kan nog riskera, att det skulle inträffa att personer enligt § 2 bleve dömda på otillräckliga grunder. Jag vill särskilt framhålla, att för dessa motorfordonsförare är det icke nog med själva straffet, utan de bli därjämte i så gott som alla fall utsatta för en för dem mycket

viktigare och allvarligare påföljd, nämligen att de förlora sina körkort. Om man tänker på att en yrkeschaufför icke har något annat levebröd och kanske i dessa tider har svårt eller rent av omöjligt att skaffa sig något annat, så skulle det för honom te sig synnerligen hårt, om han här med tillämpning av dessa otydliga och svävande bestämmelser skulle dömas, fastän han icke borde ha dömts.

När herr Lindqvist här sade, att den bestämmelse, som nu finnes i motorfordonsförordningen, att en person skall straffas, om han är synbarligen berörd av starka drycker, har föranlett svårigheter och tvistigheter, och att den formuleringen finge anses bristfällig, så tror jag i alla fall, att nog är uttrycket »synbarligen berörd av starka drycker» bra mycket tydligare och lättare att tillämpa i ett föreliggande fall än det här föreliggande uttrycket »av starka drycker så påverkad, att han kan antagas ej äga nödigt herravälde över sina handlingar». Nu ha ju reservanterna föreslagit den ändring, att i stället för »kan antagas» skulle stå »måste antagas». Jag medger, att detta innebär en skärpning i förutsättningarna för ett sakförhållande, men dock icke så stor. I varje fall blir även detta uttryck så svävande, att jag icke kan vara med om detsamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade:

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag hemställer, hurvida det är nödvändigt att upptaga en realdebatt i detta ärende. Blev icke frågan fullt genomdebatterad i förra veckan? Den har fallit på grund av första kammarens beslut, men ett bifall till reservationen, som tämligen överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, skulle underlätta för regeringen att ett kommande år framlägga nytt förslag i frågan. Under åberopande av de skäl, som jag anförde, då ärendet var före till prövning för åtta dagar sedan, tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Då jag vid detta ärendes behandling i förra veckan hemställde om återremiss, så var det därför, att jag hoppades, att man på den vägen skulle kunna nå något resultat i år. Som kammarens ledamöter veta, har, ehuru andra kammaren praktiskt taget var enig i återremissbeslutet, saken avvisats av första kammaren, som avslagit Kungl. Maj:ts förslag. Jag skulle vilja säga, att det hade givetvis varit en säkerhetsåtgärd om man kunnat få en förnyad omprövning av reservationens lagtext, som ju alla ansågo skulle varit möjlig att erhålla genom en återremiss. Nu har detta icke kunnat ske, men jag anser dock, att saken är av den betydelse, att andra kammaren bör fatta ett annat beslut än det, till vilket första kammaren kommit i denna fråga. För att hjälpa saken framåt vid den fortsatta behandlingen hemställer jag, herr talman, om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten 1) av den utav herr V. Edward Larson m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Christenson i Södertälje begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen yttrade att, när votering äskats, sådan komme att äga rum, varjämte varsel till votering gavs.

Om
lag angående
fylleri m. m.
(Forts.)

*Om
lag angående
fylleri m. m.
(Forts.)*

Ordet begärdes nu av

Herr **Olsson** i Broberg, som anförde: Herr talman! Jag vill blott fästa uppmärksamheten på, att här är ett fall liknande det som förekom förliden onsdag, då jag begärde votering efter klubbslaget, men detta icke bifölls. Detta voteringsyrkande är också begärt efter klubbslaget.

Vidare yttrade

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall be att få konstatera, att herr Christenson begärde votering, innan klubbslaget föll. Två gånger begärde han votering. Först andra gången uppfattades hans yrkande.

Härefter blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som innefattas i punkten 1 av den vid första lagutskottets förevarande utlåtande nr 24 av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten 1 av berörda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit det förslag, som innefattades i punkten 1) av den vid utlåtandet av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna reservationen.

På herr talmannens härefter givna proposition blev utskottets hemställan i punkten 2 av kammaren bifallen.

§ 2.

*Ang.
ändring i
förordningen
om motor-
fordon.*

Å föredragningslistan var vidare upptaget första lagutskottets memorial, nr 33, i anledning av återremiss från andra kammaren av första lagutskottets utlåtande nr 25 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 15 och 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

Sedan vid behandling i kamrarna av första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 15 och 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon, första kammaren bifallit utskottets hemställan, men andra kammaren återförvisat ärendet till utskottet för förnyad behandling, så hemställde nu utskottet i förevarande memorial, att andra kammaren måtte i ärendet fatta beslut.

Utskottets i dess utlåtande nr 25 gjorda hemställan föredrogs ånyo. Därvid anförde:

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Detta ärende sammanhänger med det vi nyss behandlat, och då kammaren där biträtt vad reservanterna yrkat, så bör kammaren även i detta ärende biträda den reservation, som är fo-

gad vid utskottsutlåtandet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
ändring i
förordningen
om motor-
fordon.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i dess utlåtande nr 25, dels ock på bifall till den vid samma utlåtande fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enhlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 3.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om ändring i fattigvårdslagens bestämmelser rörande skyldighet för vistelsekommun att själv vidkännas vissa kostnader.

*I fråga om
skyldighet för
vistelsekom-
mun att själv
vidkännas vis-
sa kostnader.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 190, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Hedlund* i Östersund och *Ericson* i Boxholm föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i fattigvårdslagen, att fattigvård, som bestått i bekostande åt skolbarn av kläder, underhåll eller annat, som avsåge att sätta dem i tillfälle att begagna skolundervisningen samt läkar- eller förlossningshjälp eller medicin, då hjälpen eller medicinen lämnats annorledes än i förening med vård å anstalt, jämväl skulle ersättas av hemortskommunen, samt i de fall, då 60 § vore tillämplig, av staten.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Holmström* i Stockholm och *Johansson* i Sollefteå förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med anledning av ovanberörda motion måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning rörande önskvärdheten och lämpligheten av sådana ändringar av fattigvårdslagen, som påyrkades i nämnda motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Här föreligger en motion väckt av herrar *Hedlund* i Östersund och *Ericson* i Boxholm, vari påyrkas vissa ändringar i fattigvårdslagen. Utskottet har avstyrkt motionen, men vi äro fyra stycken i utskottet, som begärt en allsidig och förutsättningslös utredning i frågan, och jag för min del skall tillåta mig att yrka bifall till detta förslag om utredning. Jag skall som skäl för detta yrkande be att få framföra några synpunkter.

Jag vill då först erinra därom, att när den nya fattigvårdslagen kom till, slogs det fast som en huvudprincip, att när en person ifrån en viss kommun vistades i en annan kommun och där erhöll fattigvårdsunderstöd, så skulle den egentliga hemortskommunen betala kostnaderna, d. v. s. det skulle ske en avräkning mellan vistelsekommunen och hemortskommunen, och vistelsekommunen skulle ha rätt att sända en räkning till hemortskommunen, vilken skulle erlagga betalning. Det gjordes dock ett visst undantag från denna huvudregel, och det undantaget bestod däri, att när det gällde vissa mindre kostnader för fattigvården nämligen bekostande åt skolbarn av kläder, underhåll eller annat, som avsåg att sätta dem i tillfälle att begagna skolundervisningen, samt läkar-

I fråga om skyldighet för vistelsekommun att själva bekänna vis-sa kostnader.
(Forts.)

eller förlösningshjälp eller medicin, då hjälpen eller medicinen lämnades an- norledes än i förening med vård å anstalt, då skulle dessa mindre kostnader be- talas av vistelsekommunen.

Orsaken till detta undantag var, att man ville undvika uppgörelse och av- räkning, när det gällde *mindre* summor. I övrigt motiverade man denna anord- ning därmed, att man ansåg, att på det sättet skulle antalet fattigvårdsproces- ser mellan kommunerna förminska.

Nu säger emellertid motionärerna, och det har också påståtts från andra håll, att denna verkan av lagens bestämmelser icke ernåtts. Det är tvärtom så, sä- ger man, att denna bestämmelse verkat därhän, att det uppstått ett ganska be- tydligt antal fattigvårdsprocesser. Även i övrigt är det en nackdel, som föl- jer med denna bestämmelse, och det är att, när vistelsekommunen skall betala för en person från en annan kommun och icke får skriva räkning på hemorts- kommunen, stimulerar detta vistelsekommunen till att få kostnaderna så små som möjligt för dessa utsocknes understödstagare, och därför håller man dem på så knapp diet som möjligt.

Denna fråga, som nu förts fram i motionen, där man yrkat en ändring i dessa punkter, ha underställts sakkunnigas granskning, och av nio fattigvårdskonsu- lenter, som blivit tillfrågade, hava sex stycken ansett, att förhållandena äro ungefärligen sådana, som det sagts i motionen, och att det finns anledning att vidtaga en ändring i lagen på denna punkt. Slutligen har statens inspektör för fattigvård och barnavård för sin del sagt ifrån, att det finnes all anledning att åstadkomma en genomgripande och opartisk utredning av denna fråga. Med ett ord sagt, dessa personer ha tillstyrkt, att man i anledning av motionen skulle företaga en utredning av saken.

När saken alltså ligger så till, att den övervägande majoriteten av sakkun- nigt folk — och dit få naturligtvis räknas de två motionärerna, vilka under lång tid sysslat med fattigvårdsfrågor — anser, att här finnes anledning att göra en utredning i frågan, då ha vi reservanter ansett, att riksdagen bör säga ifrån, att här bör det ske en utredning, som eventuellt resulterar i att det blir en ändring i lagen på denna punkt.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att med denna korta motivering yrka bifall till reservationen. Jag yrkar alltså, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära att en allsidig och förutsättningslös utredning av denna fråga måtte åstadkommas.

Herr Ödström: Herr talman! Då denna fråga förekom till behandling i andra lagutskottet, var man icke säker, hur man egentligen borde gå till väga, och därför infordrade man yttrande av statens inspektör för fattigvård och barnavård. Det yttrandet förelåg för en tid sedan i andra lagutskottet. Det visade sig därav, att icke alla fattigvårdskonsulenter voro ense om behovet av att lagstifta i den föreslagna riktningen. Detta torde vara anledningen till, att utskottet kommit till den ståndpunkt, det intagit, då utskottet ansett något särskilt behov härvidlag icke föreligga. Ty utskottet kunde ju icke alltför mycket fästa sig vid en sakkunskap, som icke var enig. Hade det varit så, att här förelegat ett spörsmål, där alla sakkunniga varit eniga om att gå in för motionens yrkande, skulle utskottet nog hava ställt sig annorlunda. Men då det rådde tvekan på vissa håll, ansåg man, att ingenting borde göras åt saken nu, utan att man borde låta den förfalla.

För övrigt är jag övertygad, att med det intresse, som statens fattigvårdsin- spektör har för ifrågavarande förhållanden, skall han, om han finner det vara nödvändigt och nyttigt, icke dröja länge med att till Kungl. Maj:t gå in med be- gäran om lagstiftning i detta ärende. Utskottets majoritet har också ansett, att man under sådana förhållanden nu icke borde gå in på att lagstifta i denna frå- ga.

ga, utan att man borde ställa sig avvaktande. Jag är, som sagt, livligt övertygad, att med det intresse, som statens fattigvårdsinspektör hyser för dessa saker, så skall han, om det behöves, icke bliva sen att komma med en begäran om ändringar.

Herr talman! Under nu nämnda förhållanden och då andra lagutskottet icke kunnat komma till någon annan ståndpunkt än den, som det intagit, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Det är riktigt, att fattigvårds-kommittén 1915 ansåg, att en del kostnader för fattigvård, nämligen sådana, som bestått i bekostande åt skolbarn av kläder, underhåll eller annat, som avser att sätta dem i tillfälle att begagna skolundervisningen, samt läkar- eller förlossningshjälp eller medicin, då hjälpen eller medicinen lämnats annorledes än i förening med vård å anstalt, icke skulle ersättas av hemortskommunen. Man förmenade, att dessa utgifter vore småsaker och att det icke funnes någon anledning för kommunerna att tvista om dem. Jag tillhörde, då lagen antogs, riksdagen och det utskott, som behandlade frågan, och jag delade då den uppfattning, som riksdagen slutligen stannade för. Emellertid har jag under de tio år, som fattigvårdslagen tillämpats, kommit till insikt om, att allt vad man år 1918 hoppades av detta undantag alldeles slagit fel. För de större fattigvårdssamhällena, eller rättare sagt för de mera centraliserade fattigvårdssamhällena, d. v. s. städerna och de större industrisamhällena, utgör denna undantagsbestämmelse ingen nackdel, därför att så fort en sjuk i en sådan kommun behöver läkarvård, drages det försorg om att han inlägges på ålderdomshemmet eller sjukstugan. Den vård, som där lämnas, skall hemortskommunen betala, ty här blir det sådan läkarhjälp, som utgått i samband med anstaltsvård. Men i de små landsortskommunerna, särskilt i avlägsna bygder, har man icke tillgång till dessa anstalter. Där är ett läkarbesök en ganska omfattande sak, som orsakar kommunen icke bara stora utgifter utan också ofantligt mycket besvär. Det var i mitt distrikt en mycket skattetyngd landsortskommun, där en skogsarbetare från ett annat fattigvårdssamhälle blev sjuk. Han behövde endast 5 kronor i fattighjälp. Det skulle hemortskommunen betala. Men de 95 kronor, som läkarbesöket kostade, fick vistelsekommunen vidkännas. Det är oerhört besvärligt att få läkare till en sjuk ibland. I detta fall kändes det ofantligt tungt för kommunen att behöva erlägga det nämnda beloppet. Desto bättre har jag emellertid aldrig märkt, att kommunerna dra sig för att bereda en akut sjuk den läkarvård och medicin, som han behöver från fattigvården. För övrigt är det givetvis fullt riktigt, att alla människor, hur fattiga de än må vara, skola hava tillgång till all den läkarvård, som de behöva, således även specialvård. Jag känner till fall, där insulinbehandling måst tillgripas mot sockersjuka hos en understödstagare, men där den hjälpbehövande först efter klagomål hos länsstyrelsen erhållit denna behandling. Vissa kommuner äro ganska motsträviga, när det gäller att lämna personer med hemorts rätt i andra kommuner den hjälp i dylika fall, som de behöva. Jag förstår likväl oviljan hos kommunerna, ty den tyngsta delen av de fattigvårdsutgifter, som förorsakas av sjukdom, får vistelsekommunen kännas vid, under det att allenast den mindre delen av dessa kostnader ersättes av hemortskommunen.

Man har, efter vad jag förspott, i andra lagutskottet den uppfattningen, att, om denna motion skulle bifallas, skulle detta, i än högre grad än hittills varit förhållandet, orsaka processer mellan fattigvårdssamhällena. Jag har en motsatt uppfattning. Blir det klart utsagt, att medicin, läkarvård och de andra här uppräknade utgifterna skola ersättas av hemortskommunen, uppkomma aldrig tvister. Däremot har jag märkt, att framför allt beträffande underhåll åt barn för skolgång kommunerna på sista tiden börjat tvista på ett sätt, som icke före-

I fråga om skyldighet för vistelsekommun att självidkännas vissa kostnader.

(Forts.)

I fråga om skylldighet för vistelsekommun att själv vidkännas vis-sa kostnader.

(Forts.)

kommit tidigare. Jag har i egenskap av fattigvårdskonsulent haft att göra med sådana fall, där, när en vistelsekommun krävt hemortskommunen på ersättning för fattigvård åt barn och det icke gällt mer än kanske 20—25 kronor, så har hemortskommunen svarat: Vi skola gärna betala, men vi kräva avdrag för vad som kan anses hava åtgått för barnets skolgång. Detta skall då landsfiskalen och fattigvårdskonsulenten utreda och det är ett oerhört arbete att få utrett dessa saker, som för övrigt ofta icke kunna utredas. Detta är en väg, varigenom man ökar fattigvårdsprocessernas antal i oerhörd utsträckning. Det är alldeles fel att föreställa sig, att ett beslut i enlighet med motionen skulle giva anledning till ökat antal fattigvårdsprocesser. Det är tvärtom en mycket allmän uppfattning bland fattigvårdsmän, vilken bland annat uttalas av så gott som samtliga konsulenter, att processernas antal i stället skulle minskas härigenom. Var och en, som har någon kunskap om fattigvårdsförhållanden, skall giva mig rätt uti, att ingen som helst risk för ökning av processerna föreligger genom ett sådant beslut. Däremot blir det sannolikt en minskning.

Jag vill icke anklaga något enda fattigvårdssamhälle för att neka människor, vilka behöva läkarvård och annan sådan hjälp, som icke ersättes av hemortskommunen, det understöd härutinnan, som de behöva. Men fattigvården har blivit för alla kommuner en sådan tunga, att varje fattigvårdsstyrelse, som känner sin plikt, söker att på alla sätt befria sin kommun från de utgifter det här gäller. Därför hava vi fått fram så många tvister, exempelvis huruvida en specialbehandling, som endast viss läkare kunnat utföra, skall lämnas behövande, som bor i hemorten. Man tvistar om, huruvida ett verkligt behov av sådan hjälp är för handen. Huru mycket svårare skall det då ej vara för en nödställd, som bor i främmande kommun.

I samma ögonblick, som vi erkänna, att all den läkarvård, medicin och annan specialbehandling, som en fattig behöver, skall lämnas, i samma ögonblick böra vi också göra klart för oss, att detta är utgifter, som allvarsamt drabba kommunerna. Då är det icke riktigt, att en del av dessa utgifter icke skall ersättas av hemortskommunen, så mycket mer, som det alltid är de mest skattetyngda kommunerna, som hårdast känna trycket av dessa utgifter. Det kan icke vara rättvist, att städer med ordnade sjukvårds- och fattigvårdsförhållanden skola klara sig ifrån dessa utgifter för understödstagare från främmande kommuner, under det att landsbygdskommunerna drabbas av samma utgifter med hela deras tryck.

Jag förstår naturligtvis väl, att riksdagen icke är beredd att direkt gå in för en ändring i lagstiftningen. Jag är emellertid övertygad om, att hade man överallt den kunskap i hithörande saker, som varje fattigvårdsman har, skulle man icke tveka att bifalla reservationen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr **Ericson** i Boxholm: Herr talman! Jag vill utöver vad som redan sagts på denna punkt tillägga, att jag finner, att utskottets majoritet icke framburit tillräckligt bärande skäl för sitt avslagsyrkande. Det har uttalat sin tveksamhet, huruvida den ändring, som begäres i 50 § fattigvårdslagen, även skulle medföra en ändring av 49 §, som rör hemortsrättsfrågan. Vi hava med vår motion icke avsett någon som helst ändring av 49 §. En person eller en familj, som erhållit hjälp av här ifrågavarande slag, skall enligt motionärernas uppfattning kunna oberoende av denna hjälp förvärva hemortsrätt i en annan kommun. En konsulent uttalar på ett ställe, att om motionen skulle bifallas, skulle man kunna kvarbinda en persons hemortsrätt endast genom att lämna ett par tofflor till hans barn. Detta är en fullständig missuppfattning.

Man frågar sig verkligen, om det kan vara riktigt, att en hemortskommun, som genom utslag är ädömd att ersätta vistelsekommun med exempelvis 10 kro-

nor, vilka utgått som vanligt understöd, icke skall vara skyldig att ersätta låt oss säga 200 kronor, som utgått till läkare, medicin och dylikt. Detta kan naturligtvis icke vara förenligt med lagens andemening, i all synnerhet om man går ut ifrån den förutsättningen, att det åligger hemortsrättskommunen att sörja för de fattiga i sin kommun.

Under den tid jag sysslat med fattigvårdsangelägenheter har det inträffat åtskilliga fall, som belysa de nuvarande bestämmelsernas oegentlighet. I ena fallet gällde det en förlösning med efterföljande sjukdom, vilken krävde ganska dryga läkarkostnader, och dessutom fick vistelsekommunen betala underhåll och inackordering i enskilt hem. Dessa kostnader falla under den paragraf som här är fråga om, och vi hade icke utsikter att av hemortsrättskommunen få ut något som helst av dessa utgifter. I ett annat fall gällde det understöd i en familj, där mannen led av astma, vilket krävde dryga kostnader för medicin och läkarvård. Hemortsrättskommunen ersatte, vad vistelsekommunen utgivit i form av understöd, men icke för vad som utgivits i form av bidrag till läkarvård och medicin.

Utän att gå in på de antydningar, som gjorts med avseende på att processerna skulle ökas, vilket jag i likhet med herr Hedlund tror, att de icke skulle göra, vill jag dock meddela, att om än så skulle vara förhållandet, kan man väl därför icke undgå att rätta till ett missförhållande som oförtydligt är rådande.

Man kan ju, som frågan ligger till, icke yrka bifall till motionen, men då icke mindre än sex av de åtta fattigvårdskonsulenterna jämte barna- och fattigvårdsinspektören hava uttalat sig för att något borde göras i detta hänseende, vill jag vädja till kammaren att gå med på det förslag, som föreligger i reservationen, nämligen om en skrivelse till Kungl. Maj:t, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Öberg: Herr talman! Om det vore så som motionärerna förmenat, att vederbörande fattigvårdsmän, förnämligast fattigvårdskonsulenterna, alla vore överens om önskvärdheten av en reform som här av motionärerna ifrågasatts, skulle ju andra lagutskottet haft anledning att förorda en utredning. Men nu är det ju så, att fattigvårdskonsulenterna själva icke äro ense om behovet. De äro icke ense om att det är nödvändigt att vidtaga den åtgärd, som här ifrågasättes, och om jag då tillägger, vad också utskottet påpekat, nämligen att motionärerna i frågan icke hava presterat det material, som givetvis i varje fall är behövt för att ett utskott skall bygga upp ett skrivelseförslag, torde väl därav kunna sägas framgå så pass starka och goda skäl för den ställning utskottet intagit, att man har anledning tro, att kammaren också för sin del skulle finna utskottets förfarande lämpligt och riktigt. Och då till sist utskottet uttalar den förmodan, att sedan uppmärksamheten nu har fästs på detta förhållande, skulle det med konsulenternas tillhjälp vara liksom tillräckligt för att åstadkomma ordning och reda i fattigvårdshänseende, har jag för min del, herr talman, ingen anledning att fråntråda utskottets ståndpunkt, till vilken jag medverkat, och jag får därför hemställa om bifall till densamma.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag vill vända mig med ett par ord mot herr Öberg. Jag sade i mitt förra anförande, att fattigvårdsmyndigheterna, under förutsättning att de skulle få fälla utslag i kammaren, komme att stödja motionen. Det är jag övertygad om. Jag menade icke med fattigvårdsmyndigheterna fattigvårdskonsulenterna endast. Herr Öberg har inom sin egen kommun en fattigvårdsman, som torde hava lika stor erfarenhet som de nio konsulenterna, och han har säkerligen samma uppfattning som

I fråga om skyldighet för vistelsekommun att själva vidkännas vissa kostnader.

(Forts.)

I fråga om skyldighet för vistelsekommun att själva vidkännas vissa kostnader.

(Forts.)

jag i denna fråga, därom är jag förvissad. Vad jag sagt om fattigvårdskon-
sulenterna är, att de till mig meddelat, att de i fråga om processerna dela min
uppfattning, att proceserna i stället för att ökas säkerligen skulle minskas ge-
nom en sådan åtgärd, som herr Ericson och jag föreslagit. Jag ber, herr tal-
man, att endast få göra denna rättelse.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner
dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i
stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren be-
slut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 4.

Ang. ändring av 49 § 1 mom. i lagen om fattigvården.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anled-
ning av väckt motion angående ändring av 49 § 1 mom. i lagen om fattigvår-
den, begärdes ordet av

Fru **Vessman**, som anförde: Herr talman! Med full vetskap om omöjlig-
heten att kunna vinna något mot utskottets enhälliga avslagsyrkande önskar
jag dock säga ett par ord.

Visserligen hava vi motionärer icke hyst några särdeles stora förhoppnin-
gar att kunna få riksdagen att gå in för vad motionen åsyftar, men då det
föreligger verkligt starka skäl för en ändring av bestämmelserna rörande
hemortsrättsförvärvet, ansågo vi oss böra fästa riksdagens uppmärksamhet
härpå.

Som det nu är, får faktiskt den oskyldige ofta lida för den skyldige. Vi
hava flera exempel på, huru ogifta mödrar, som själva i mycket hög grad
bidraga till sitt barns försörjning, men, genom att barnafadern försummat
eller icke haft förmågan att fullgöra sin skyldighet utan fattigvården måst
träda till, icke kunnat förvärva ny hemortsrätt. Däremot kan den, som är
försumlig och skyldig till att fattigvård måste utbetalas, fritt och ledigt för-
värva sig hemortsrätt i den kommun där han vistas. Härvid är att märka,
att modern i sådana fall ofta får betala eller bidraga mera till barnets under-
håll än om barnafadern betalade det honom ådömda bidraget, ty fattigvården
betalar sällan ut samma belopp, utan i de flesta fall mindre.

Samma förhållande drabbar en familjefader, om fattigvården bidrager till
underhåll av hustruns barn före äktenskapet, där barnfadern försummar att
fullgöra sin skyldighet. Familjefadern kan då ej förvärva ny hemortsrätt,
men barnets fader tillfaller den rätten obehindrat, trots försummelsen. Man
kan gott förstå, att sådant icke bidrager till att hålla uppe trevnaden inom
familjen. Men icke nog därmed, det kan också vara orsak till, att en familj
kommer på obestånd eller råkar i allvarliga ekonomiska bekymmer.

Det var icke längesedan ett i detta avseende upprörande fall refererades i
pressen. Tvenne utvägar hade familjen att välja. Krävdes den på det belopp
barnavårdsnämnden lagt ut för hustruns barn i föregående gifte, måste deras
egna hem gå under klubban. Ville familjen undandraga sig denna konse-
kvens, måste man och hustru skiljas, så att mannen icke blev försörjningsskyl-
dig för hustruns barn.

I många fall är det nog så, att dessa avvita bestämmelser visserligen icke
hindra hembildning men dock bidraga till, att många draga sig för att genom
vigsel fullborda äktenskapet.

I detta sammanhang ber jag, herr talman, att få säga, att man blev något
förvånad, då man läste utskottets yttrande, ty i detta talas endast om olägen-
heter av en ändring. Motionärerna äro fullt på det klara med, att det före-

ligger svårigheter för ändring på detta område, men att taga ett så starkt intryck av fattigvårdsinspektörens mening, som utskottet här gjort, synes oss alldeles opåkallat. Vi hava många inom fattigvården, som verka inom styrelser och nämnder och som dagligen få reda ut en mängd svårigheter. Även de äga god sakkunskap i fattigvårdens angelägenheter. Deras meningar bör man icke heller gå förbi. Av dem är det ett icke ringa antal, som hava samma mening som motionärerna.

Det förefaller mig även, som om fattigvårdsinspektören väl summariskt sammanfört konsulenternas meningar. Av det som kommit till synes av deras yttranden i den till utlåtandet fogade bilagan kan man näppeligen fälla samma omdöme som fattigvårdsinspektören. Av de åtta, som inlämnat yttranden, är det fem, som äro välvilligt stämda för ändring. Av dessa fem är det två, som i ena fallet intet ha att erinra mot den föreslagna lagändringen, och i det andra till alla delar instämma i motionens syfte. Till dessa yttranden har jag här ett från Stockholms stads sociala nämnders ombudsman, i vilket denne på det livligaste uttrycker sin sympati för motionens utredningskrav. Han säger bl. a., att de i motionen påvisade besvärigheterna i nuvarande bestämmelser om hemortsrättsförvärv vitsordas av erfarenheten. Ombudsmannen har även lämnat exempel härpå.

Men, herr talman, jag skall icke upptaga tiden med att föredraga något av dessa. Jag skall icke heller ställa något yrkande, då man har all anledning förmoda, att såväl bestämmelserna rörande hemortsrättsförvärv som andra bestämmelser i vår fattigvårdslag snart måste komma upp till revidering.

Fru *Thüring* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 88, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln framlagda förslag angående det ordinarie förslagsanslaget till skolöverstyrelsen, dels ock Kungl. Maj:ts under punkt 225 darsammastädes gjorda framställning angående yrkespedagogiska centralanstalten ävensom en i ämnet väckt motion; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 217 av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag angående understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Därvid anförde:

Herr **Forssell**: Herr talman, mina herrar! Den motion, som ligger till grund för statsutskottets förevarande utlåtande och som gäller anslag till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisningen i riket, denna motion är väckt i nära sammanhang med en motion rörande den yrkespedagogiska centralanstalten, i vilken motion jag föreslagit denna centralanstalts indragning och denna centralanstalts funktioners överflyttande till yrkesskoleavdelningen.

I fråga om sagda centralanstalt har statsutskottet i *sak* tillstyrkt vad jag i den motionen yrkat, och jag är synnerligen tacksam för det välvilliga bemötande på denna punkt, som har kommit mig till del. Däremot har statsutskottet

Ang.
understöd åt
kommunala
anstalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)

ställt sig avvisande i fråga om den nu föreliggande motionen, alltså i fråga om motionen rörande understöd åt de kommunala anstalterna i riket för yrkesundervisningen ute i landet.

Dessa bägge motioner äro av mig väckta såsom följdmotioner, kan jag säga, till den motion, som jag tillät mig väcka förlidet år i samband med det då föreliggande förslaget till den stora skolreformen, och grundtanken för mig då lik-som grundtanken för mig nu är den, att man borde sätta i gång en utredning med syfte att skapa en yrkesskoleorganisation, som vore kapabel att i sig taga upp och så mycket som möjligt absorbera den intelligenta och arbetsföra ungdomen, så att man sluppe den överbefolkning på de teoretiska studiebanorna, som man hör så mycket klagas över och över vilken man förvisso kan med rätta klaga. Jag ber att få understryka denna utgångspunkt, att mitt initiativ både våren 1927 och nu i vintras är förestavat, det kan jag försäkra, man må sedan tro vad man vill om mina försäkringar, av den bästa omtanke och bästa välvilja för landets ungdom, just för att rädda den från att komma in på banor, där de hägrande målen kanske allt för ofta är det »studerade» proletarietets dystra öde.

Den motion, som nu här föreligger och som jag väckte i januari månad, tar sikte dels på en utredning just i detta syfte, som jag här nämnt, dels också på vissa åtgärder, som enligt mitt förmenande redan utan en sådan föregående utredning borde efter min tanke kunna företagas. Dessa åtgärder äsyfta att åvägabringa en större reda, en större klarhet, en bättre översikt över statens skolpolitik på detta område, och förty tillät jag mig föreslå, att den klumpsumma, som nu enligt gammal flerårig hävd och även enligt den föreliggande kungl. propositionen utgår till de kommunala anstalterna för yrkesundervisning, skulle delas i två summor, så att man fick klart för sig, vad som gick till undervisningsmateriel å ena sidan — det skulle då föras under särskild rubrik — och å andra sidan skulle man få klart för sig, vad som i övrigt fordras för denna yrkesundervisning. Det var då den ena tanken. Den andra tanken, som jag ställde upp i min motion var den, att man skulle göra klart för sig, att de för äldre arbetare avsedda yrkeskurser, som kommit till stånd med en väsentlig utvidgning, kan jag redan på detta stadium av mitt anförande säga, av 1918 års program, skulle taga sikte på en verklig och rationell yrkesutbildning. Och vidare tillät jag mig hemställa, att man skulle få en ekonomisering med de olika avdelningarna inom lärlingsskolorna, så att icke någon av dessa avdelningar bleve för liten och förty lärarekrafterna absorberades genom för små divisioner av dessa skolor. Slutligen tillät jag mig hemställa om en sådan omläggning av yrkesskolestatistiken, att det blev möjligt för den utanför stående betraktaren att få någon uppfattning om, huru dessa ganska betydande statsmedel bleve använda, huru dessa medel till yrkesundervisningen bleve utnyttjade. Jag kunde icke finna annat — jag har försökt bringa belägg för det i min motion — än att dessa yrkanden voro välgrundade. Nu har emellertid statsutskottet avstyrkt motionen både i den ena och den andra delen, både i stort och i smått, kan jag säga, både i fråga om den allmänna utredningen och i fråga om de åtgärder, som jag tillät mig ifrågasätta. Likvisst måste jag ändock säga vid ett närmare studium av de dokument, som statsutskottet bifogat detta sitt utlåtande, nämligen skolöverstyrelsens utlåtande över bägge motionerna, likvisst måste jag säga, att jag endast kan finna bekräftelse på riktigheten av mina utgångspunkter. Jag hade som sagt yrkat på en uppdelning av anslaget så att man skulle kunna se vad som gick till undervisningsmateriel och vad som i övrigt förbrukades av detta anslag, och jag tillät mig i min motion anförä exempel på, hurusom väsentliga belopp förbrukades på en del orter för undervisningsmateriel. Jag talade t. ex. om, huru det hade gått till i Västerås stads anstalter för yrkesundervisning, och jag trodde mig kunna med

ledning av den statistik, som är publicerad i tidskrift för praktiska ungdomsskolor — jag ber att få påpeka, att det material, som ligger till grund för mina motioner, är fullt offentligt, det är år från år publicerat just i denna statsunderstödda tidskrift, så att jag har all anledning tro, att materialet är tillförlitligt, jag inflikar detta i parentes — näväl, jag trodde mig i denna statistik kunna visa, att för Västerås stads anstalter för yrkesundervisning hade under tiden den 1 januari 1921—30 juni 1927 av statsmedel utbetalats ej mindre än minst 40,665 kronor, och då ju såsom förutsättning för detta statsbidrag måste räknas utgåendet av minst motsvarande summa för kommunens del, så steg ju totalbeloppet högst avsevärt, alltså till c:a 80,000 kronor. Jag anförde i motionen liknande siffror även för staden Eskilstuna, och jag fann, att det var ju ganska aktningvärdas summor, som på det sättet voro disponerade, summor, som blevo så mycket mera avsevärda, då man tänkte på de belopp, som beviljades övriga grenar av undervisningsväsendet.

Nu svarar skolöverstyrelsen på denna anmärkning, att »vad särskilt angår de av motionärerna anmärkta understöden till anstalterna i Västerås och Eskilstuna» — precis de förhållanden jag nyss berört — »förhölle det sig så, att en del av den därför anskaffade materielen kommer till användning även i statens därvarande fackskolor, vilkas undervisningsmateriel eljest bekostas helt av statsmedel».

Ja, jag vill påpeka, att jag här fått svart på vitt på precis vad jag misstänkte, nämligen att här under en rubrik i statsbudgeten gå ut medel, som komma att tillgodose ett syfte, som redan tillgodosetts under en annan rubrik i statsbudgeten, nämligen under anslag just till statens fackskolor. Jag vill erinra om, att vi under denna riksdag hava dryftat under åttonde huvudtiteln frågan om beviljande av, jag vill minnas något över 2,000 kronor sparmedel för inköp av undervisningsmateriel till fackskolan i Härnösand. Alltså å ena sidan måste man ställa till en stor apparat med kunglig proposition och statsutskottsbehandling för beviljande av ett dock ganska begränsat belopp sparmedel till undervisningsmateriel vid denna fackskola, medan man vid andra fackskolor bara tar av de belopp, som här ligga under de kommunala yrkesundervisningsanstalterna, och för över dem på dessa fackskolors undervisningsmateriel. Jag måste säga, att detta dock står i ganska uppenbar strid emot sedvanliga budgetmetoder och i påtaglig strid emot sedvanliga metoder att använda statsanslag. Redan detta erkännande, som skolöverstyrelsen ger, synes mig giva ett ganska kraftigt belägg på riktigheten av mitt krav, att större reda och överskådlighet behövs på detta område. Det kan ju icke vara riktigt, att när man nu har en klumpsumma och det befinnes, att man kan sänka antalet lärareplatser, de då ledigblivna beloppen på detta sätt användas till andra syften, än som i budgetanslaget i fråga direkt angivas. Detta var alltså ett bevis, om jag så får säga, för riktigheten av min tes, att det behövs en större klarhet på detta område och att det behövs en uppdelning av denna klumpsumma i två olika huvudposter.

Vad sedan beträffar mitt yrkande om bättre statistik på detta område, framgår det alldeles uppenbart av skolöverstyrelsens utlåtande, att skolöverstyrelsen själv är på det klara med, att den statistik, som den utarbetar, alltså den för allmänheten tillgängliga statistiken, är mycket bristfällig. Jag måste då säga, herr talman, att det i någon mån förvånat mig, att statsutskottet icke desto mindre, trots detta erkännande från skolöverstyrelsen, begagnat en tabell, som är utarbetad av skolöverstyrelsen och som skall bevisa, vilken utomordentlig omfattning yrkesskoleundervisningen har fått på 1918 års grundval. Det är ju alldeles uppenbart, att man måste underkasta denna statistik en ganska ingående kritisk granskning för att man skall kunna ha någon praktisk nytta av den. Statistiken i fråga är intagen i statsutskottets förevarande utlåtande

*Ang.
understöd åt
kommunala
anstalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
kommunala
anstalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts.)

nr 89 på sidan 16. Till densamma vill jag för min del endast göra några randanmärkningar för att herrarna skola få klarhet över, vilka metoder man använder för att få fram denna statistik, metoder, som man måste ha insikt i för att till sitt rätta värde kunna reducera siffrorna i dessa tabeller.

Jag ber då att få påpeka, att man där uppgiver ett visst antal elever. Men med den saken förhåller sig på följande sätt. Jag tar ett exempel. Om man tänker sig det, att en person samtidigt har gått igenom en yrkesskolekurs i, låt oss säga stenografi och en kurs i maskinskrivning och en kurs i engelska och en kurs i handelskorrespondens, då är ju denna person i en vanlig människas ögon att räkna såsom en elev i en handelskurs. Men i det spektrum, som utbreder sig för skolöverstyrelsens hänfödda ögon, förvandlas denna person till icke mindre än fyra elever. På det viset är det naturligtvis i högsta grad möjligt att få upp en statistik, som visar de mest lysande siffror. Och jag skall ta ett annat exempel. Man tänker sig en ung dam, som under en vecka tvenne gånger bevistar en demonstrationskurs i låt oss säga servettbrytning och sedan en följande vecka deltagar i en kurs i tillagning av enklare lunchrätter, sålunda kursen nr 2, och sedan en följande månad deltar i en demonstrationskurs i tillagning av *finare* lunchrätter, sålunda kursen nr 3, så blir sagda unga dam förvandlad i en treenighet. Och ju flera kurser hon följer, desto flera blir hon. Det blir en slags spontan självalstring, som äger rum. Med denna metod, herr talman och mina damer och herrar, är det sannerligen ingen konst att få fram en synnerligen förmånlig statistik. Jag menar det, att statsutskottet borde taga någon kännedom om de grundvalar, på vilka man bygger upp dessa statistiska företeelser. Och om statsutskottet hade gjort sig mödan att göra detta, tror jag verkligen, att statsutskottet, realistiskt betonat som ju detta riksdagens budgetutskott är, skulle gått med på mitt yrkande om någon revision av de statistiska metoderna i detta ämbetsverk. Men statsutskottet säger i alla fall nej till denna min blygsamma hemställan.

Detta var om statistiken. Sedan har jag ju också, som jag tillät mig inledningsvis antyda, föreslagit en ekonomisering vid organiserandet av avdelningar i fråga om undervisningen vid dessa lärlingsskolor. Där har jag verkligen den glädjen konstatera, att skolöverstyrelsen ingenting principiellt har att invända emot mitt yrkande. Jag skall strax komma till skolöverstyrelsens allmänna hållning i det avseendet. Men skolöverstyrelsen säger, att den redan så utomordentligt väl har tillgodosett detta krav, att det icke är behöfligt, att man gör någonting åt det. Jag skall då taga som exempel en av de bäst skötta skolorna i riket. Jag tar den redogörelse, som bifogats överstyrelsens skrivelse, rörande förhållandena i Halmstad. Av redogörelsen från skolorna i Halmstad hösten 1926 befinnes det, att första klassen av lärlingskolan för metallarbetare hösten 1926 omfattade 7 lärjungar. I klass 2 på hösten 1927 kvarstodo enligt de siffror, som jag inhämtat där nere ifrån, 3 lärjungar. Alltså en mycket stark avgång från första klassen till den andra. Och dessa tre, de som nu undervisas — såvida de ännu äro kvar; det vet jag icke — äro alltså återstoden av de ursprungliga 7, såvida det som sagt är några alls. Och ser man på lärlingsskolan för minuthandlare, voro där på hösten 1926 21 lärjungar. Och i andra kursen, på hösten 1927, fanns det 7 lärjungar. Alltså ett våldsamt fall från 21 till 7, eller med 67 %. Trots denna nedgång uppsattes likväl på hösten 1927 nya ettor, nya första kurser, där man fick i metallarbetarekursen 16 och i minuthandlarkursen 10 lärjungar. Nu menar jag, att det hade varit i högsta grad välbetänkt att vänta ett år med inrättande av nya ettor. På det viset hade man kunnat sammanföra och ekonomisera med såväl lärarkrafter som undervisningsmateriel. Jag har velat inför kammaren draga fram dessa förhållanden för att belysa, att de önskemål, som jag i dessa hänseenden tillätit mig beröra i motionen, äro välgrund-

dade nog, och att det förefaller mig, som om skolöverstyrelsen icke framdragit sådana motargument, att statsutskottets rent avstyrkande hållning till initiativet i motionen kan anses vara befogat.

Slutligen, herr talman, vill jag påpeka en omständighet, som efter mitt förmenande är av ett visst intresse. Statsutskottet uttalar det, att motionären i främsta rummet synes »hava velat påvisa den bristande överensstämmelse, som enligt hans mening råder mellan storleken av de för ändamålet anvisade statsanslagen och de resultat, sagda anstalter hittills haft att uppvisa». Ja, herr talman, mina herrar, det är nog sant, att denna kontrast mellan å ena sidan förhoppningarna 1918 och det anslag, man för här berörda syften beviljat och resultatet å andra sidan spelat en ganska stor roll i min motion. Men detta argument är dock endast, om jag så får säga, en metod i min bevisföring. Tyngdpunkten ligger på ett helt annat håll. Och det skall jag nu be att med några ord få belysa.

Det är nämligen så, att 1918 förutsatte man, att det vid sidan av lärlings- och yrkesskolor skulle finnas någonting, som kallades kurser för äldre arbetare. Men läser man igenom de utredningar, som utgöra förarbetena till 1918 års anordning, så befinnes det alldeles uppenbart, att dessa kurser för äldre arbetare uppfattades såsom någonting provisoriskt, någonting övergående, som man tänkt sig så småningom skulle försvinna. Och läser man t. ex. ett uttalande från 1922 av undervisningsrådet Berglund, så ställer sig denne alltjämt på 1918 års ståndpunkt just i fråga om dessa kurser för äldre arbetare. Men i det skolöverstyrelsens utlåtande, som föreligger nu från våren 1928, ser man, att dessa kurser för äldre arbetare spela en allt större roll i nu pågående yrkesskolundervisningspolitik. Här håller faktiskt i skymundan på att ske en fullständig omsvängning från utgångspunkterna 1918. Tyngdpunkten lägges alltmer över på dessa kurser för äldre arbetare. I själva verket skulle man kunna säga, att det här icke är fråga om ett nytt system, utan det är fråga om, huruvida man icke håller på att gå tillbaka till det system, som rådde före 1918, och som man då ansåg olyckligt och ville komma ifrån, nämligen systemet med de mera fria tekniska aftonskolorna. Nu menar jag, att det är nog allt skäl för riksdagen att hava ögonen på detta och ställa sig den frågan: vad vill riksdagen? Vilja vi en återgång från detta system, som riksdagen beslöt år 1918, eller vilja vi det icke? Nog är det i högsta grad påkallat, att riksdagen gör denna problemställning klar för sig och säger ifrån, vad riksdagen vill på denna punkt.

Herr talman! Utskottet har, som sagt, avstyrkt min motion. Utskottet är enhälligt. Och jag har allenast med dessa ord velat antyda mina synpunkter på detta ämne och antyda de verkliga problem, som finnas i detta spörsmål, och som man sannerligen icke kommer ifrån genom statsutskottets — jag måste ju erkänna det — i formuleringen rätt så välvilliga men i sak avvisande hållning. Jag tror, att en utredning i detta spörsmål icke kan låta sig avvisas i det långa loppet. Jag är övertygad om, att kritiken på detta fält är så välgrundad, att denna sak mycket snart på nytt måste tagas upp. Och jag måste tillstå, att det är med verkligt beklagande man konstaterar den negativa, den avvisande, för att icke säga högdragna hållning, som skolöverstyrelsen finner passande att anlägga gent emot de i motionen framförda synpunkterna. Jag skall be att för er, mina herrar ledamöter i denna kammare, få läsa upp en punkt, slutspurten om jag så får säga, i skolöverstyrelsens utlåtande, genom vilken herrarna skola få ett intryck av den anda, som besjälar skolöverstyrelsen gent emot de personer inom kammaren, som djärvas att hava den oförsyntheten att våga framföra synpunkter i annan stil än den, som omfattas av den härskande skolbyråkratin. Skolöverstyrelsen diskuterar, vad en utredning väl skulle tjäna till, och så säger skolöverstyrelsen: »Det är möj-

Ang.
understöd åt
kommunala
anstalter för
yrkesunder-
visning.

(Forts.)

Ang.
understödd åt
kommunala
anstalter för
yrkesunder-
visning.
(Forts)

ligt, att en sådan utredning kunde bliva till gagn i så måtto, att de, som ställa sig oförstående till yrkesundervisningens krav, särskilt om de deltog i utredningen, kunde vinna bättre insikt i fråga om yrkesundervisningens verkliga förhållanden, förutsättningar och behov.» Jag måste här till kammarens protokoll få antecknat, att jag finner det föga tillståndigt, att ett ämbetsverk på detta insinuanta sätt yttrar sig om en motionär och hans motion, enkannerligen när de synpunkter och de fakta, som skolöverstyrelsen kunnat anföra, äro av den ytterligt svaga sakliga karaktär, som här i detta skolöverstyrelsens betänkande är fallet. Och jag är absolut övertygad om, att den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet omöjligen kan med gillande se att ett honom underordnat ämbetsverk på detta insinuanta och otillbörliga sätt behagar utlåta sig om en motion och en motionär. Jag har den fasta förvisningen och den fasta förhoppningen.

Herr talman! I sakens nuvarande läge har jag intet yrkande att göra. Den enda hemställan, jag har att göra, är, att när skolöverstyrelsen på detta sätt intagit en så oförstående och förbenad hållning, den högste målsmannen för undervisningsgrenen vid konungens rådsbord (måtte visa den en bättre väg att gå.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Jag har, herr talman, ingen anledning att uppehålla mig länge och utförligt vid herr Forssells anförande, så mycket mindre som han slöt med att icke göra något yrkande. Men han har i anförandet berört saker och förhållanden, som jag känner bättre än han, och gjort uttalanden, som jag anser icke kunna få stå alldeles oemotsagda i kammarens protokoll.

Jag tycker, att han skulle stannat sitt blodiga svärd något, ty på så säker grund, som han själv inbillar sig, står han verkligen icke. Jag har ingen anledning att ett ögonblick misstänka någonting annat, än att herr Forssell i sitt handlande är en ytterst samvetsgrann person. Ingenting har hittills givit mig anledning att tro någonting annat. Men hans motion är ett utmärkt belägg för, huru kapitalt man kan hugga i sten, när man sitter och gör upp sina förslag vid skrivbordet med ledning av statistik och handlingar, vilkas rätta innebörd man icke har förutsättningar att riktigt bedöma. Det är de av herr Forssell omordade förhållandena i Eskilstuna, som jag vill beröra, ty dem känner jag till. I vilka avseenden herr Forssell eventuellt misstagit sig i andra delar av motionen, tors jag givetvis icke uttala mig om. Men han återopade både i sin motion och här ett par gånger i sitt anförande förhållandena vid Eskilstuna lärlingsskola och talade om, att där finns en avdelning med endast 7 elever. Och efter vad han i dag har tagit reda på hade den andra årskursen i nämnda skola bara tre elever. Detta är icke riktigt, herr Forssell. Det finns två olika kurser vid lärlingskolan: dels den s. k. kursen för metallarbetare och dels den kurs, som förbereder för inträde vid statens maskinfackskola. Båda kurserna tillhöra Eskilstuna kommunala lärlingsskola. Den egentliga lärlingsskolan är den som förbereder till inträde vid maskinfackskolan, och denna har under många år haft så talrika elever, att skolan med statsmakternas begivande funnit sig nödsakad att år efter år inrätta parallellkurser för att kunna taga emot alla de elever, som komma från Eskilstuna lärlingsskola. På denna punkt är herr Forssells uppgift i motionen fullkomligt oriktig.

Detta ger anledning misstänka, att han kunnat begå misstag även i andra punkter av sin motion. Detta vill jag naturligtvis icke påstå, men när man ser sådant, som jag här påtalat, blir man lätt misstänksam.

Beträffande sedan uppgiften om de s. k. särskilda kurserna för äldre arbetare, som herr Forssell icke tycktes ha någon hög tanke om, äro dessa kurser åtminstone i Eskilstuna icke, såsom herr Forssell möjligen föreställer sig, några

slags preparandakurser, utan yrkeskurser, som avse att komplettera de kunskaper, som maskinfackskolans förutvarande elever erhållit, eller som andra arbetare och yrkesmän inom metallarbetarbranschen kunnat skaffa sig på annan väg. De avse att hålla yrkesarbetarna i samhället å jour med nyare rön på metallindustriens område. Kurserna ha företrädesvis omfattat undervisning i svetsning och stålbehandling, och de ha varit föremål för så stort intresse hos allmänheten, att till desamma ha år efter år många flera personer anmält sig än som kunnat mottagas. Det kan icke mottagas mer än 38 deltagare i varje kurs — det är en siffra som herr Forssell själv uppger — man har icke plats för flera.

Den uppdelning av utgifterna för undervisningsmateriel vid skolorna, som herr Forssell önskar, låter sig väl knappast alltid genomföras. Han nämnde själv, med stöd av en uppgift från skolöverstyrelsen, att man använder delvis samma undervisningsmateriel i lärlingsskolan som i maskinfackskolan eller rättare sagt: man använder i maskinfackskolan den undervisningsmateriel, som man skaffat för den kommunala lärlingsskolan. Det är svårt att dela upp detta, såsom herr Forssell önskar — åtminstone så vitt jag kan förstå — därför att lärlingsskolan i Eskilstuna är inrymd i samma lokaler som statens maskinfackskola. Skolorna ha också i mycket stor utsträckning samma lärare.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid herr Forssells långa anförande. Jag tror, att jag, med den lilla anspråkslösa korrigerings av hans motion och hans anförande, som jag här givit, åtminstone kunnat ge kammaren något intryck av att så säker och så förgrymmad i sitt sätt att kritisera såväl statsutskottet som skolöverstyrelsen, som han här var, har han ingen anledning att vara. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Forssell: Herr talman! Endast några få ord! För de herrar, som läst motionen, kan det omöjliga vara obekant, att vad som där står i fråga om Eskilstuna refererar sig uttryckligen till vissa officiellt lämnade uppgifter; jag läser på sidan 2 i motionen nr 329: »Uppgifterna om lärjungeantal och skolavdelningar avse tiden 1 januari 1923—30 juni 1924 och äro hämtade ur tidskrift för praktiska ungdomsskolor år 1925, häft. 9, sid. 285.» Vad den senaste ärade talaren anført faller icke inom den ram jag berört i motionen, och därmed blir det klart, att hans påstående, att jag lämnat felaktiga uppgifter, är grundlöst.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag föreställer mig, att det är de nu rådande förhållandena, som måste vara avgörande, när riksdagen skall taga ställning till denna sak, icke de förhållanden som voro rådande vid skolan för många år sedan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av riksdagens år 1927 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 30.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

*Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.*

Uti *punkten 12*, angående kungliga teatrarnas verksamhet, hemställde utskottet, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med anvisande av medel — lotterimedel eller andra — för upprätthållande av de kungl. teatrarnas verksamhet såsom villkor härför föreskriva, att riksdagens revisorer skulle äga granska teatrarnas förvaltning och räkenskaper.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius, Olof Olsson, Bergqvist, Kristensson* i Göteborg, *Lindskog* och *Järte*.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Bernström: Herr talman! I sitt yttrande över statsrevisorernas anmärkningar har styrelsen för de båda kungl. teatrarna yttrat en viss tveksamhet rörande den formella befogenhet, som riksdagens revisorer ägde i detta avseende. Statsutskottets majoritet tycks dela denna tveksamhet, då den i sitt utlåtande yttrar sig på följande sätt: »I anledning av nämnda yttranden vill utskottet uttala, att det enligt utskottets mening är uppenbart, att revisorerna böra äga granskningsrätt i fråga om de kungl. teatrarnas räkenskaper. Redan den ställning, dessa teatrar intaga, och den omständigheten tillika, att för teatrarnas verksamhet årligen av Kungl. Maj:t anvisas betydande belopp av lotterimedel, böra enligt utskottets mening föranleda, att riksdagens revisorer skola äga taga del av deras räkenskaper. Härtill kommer emellertid, att genom den omläggning, som numera skett i fråga om nöjesskatten vid teatrarna, och med hänsyn till riksdagens beslut, att teatrarna skola direkt uppbära de belopp, som tidigare utgått i form av nöjesskatt och då tillfallit Stockholms stad, den sålunda till teatrarnas förmån disponerade inkomsten är att betrakta som bevillning, vilken utgår enligt av riksdagen ensam stadgade grunder. Härav torde få anses följa, att riksdagens revisorer böra äga granskningsrätt i fråga om denna inkomsts användning och följaktligen även rörande teatrarnas hela förvaltning.»

Det är ju tydligt, att man uttrycker icke önskan om att få en rätt, som man redan har. Man önskar sig icke en sak, som man äger. Och jag för min del ser med tillfredsställelse, att den tveksamhet, som styrelsen för kungl. teatrarna i sitt yttrande givit uttryck åt, också delas av utskottet. Ännu mera tydligt, att så är förhållandet, ser man, om man granskar utskottets hemställan, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med anvisande av medel — lotterimedel eller andra — för upprätthållande av de kungl. teatrarnas verksamhet såsom villkor härför föreskriva, att riksdagens revisorer skola äga granska teatrarnas förvaltning och räkenskaper». Om statsutskottet hade den uppfattningen, att gällande grundlag och instruktion för riksdagens revisorer redan medgäve den rättighet till granskning, som är i fråga, så skulle naturligtvis en hemställan i denna form icke göras till riksdagen.

Jag vill icke här taga upp till diskussion, huruvida en sådan utveckling av riksdagens revisorers befogenhet, som här ifrågasatts, är nyttig och lämplig eller icke ur konstitutionell synpunkt, men jag tillåter mig påpeka, att den står i bestämdaste strid mot riksdagens uppfattning tidigare. År 1889 hade riksdagen att för första gången taga befattning med operan under de förhållanden, som då skymtade genom det s. k. teaterkonsortiets verksamhet. Riksdagen hade då att bestämma innehållet i ett avtal med teaterkonsortiet om byggandet av ett nytt operahus och de villkor, som därmed skulle förknippas, och samtidigt yttra sig om under vilka förhållanden teaterverksamheten i den nya operabyggnaden skulle äga rum. Riksdagen lämnade därvid Kungl. Maj:t anvisningar och samtidigt god tid att realisera dessa anvisningar, då byggnadstiden för den nya teaterbyggnaden beräknades till icke mindre än tio år. Riksdagen yttrade i sin skrivelse den 14 maj 1889: »Då emellertid inom riksdagen den uppfattningen är allmän, att teaterverksamheten bör ordnas på ett sådant sätt, att densamma icke kan få ens utseendet av att fortgå för statsverkets räkning och på dess risk, har riksdagen ansett sig böra bestämma sådana villkor, att dels det ifrågavarande beslutets verkställighet göres beroende av förutgångna anordningar, ledande till full säkerhet i nyssnämnda avseende, dels ock riksdagens godkännande erfordras beträffande formen för teaterverksamhetens bedrivande, varigenom riksdagen sättes i tillfälle tillse, att denna form blir betryggande. Lika riktigt och befogat som det synes riksdagen vara, att riksdagen framgent liksom under en lång följd av år med ordinarie anslag understödjer den kungl. teatern i dess egenskap av konstanstalt, lika naturligt läser det nämligen vara, att teaterverksamheten icke drives av staten eller för dess räkning.»

Om denna fråga endast hade formell betydelse, så skulle jag, såsom nyss nämnts, icke vidare uppehålla mig vid densamma. Jag anser nämligen, att sakskaalen, sakinnehållet gå framför formen, men då formen naturligtvis är till för att tillgodose sakinnehållet, kan man icke helt förbigå den. Om, såsom jag ser saken, den hemställan, som här är gjord från statsutskottets majoritet, har något berättigande, så skulle det endast vara under de förhållanden, att det kunde göras troligt, att den nuvarande formen för kungl. teaterns verksamhet icke medgav verksam och tillräcklig kontroll, eller också att riksdagens revisorer skulle kunna tillföra teaterns ledning en fond av erfarenhet och fackkunskap, som ledningen själv saknar — vilket ju måste sägas endast undantagsvis kan vara fallet.

För att bedöma saken sakligt, anser jag alltså nödvändigt att lämna några upplysningar rörande de former, vilka på grund av den riksdagsskrivelse, som jag nyss läste upp, bestämts efter förslag av Kungl. Maj:t vid 1898 års riksdag och sedan dess i huvudsak oförändrade ägt bestånd. Därigenom bestämdes, i huvudsakligt syfte att tillgodose riksdagens fordran av en absolut boskillnad mellan teaterverksamheten och statens verksamhet, att den förstnämnda skulle bedrivas av ett enskilt bolag, som erhöle koncession på verksamheten. Bolagsformen, bolagsordningen fastställdes av Kungl. Maj:t, och denna innehöll, att av bolagets fem styrelseledamöter tre, alltså majoriteten, varibland styrelsens ordförande och bolagets verkställande direktör, utsågos av Kungl. Maj:t. Dessutom utsåg Kungl. Maj:t en av de två revisorerna. Vidare förbehöll sig Kungl. Maj:t att utfärda ett reglemente, som närmare angav grunderna för teaterns verksamhet. Detta förslag antogs av 1898 års riksdag, och, förmodar jag, därför att riksdagen fann, att dess nio år tidigare uttalade önskemål genom detta Kungl. Maj:ts förslag blivit vederbörligen tillgodosedda. Sedan dess har ingenting inträffat, som har försvagat Kungl. Maj:ts uppsikt och kontrollmöjligheter över de kungl. teaterns verksamhet men väl något, som har förstärkt denna möjlighet.

De i diskussionen om kungl. teaterns verksamhet så ofta omnämnda 1923 års

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.
(Forts.)

operasakkunniga hade avgivit förslag till nytt reglemente, och i detta stadgas bl. a. en särskild skyldighet, som icke förut förefanns och som närmare anknyter verksamheten och dess kontroll till Kungl. Maj:t genom den ansvariga departementschefen. Det stadgas nämligen, att sedan kungl. teatrarnas generalplan varje år upprättats och i samband därmed och på grundval därav en utgifts- och inkomststat av styrelsen fastställts, denna skall bringas till departementschefens kännedom samt att sedermera, om under löpande spelår teaterns inkomster nämnvärt understigit den beräknade eller utgiftssidan visar mera avsevärt underskott, styrelsen har att ofördröjligen därom underrätta departementschefen.

Jag för min del, med den erfarenhet jag har om praktisk verksamhet i allmänhet, kan knappast tänka mig ett företag underkastat en mera effektiv kontroll; och lägger man därtill den påpasslighet, som av allmänheten och pressen ägnas den kungl. teaterns verksamhet, då har man, såvitt jag förstår, ingen anledning befara, att man, även utan den av utskottet föreslagna utvidgningen av kontrollen, skulle behöva utsättas för obehagliga överraskningar. Jag vill också påpeka, att denna sistnämnda bestämmelse endast är två år gammal, då reglementet av Kungl. Maj:t fastställdes så sent som den 23 april 1926. Det är alltså en ganska kort tid för att kunna utdöma denna försiktighetsåtgärd såsom värdelös eller otillfredsställande.

Men, säger någon: den kungl. teatern och de kungl. teatrarna kosta mycket pengar. Ja, det är sant, det är tyvärr sant. Verksamheten både hos oss och utomlands, även om man går långt tillbaka i tiden, visar, att en konstnärlig verksamhet av kungl. teaterns art icke kan bära sig själv. Den fordrar tillskott, den fordrar understöd från det allmänna. Riksdagen 1856—58 skrev till Konungen på följande sätt: »Teatern med dess nuvarande syfte och verksamhet vore en institution, vilken liksom varje annan åt litteratur, vetenskap och konst ägnad anstalt förtjänade att av staten vårdas och av statsmedel upprätthållas.»

Operan i sin nuvarande form har bestått i trettio år, och under dessa trettio år ha endast fem år kunnat uppvisa ett överskott och detta ett mycket blygsamt sådant. Alla övriga år, och däri inbegriper jag de båda år, då teaterverksamheten var upplåten åt en enskild person, ha lämnat underskott, som de sista tio åren jämfört med de första tjugua åren visat en betänklig uppgång.

Frågan är mindre den, om underskottet är stort, än om underskottet är för stort. Det är endast, om man kan svara på den sista frågan, som man får en vägledning om hur verksamheten skötes. Jag har här en uppgift beträffande en hel del operainstitutioner i vårt södra grannland. Jag har valt dessa, icke därför att jag skulle på det viset få fram en särdeles gynnsam statistik, utan jag har valt dem, därför att siffrorna bliva beviskraftigare, när de härröra från ett land så likartat vårt i allmänt folklymne och folkkaraktär men så ojämförligt bättre lottat än vårt, när fråga är om sådan konstnärlig verksamhet som operaverksamheten.

I Tyskland är det en ambition för nästan varje stat, varje liten stad att ha sin opera. Den kostar pengar, men kostnaderna och bekymren bli mindre just på grund av antalet institutioner. Varje teater behöver icke hålla sig med reserver i den omfattning, som här är nödvändigt. Man kan, om någonting inträffar, lätt få hjälp från en närliggande ort. Vidare uppbäres teaterverksamheten av ett osedvanligt stort musikintresse. Det tyska folket torde väl i stort sett vara det mest musikkulturellt utvecklade folk i Europa, i hela världen. Icke dess mindre finnes det icke exempel på att en tysk opera kunnat bära sig utan väsentligt tillskott från det allmänna.

Jag får icke här nämna namnen på de städer jag härmed avser, men jag kan ge en ledning genom att ange deras invånarantal år 1927. I en stad med 145,000

invånare uppgick det allmännas understöd, alltså bristen, för spelåret 1925—1926 till 650,000 guldmark, året därpå till 800,000 guldmark — jag avrundar talen. I en annan stad med 608,000 invånare uppgick understödet 1925—1926 till 1,380,000 guldmark, sistlidet år till 1,700,000 guldmark. I en annan stad med 338,000 invånare uppgick bristen vid teatern 1925—1926 till 1,151,000 guldmark, förlidet år till 1,350,000 guldmark. I en stad med 1 miljon invånare en stad alltså, som man ur synpunkten av klientelet så att säga måste betrakta såsom gynnsammare ställd än de mindre städerna, uppgick för 1925—1926 bristen till 1 1/2 miljon guldmark, för senaste spelår är den ännu icke exakt känd.

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.
(Forts.)

I en stad med 350,000 invånare uppgick bristen 1925—1926 till 1 miljon guldmark, året därpå till 950,000 guldmark. I en annan stad med 320,000 invånare uppgick bristen 1925—1926 till i det närmaste 2 miljoner guldmark och förra året till 1,300,000 guldmark. I en annan stad med 420,000 invånare uppgick bristen 1925—1926 till 1,050,000 guldmark, 1926—1927 till 1,350,000 guldmark. I en stad med 414,000 invånare var bristen 1925—1926 1,700,000 guldmark och förra året 1,200,000 guldmark. I en stad med 693,000 invånare uppgick bristen 1925—1926 till 1,846,000 guldmark och förra året till 2,200,000 guldmark.

Jag har bara tagit dessa siffror för att ge ett litet bevis för att, ehuru väl underskottet eller behovet vid våra kungl. teatrar i Sverige är stort, så är det dock icke fallet i jämförelse med andra liknande verksamheter. Om det är *för stort* blir sedan mera en fråga, om vad man anser sig kunna offra för kulturella insatser av liknande slag.

Men har kontrollen verkligen varit sådan som den bort vara, när statsrevisorer kunna framställa en lång rad av anmärkningar beträffande den kungl. teaterns ekonomiska skötsel? Styrelsen för kungl. teatern har i sitt yttrande gendrivit dessa påståenden, och jag skall icke i detalj försöka upprepa detta. Men jag skall gå in på och vidröra några stycken, och jag skall då be att få ge en liten översikt av ställningen nu i jämförelse med för några år sedan. För omkring fem år sedan var den allmänna opinionen rätt upprörd över en ovanligt kraftig stegring av operans utgiftsposter. Det ledde ju till en undersökning, och man försökte att komma fram till metoder, som skulle något minska kravet på bidrag från det allmännas sida. Det var de s. k. 1923 års operasakkunniga, som i sitt betänkande framlade en förslagsstat, som de kallade normalstat och som skulle begränsa operans anspråk till i runt tal 1,860,000 kronor om året inalles, inklusive teaterns ordinarie inkomster. 1922—1923 hade teatern haft utgifter på 2,780,000 kronor, och året därförut hade teaterns utgifter varit ännu ett par hundra tusen kronor högre. Hur ställer det sig i dag? Jo, den nuvarande operaledningen har icke kunnat komma ned till den s. k. normalstaten, den har stannat på ungefär halva vägen. En besparing av i runt tal 480,000 kronor har emellertid gjorts sedan spelåret 1922—1923. Men teaterns utgifter ha visat en viss benägenhet att liksom rosta fast vid summan 2,300,000, vilket innebär ett betydande tillskott av allmänna medel utöver teaterns ordinarie inkomster. I dessa inräknar jag då såväl statsanslaget som Stockholms stads anslag, såväl recettinkomster som nöjesskatt, hyresinkomster från lokalerna inom operahuset samt ränteavkastning av kungl. teaterns reservfond. Utöver dessa ordinarie inkomster har teatern ett behov av i runt tal 850,000 kronor om året.

Men varför har då icke den nuvarande ledningen, som ju bland sig räknar icke mindre än tre av de sakkunniga, kunnat realisera det program, som de såsom sakkunniga ansågo vara möjligt? Förklaringen ligger däri, att de blivit stoppade på företrädesvis två områden. Det ena är löneområdet. Nu är att märka, att den ojämförligt största delen av kungl. teaterns utgifter äro

Ang. kungl.
teaternas
verksamhet.
(Forts.)

löner. Icke mindre än 1,830,000 kronor av det belopp å 2,300,000 kronor, som den kungl. teatern för närvarande tager i anspråk, åtgå till löner. För de flesta av kårerna och staterna har en full överensstämmelse med 1923 års sakkunnigas förslag verkligen kunnat åvägabringas. Men på två punkter har detta omöjliggjorts. Det ena är kungl. teaterns orkester och den andra kungl. teaterns arbetare. Var och en med dessa förhållanden förtrogen förstår, att kungl. teaterns ledning, även om den skulle önska göra några förändringar härvidlag, har ganska svårt att åstadkomma sådana just på dessa båda punkter.

Beräffande kungl. teaterns orkester har styrelsen numera den uppfattningen, att de löner som utgå och som i medeltal belöpa sig till 6,500 kronor per person, icke äro högre än vad som erfordras med hänsyn till dessa personers konstnärliga kvalifikationer och det arbete, som åligger dem. Den nuvarande ledningen har kunnat med glädje konstatera, att kungl. teaterns orkester är med i det första ledet för att upprätthålla operans konstnärliga traditioner, även om det skulle ske på bekostnad av den personliga bekvämligheten. Under sådana förhållanden blir vederbörandes arbetsbördan och det ansvar de påtagit sig av den natur, att jag för min del icke skulle kunna vara med om att föreslå någon sådan reduktion av lönerna, som möjligen under andra förhållanden kunde synas vara för höga.

Beträffande kungl. teaterns arbetare, så veta vi också, att alla dessa äro organiserade. Vi veta, att för att framtinga lönesänkningar får man vara beredd på lönestrider, för vilka en institution, en anstalt som den kungl. teatern är synnerligen känslig. Att gå fram på den vägen har icke styrelsen velat göra, och den har icke heller kunnat finna fog för påståendet, att med hänsyn till andra löner för likartat arbete de nuvarande arbetarlönerna skulle vara för höga. Dessutom är att märka, att den speciella beskaffenheten av en konstnärlig teaterverksamhet gör åttatimmarsarbetsdagen synnerligen besvärlig. Denna har orsakat kungl. teatern avsevärda merkostnader, men därät är föga att göra. De båda nämnda posterna representera tillsammans ett par hundra tusen kronor, och någon besparing i den delen har man alltså icke förhoppning att göra under de närmaste åren.

Återstår på materialsidan en betydande merutgift för dekorationer och kostymer. Där hade operasakkunniga i sin optimism beräknat, att man skulle kunna pressa ned utgiftssumman till omkring 75,000 kronor, och för närvarande åtgår — summan varierar naturligtvis, och den måste nedprutas över huvud så långt det går — ungefär tredubbla beloppet. Men, mina herrar, teatern vädjar till allmänhetens intressen. Den är underkastad de fordringar, som röra sig i tiden. Den är framför allt underkastad en mycket sträng kritik från pressens sida, och jag vet, att de ansträngningar, som verkligen gjorts att åstadkomma besparingar, sällan från allmänhetens och pressens sida vunnit något som helst stöd. Tvärtom: om någon påpasslig och skarpsynt iakttagare från salongen kunde känna igen en dekoration eller en kostym från ett verk till ett annat, har detta icke fått tjäna som underlag för något slags beröm åt ledningen, som visat sig så förtänksam och sparsam, utan tvärtom fått tjäna som bevis för ledningens fullkomliga oduglighet. Det är icke lätt att veta var gränsen går, vilka kostnader som kunna anses berättigade eller ej. Men så mycket kan jag med ledning av min erfarenhet försäkra, att innan styrelsen skrider till beslut om en utgift för dekorationer och kostymer, har varje slant varit vänd många gånger. Så stor omsorg som över huvud är möjlig att nedlägga på behandlingen av dessa frågor har också ägnats dem.

Jag skall icke gå in vidare på de detaljmärkningar, som statsrevisorerna framställt och som i viss mån, fastän i mycket försiktig grad, funnit under-

stöd hos statsutskottet, då utskottet nämligen yttrar, att det icke kunnat undgå att finna utgifterna i många fall synnerligen höga och att utskottet ansett sig böra framhålla nödvändigheten av att en begränsning av desamma äger rum, måste statsutskottet, om dess yttrande skall ha någon mening, avse att säga, att utgifterna varit icke blott höga utan *för* höga, liksom utskottet icke kan ha velat förorda en begränsning, om man finner en sådan omöjlig. Statsutskottet anser alltså, att utgifterna äro för höga och att en begränsning därav är möjlig, och utskottet anmärker — under sådana förhållanden med full rätt — att denna begränsning icke iakttagits.

Jag vill, som jag sade nyss, icke vidare uppehålla mig vid dessa saker. Jag tror, att av teaterstyrelsens yttrande och möjligtvis även av mitt inlägg i afton kunnat framgå, att det icke är så alldeles säkert, att statsrevisorerna och statsutskottet ha rätt i sina omdömen. Men för att kunna bedömma hur man skall ställa sig till statsutskottets hemställan är det kanske icke tillräckligt att påvisa, att förslaget icke är nödvändigt. Man kanske också bör visa, att det icke ens kan vara nyttigt. Jag tror, att det är den punkten, som kanske har den största betydelsen.

Kungl. teaterns styrelse har aldrig ansett, att riksdagens revisorers granskning i och för sig varit något för teatern skadligt. Styrelsen har i många år utan den minsta tvekan, utan den minsta invändning, till riksdagens revisorer överlämnat sina fullständiga räkenskaper, fastän framställningen om att utlämna dem rakt icke skett i de former från revisorernas sida, som förutsätts i den för dem utfärdade instruktionen. Detta har emellertid styrelsen icke ansett sig böra fästa sig vid. Den har ansett, att om riksdagen vill genom sina revisorer intressera sig för ifrågavarande verksamhet, kan detta icke vara annat än för teatern gagneligt. Men förra året kom en liten stormvarning genom en motion i medkammaren, och i år ha statsrevisorerna tagit steget fullt ut. De ha nämligen icke nöjt sig med själva granskningen utan utsträckt sin verksamhet till att på grundval av de vid granskningen inhämtade uppgifterna meddela vissa direktiv, vissa anvisningar hur denna konstnärliga verksamhet skall bedrivas. Detta finner jag vara en högst betänkelig sak. Jag har redan talat om hur kungl. teaterns styrelse är underkastad kontroll och hur den dessutom är påpassad. Skulle man nu tänka sig, att alla dessa kontrollinstanser, alla dessa myndigheter, under vilka ledningen sorterar, utökas med ytterligare en — och varför icke två, ty det finns ingen anledning till att icke Stockholms stad, som ger till teatern nästan lika mycket som staten, skulle fordra att verksamheten bleve underkastad granskning även av stadens revisionskontor? — Ja då har man kommit in på farliga vägar. Detta icke såsom jag nyss sade, på grund av granskningen i och för sig, men därför att granskningen kan innefatta möjlighet att meddela råd och anvisningar utan att den myndighet, som utdelar desamma, därför på minsta sätt ikläder sig något ansvar. Kungl. teaterns ledning skulle kunna tänkas bli försatt i det läget, att den tvingades att göra någonting, för vilken den måste bära ansvaret utan att detta kunde läggas på dem som verkligen borde bära detsamma.

Jag har slutligen ännu en enda sak att påpeka såsom en mindre önskvärd konsekvens av statsutskottets förslag. Ifrån vissa av kungliga teaterns personalgrupper ha sedan åratals tillbaka gång på gång kommit framstötter om att de skulle bli förklarade för statstjänstemän, få statstjänstemäns ställning. Detta parerade riksdagen mycket lyckligt genom sina så bestämda uttalanden år 1898 och 1899. Men skulle nu riksdagen genom att jämställa kungliga teaterns verksamhet med en gren av statsförvaltningen och släppa in riksdagens revisorer till granskning av även denna sorts verksamhet, så kan man vara förvissad om att denna personalgrupps önsknings och ansträngningar komme att få förnyad styrka till men för den konstnärliga verksamheten.

Ang. kungl.
teaterns
verksamhet.

(Forts.)

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.
(Forts.)

Om jag alltså, herr talman, nu nödgas yrka avslag på utskottets hemställan, så sker detta, såsom jag hoppas kammarens ledamöter ha förstått av mitt anförande, ingalunda för att bestrida riksdagens rätt att fatta ett beslut, som riksdagen själv finner lämpligt och gagneligt; det innebär endast en vädjan till andra kammaren att icke onödigtvis försvåra en i och för sig mycket vansklig men betydelsefull och ansvarsfull uppgift, den som kungliga teatrarnas ledning har fått sig anförtrodd.

Med herr Bernström förenade sig herrar *Jürte, Lindskog, Svedman* och *Holmström* i Gävle.

Herr Holmgren: Herr talman! Statsutskottet har här i sitt betänkande framställt en enda liten anmärkning mot de kungliga teatrarnas styrelse, då utskottet framhållit att det icke kunnat undgå att finna utgifterna i många fall synnerligen höga och ansett sig böra framhålla nödvändigheten av att en begränsning av desamma äger rum i största möjliga mån. Detta är ju ett obestriddligt faktum och en av detta faktum dragen slutsats, vilken borde svårligen kunna bestridas av någon människa.

Den föregående ärade talaren har inlåtit sig i en ganska stark kritik av statsrevisorernas förfarande. Jag skall icke taga upp hans anförande till bemötande i denna del. Statsutskottet har icke heller vidrört statsrevisorernas uttalande i någon vidare mån, och jag skall sålunda icke gå in på den saken, eftersom frågan här gäller statsutskottets betänkande nr 90, och icke någonting annat.

Det centrala i statsutskottets utlåtande är en principfråga. Den föregående talaren framhöll, att de kungliga teatrarnas styrelser ställt sig i viss mån tveksamma till frågan, huruvida statsrevisorerna ha rätt att granska deras räkenskaper eller icke. Operans styrelse har ställt sig tveksam, men dramatiska teaterns styrelse har ställt sig bestämt avvisande. När alltså operastyrelsen ansett sig böra vara tveksam och dramatiska teaterns styrelse förnekat revisorernas rätt, så har statsutskottet funnit, att denna oklarhet bör förbytas i klarhet, och därför har statsutskottet hemställt, att det skall fästas som villkor för beviljande av statsanslag till de kungl. teatrarna, att statsrevisorerna skola ha rätt att granska deras räkenskaper. Då statsutskottet intagit denna ståndpunkt, har det således låtit sig ledas av den bestämda uppfattningen, att, när staten anvisar medel för visst ändamål, så skall också staten ha rätt att genom sina revisorer kunna övervaka, att dessa medel bli använda så som staten därmed avsett.

Jag tror för min del icke, att det kan bli några farliga konsekvenser av ett bifall till statsutskottets hemställan på denna punkt, i all synnerhet som statsutskottet förutsätter som en självklar sak, att revisorerna skola låta sig angeläget vara att vid granskning av räkenskaperna så långt som möjligt iakttaga all den diskretion, som sakens natur påkallar.

I konsekvens med vad jag här yttrat, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets hemställan på denna punkt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist:** Herr talman! Det är egendomligt att iakttaga, hur ringa förhållandena i vissa fall förändra sig under tidernas lopp. Så har varit fallet beträffande den kritik, som riktats mot de kungl. teatrarna, sedan det allmänna började taga någon befattning med dem. Jag erinrar om den tid som låg före 1899, om 1889 års sakkunnigas uttalande och om 1923 års sakkunnigas betänkande. Vad de sista sakkunniga, som avgåvo sitt utlåtande år 1924, beträffar, kritiserade de bl. a. de höga omkostnaderna vid den kungl. teatern speciellt beträffande löner, dekora-

tioner och andra rekvisita. Bland de sakkunniga, som då yttrade sig och som kritiserade, befann sig den ärade talare, som nu förde ordet för de kungl. teatrarerna och försvarade dem mot kritiken. Han nödgades nu konstatera, att den optimism, som besjälade 1923 års sakkunniga, när det gällde frågan om att nedbringa onkostnaderna för den kungl. teatern, icke hade visat sig vara hållbar, motsvaras av de verkliga förhållandena. Ja, så har det varit så länge de kungl. teatrarna haft understöd från det allmännas sida, och så torde det komma att förbliva: man kommer alltid att klaga över vissa utgifter, anse att de äro för höga samt särskilt peka på vissa poster, som anses vara av beskaffenhet att kunna nedbringas. Det gjorde de sakkunniga 1924, och i år ha från statsrevisorernas sida givits vissa anvisningar om, huru enligt deras mening vissa omkostnader skulle kunna minskas. Jag tror icke det är möjligt för riksdagen att till fullo inse de svårigheter, teaterns ledning har att kämpa emot. Bedömandet av vilka besparingar, som kunna och böra genomföras, torde lämpligast ske av vederbörande styrelser och revisorer.

Det är för mig, som betraktar de kungl. teatrarna såsom kulturinstitutioner, väl värda att bibehållas och stödjäs, betydelsefullt att kunna konstatera, att statsutskottet borteliminerat vissa uttalanden som statsrevisorerna gjort rörande den konstnärliga verksamhetens omfattning och läggning, uttalat sig klokt och förståndigt och endast i en punkt givit en bestämd anvisning, nämligen om att de kungl. teatrarna skola läggas under statsrevisionen.

Den kritik, som går ut över de kungl. teatrarna, bygger på en mångfald olika motiv, och ett, som man, utom de nämnda, ofta får höra åberopas, är att särskilt över operans verksamhet ligger ett drag av romantik, som man anser förlegad. Jag ber att få framhålla som min syn på denna sak, att i denna rastlösa och krassa tid, när dansen — jazz och black bottom — och andra lätta nöjen taga ungdomens tid så mycket i anspråk och drager den till förflockande uteliv, det har sin stora betydelse, att romantikens skimmer någonstädes ännu finnes kvar och förmår locka, särskilt om det romantiska i spel och dräkter samtidigt banar väg för och uppfostrar till en djupare förståelse av de musikaliska storverken, vare sig de härstamma från en gången tids mästare eller representera nu levande tonsättare.

För min del har jag i föreliggande fråga endast ett intresse, och det är att riksdagen, hur de framtida förhållandena än komma att gestalta sig, måtte betrakta den kungl. teatern och nationalteatern som kulturinstitutioner, vilka böra leva kvar, erhålla tillräckliga möjligheter, och tillräcklig frihet för att kunna fylla sina uppgifter på ett för landets konstnärliga utveckling tillfredsställande sätt. De ha lyckats i sin verksamhet hittills, och för närvarande kan med tillfredsställelse konstateras, att särskilt operan intager ett framstående rum, om man jämför motsvarande förhållanden i övriga kulturstater. Operan äger konstnärer med röstmaterial av utmärkt beskaffenhet, och icke nog med detta, utan det finnes unga sångare och sångerskor, som lova mycket för framtiden, varför man har anledning hoppas, att den svenska sångkonsten, sådan den övas på operan, jämväl för framtiden skall kunna bestå och göra sig gällande. Vad den s. k. stjärnklassen beträffar, kan man också konstatera, att vi icke heller i fråga om den äro de övriga europeiska kulturländerna underlägsna, och det oaktat dessa solister och dramatiska konstnärer, på vilka det ofta ställes mycket stora anspråk, i löneavseende ingalunda stå lika högt som motsvarande i vissa andra jämförliga länder.

Herr Sävström: Herr talman! Under de år som jag deltagit i statsrevisionens arbeten ha vi också infordrat räkenskaperna från de kungl. teatrarna. Men det har aldrig inträffat, att man ifrån styrelsernas sida gjort någon invändning mot att revisorerna ha fått taga del av dessa räkenskaper. Det är

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.
(Forts.)

först nu, då revisorerna ha behagat kritisera den ekonomiska verksamheten inom teatrarna, som man finner, att i det ena fallet en styrelse hyser tvekan, huruvida revisorerna böra få taga del av räkenskaperna, och i det andra fallet en annan anser, att revisorerna icke ha en sådan rätt. Så länge vi ingenting sade om teatrarna, så var det icke fråga om, huruvida vi hade rätt eller ej. Det var endast när denna kritik framfördes, som denna fråga uppkom. Men de som ha tagit del av vad vi haft att anföra måste väl ändock säga, att i stort sett är väl den kritik, som har kommit ifrån statsrevisorerna, mycket hovsam. Det är klart, att ingen av oss vill komma teatrarna till livs på något sätt, utan vårt syfte är ju, att teatrarna hädanefter som hittills skola hållas på en hög nivå. Vi äro beredda att offra pengar för det ändamålet. Men å andra sidan och sedan man tagit del av dessa räkenskaper mera ingående, så kan man väl ändå hysa den meningen, att på vissa punkter besparingar skulle kunna ernås. Vi ha t. ex. tre orkestrar, som åtnjuta anslag av staten: vi ha operans orkester, vi ha konsertföreningens och vi ha radioorkestern. När vi t. ex. uttala oss för att ett samarbete borde ifrågakomma beträffande operans orkester och konsertföreningens, så tro vi att därigenom skulle man kunna icke bara uppnå ett gott samarbete utan även göra vissa besparingar. Dessutom kan det ifrågasättas, huruvida det skall vara nödvändigt, att i ett så litet land som vårt spelåret för operan skall behöva sträcka sig över så lång tid, som fallet är. Det kan ju tänkas, att någon inbesparing skulle kunna ske genom att förkorta spelåret någon tid.

Nu har herr Bernström sagt, att tvekan synes råda om rätten till granskning av teatrarnas räkenskaper enligt det utlåtande som statsutskottet har avgivit. Men det är på tiden, att den frågan klaras upp. För min del håller jag före, att vi böra ha den rätten att få granska räkenskaperna. Kungl. operan åtnjuter ju, som vi se av utskottets utlåtande, i anslag av riksdagen 150,000 kronor varje år. Det är ett rätt betydande belopp. Skulle vi då inte också ha rätt att genom revisorerna få se på räkenskaperna? Jo, enligt min mening bör riksdagen uttala, att vi ha den rätten. Jag är viss om att, om en annan uppfattning skulle bli gällande, d. v. s. om den rätten icke skulle givas riksdagen, så skulle motioner komma att väckas, där man vill pruta på detta anslag och där man kanhända också skulle ifrågasätta, huruvida icke Stockholms stad, som ändå har den största välsignelsen utav dessa uppfostringsanstalter — som ju dessa teatrar ändå i stort sett måste anses vara — huruvida icke Stockholms stad, säger jag, fränsett det belopp som staden lämnar, ändå icke rättvisligen borde betala en ännu högre summa för den stora förmån staden har genom dessa teatrar. Jag befarar, att sådana motioner skulle komma att väckas, för så vitt man icke skulle vilja vara med om att tillerkänna rätt för statsrevisorerna att få granska räkenskaperna.

Som frågan ligger till, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olsson i Kalmar: Herr talman! Herr Bernström erinrade om att pressen visade våra kungl. teatrar mycken uppmärksamhet. Jag vill då erinra om att pressen har även visat årets statsrevision mycken uppmärksamhet med hänsyn därtill, att revisorerna ha tagit sig för att, ehuru icke sakkunniga, yttra sig om de kungl. teatrarnas konstnärliga verksamhet. Detta har skarpt kritiserats.

Då jag här vill försöka att så gott jag kan försvara revisionen mot denna anmärkning, så får jag säga, att jag frestas att tänka på en präst, som levde för länge sedan nere i södra Sverige. Han var glad åt blommor, men han var ju inte strängt taget sakkunnig i botanik. Han tog sig orådet före att ge ut en flora — för övrigt numera en sannskyldig raritet — och han förstod så väl,

vilken kritik han skulle bli utsatt för. Men han säger i förordet: »Som skyddsmedel mot omild recensent sätter jag detta: *tantus amor florum*.» Man kanske skulle kunna översätta det med: »jag är så glad åt blommor».

Jag skall nu be att få begagna mig av ett liknande skyddsmedel: jag är så glad åt musik. Jag har älskat musik sedan jag var ett barn, och jag får ärligt erkänna för kammarens ledamöter, att när jag efter slutad riksdag fått återvända till min avlägsna hemtrakt, så har jag aldrig saknat Stockholm, allra minst riksdagen; det enda jag saknat, det har varit vår opera. När det därför blev mig ett tillfälle att i statsrevisionen ge vår opera ett erkännande, så får jag säga, att jag hade hela min själ med mig, när jag skrev under det uttalandet, att »de sista årens operaverksamhet kännetecknats av en berömvärd konstnärlig livaktighet och samtidigt en allvarlig strävan att upprätthålla kungl. teaterns traditioner som en lyrisk-dramatisk scen av internationella mått». Ja, jag är icke sakkunnig, och jag tror knappast att någon i revisionen är sakkunnig på detta område, man jag är alldeles övertygad om, och jag säger det med tanke på de hundratals härliga aftnar jag upplevat på vår opera, att bakom det uttalandet står för visso hela den musikintresserade allmänheten och de allra flesta av våra på detta område sakkunniga.

Såvitt jag förstår, finnes i hela revisionens uttalande på denna punkt inte ett ord utöver dessa, som berör de kungl. teatrarnas konstnärliga verksamhet, och jag förstår därför inte, att revisorerna ha i denna del kunnat bli utsatta för en sådan omild kritik. För övrigt rör sig revisionen uteslutande på det ekonomiska området. Och därvidlag vill jag säga herr Bernström, att ursprungligen såg uttalandet där ut på ett helt annat sätt, än nu är fallet; det var vida vidlyftigare, och det var först efter det en mycket omfattande beskärning skett, som jag kunde sätta mitt namn under detsamma.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Engberg: Herr förste vice talman, mina herrar! Jag skall till att börja med be att få tillkännagiva, att jag ingenting har att erinra mot det slut, till vilket utskottet har kommit, alldeles tvärtom. Och i likhet med den föregående ärade talaren har jag den uppfattningen, att det väsentligen är ett missförstånd, på vilket herr Bernströms angrepp mot utskottet bygger.

Jag har för min del ett behov, icke minst med hänsyn till vad som på sista tiden förekommit, att för min ringa del säga ifrån, att vi ha anledning att vara stolta över den operakonst, som vi för närvarande ha i landet. I likhet med den föregående ärade talaren har jag också, låt mig säga så där i smyg, min kärlek till operakonsten och musiken. Jag har kommit till den slutsatsen, att, om man, i den ringa mån man varit i tillfälle att göra jämförelser, anställer sådana med utlandet, vår operascen under sin nuvarande ledning står i främsta planet. Det är icke länge sedan den nuvarande operachefen hade ett möte i publicistklubben med teaterkritikerna i pressen. Jag vågar säga, att var och en, som deltog i detta möte och åhörde vad som å ömse sidor fördes i fält, måste säga, att operachefen avgick som triumfator. Det program, han utvecklade angående operans förhållande till pressen, och de allmänna synpunkter, han anlade på operakonsten, voro sådana att de syntes mig förtjäna det starkaste understöd. Jag vill i det stycket tillfoga en sak, som jag lägger en viss vikt vid att det kommer till kammarens protokoll. Den nuvarande operachefen har icke bara visat, att han är en av landets mest framstående konstnärer, han har också visat, att han har ett sinne för behovet av en levande kontakt mellan operakonsten och den breda publiken. Jag har

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.

(Forts.)

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.

(Forts.)

haft nöjet att i det stycket en smula samverka med honom. Det anordnades på operan några s. k. folkföreställningar, som hade till uppgift att bereda den mindre bemedlade allmänheten i Stockholms stad tillträde till förstklassiga operaaftnar för en billig penning. Biljetterna såldes i Folkets hus' hall. Jag kan säga herrarna, att redan första dagen, sedan det genom en liten notis i Social-Demokraten tillkännagivits, att man skulle ge dessa föreställningar — det inleddes med Carmen — var det slutsålt i ett enda huj. Operachefen själv torde kunna vitsorda, att det hela var en stor framgång. Vi ha all anledning att vara tacksamma mot och uttala vårt förtroende för den nuvarande konstnärliga ledningen av operan. Vi kunna beklaga, att en så ringa del av nationens befolkning sättes i tillfälle att njuta av denna konst. Vi ha ännu icke löst den sida av teaterproblemet, som här närmast måste lösas, nämligen att från en central punkt, ifrån huvudstaden tillgodose landsortens behov av såväl dramatik som opera. Det är möjligt, att problemet är olösligt, men jag skulle för min del vilja framhäva såsom ett önskemål för framtiden, att allt vad göras kan skall göras för att söka en lösning just på denna linje.

Jag lämnar därmed, herr talman, det kapitel, som gäller operan, i det jag än en gång betonar, att det icke rimligen kan finnas rum för något som helst klander gentemot den nuvarande konstnärliga ledningen, utan att vi tvärtom allesammans få vara glada, att en man av John Forsells resning och konstnärliga geni står i spetsen för denna scen.

Jag vill säga ett par ord även om den andra nationella scenen. Det har framhållits utav utskottet, att den står så tillvida i ett annat förhållande till statsmakterna, att den icke erhåller ett direkt anslag. En och annan ser i detta förhållande en grund för att hävda, att statsrevisorerna icke ha någon rätt att granska teaterns räkenskaper. För min del vill jag säga, att lika oförbehållsamt som jag uttalat förtroende för den konstnärliga ledningen av operan, lika betänksam har jag under den senaste tiden varit mot vissa tendenser på den dramatiska nationalscenen. Jag menar ingalunda, herr talman, att den dramatiska scenen såsom nationalscen bör tillbommas för de nya konstnärliga idéerna. Tvärtom. Den bör taga upp det nya, pröva det, och behålla det i den mån det verkliga är gott. Men jag kan icke neka till att jag med den största skepsis iakttagit, hurusom dramatiska teatern i stor utsträckning blivit ett fält för vissa futuristiska och ur konstnärlig synpunkt rätt tvivelaktiga experiment. Måhända ha vi att här göra med en allmän tendens i tiden. Det finns målare, som sätta en ära i att måla en elefant, så att den kan förväxlas med ett piano eller vice versa. Den finns där, denna futuristiska riktning, vars alster vi kanske litet till mans ha någon gång sett prov på. Den här omnämnda futuristiska riktningen har en motsvarighet på nöjeslivets område. Se på jazzen, där det gamla konstnärliga, takter och steg intellektuellt beräknande draget försvunnit till förmån för någonting, som jag skulle vilja karakterisera som fysiologiska skakningsprocesser! Vi ha en annan parallell. Vi se hur ute på landsbygden fiolen tränges undan, hur den gamla, intelligens, konstnärlig tukt och gediget arbete förutsättande fiolmusiken fått maka åt sig för dragspelet med dess fattiga möjligheter att ge uttryck åt nyanser, med dess förfälskning av melodians egenart och sanning, med dess andel i skulden till att ute i svensk bygd de gamla goda danserna trängas tillbaka och få lämna plats för detta, som icke är dans, icke är konst, men rätt och slätt okultur. Låt oss sammanställa detta med ett mystiskt och reaktionärt drag i vår litteratur, där klarheten och den intellektuella skärpan offras till förmån för dimmiga och romantiska föreställningar! (Jag ber herr ecklesiastikministern om ursäkt, att jag sade »romantiska», men jag menade icke därmed någonting, som har samband med vad *han* inlade i begreppet »romantik». I vad herr ecklesiastikministern yttrade angående vår tids behov av romantik

skall jag bedja att få instämna.) På olika områden av det kulturella livet förmärkes en farlig tendens till upplösning av det intellektuella, sanning, natur, vederhäftighet och klarhet fordrande momentet i konsten. Det pågår, om jag så får uttrycka mig, ett slags »bolsjevisering» av konsten. Det är detta drag som gjort mig betänksam. Och i detta sammanhang gäller min betänksamhet förekomsten av sagda »bolsjeviserande» drag inom den regissörkonst, där man vill ersätta det historiskt och sakligt tillförlitliga och det kulturellt vederhäftiga med alla slags — jag vet inte vad jag skall kalla dem — »påhitt», som avleda uppmärksamheten från verkligheten, vilseleda i stället för att orientera, förbrylla i stället för att upplysa, skapa dunkel, dunst och dimma i stället för att bringa ljus, klarhet och ren luft. Det är mot slikt jag hyser icke bött betänkligheter, utan också någonting, som närmar sig en bestämd och utpräglad avoghet.

Jag hälsar med glädje, herr talman, att man ifrån regeringens sida har sörgt för att den dramatiska teatern kommit under en ledning, som innebär vissa garantier för att det »bolsjeviserande» draget inom regissörkonsten hålles tillbaka och för att en gammal vederhäftig och, tillåt mig säga det, konservativ, men kanske därför god, tradition kommer till sin rätt.

Men, herr talman, tillåt mig också i detta stycke att anknyta till den andra synpunkt, jag anlade på operascenens verksamhet, då jag talade om behovet av en folkteater. Jag tror att man från statsmakternas sida bör taga ett krafttag för att lösa icke bara *huvudstadens* utan *rikets* teaterfråga. Vi se våra landsortssällskap för närvarande stadda i ekonomisk misär och upplösning. Förhållandena äro synnerligen beklagansvärda. Jag har själv haft en smula tillfälle att intrussera mig för saken såsom ordförande i föreningen Skådebanan, och jag ber, herr talman, för min del att såsom ett program för framtiden få framhäva, att en lösning av Sveriges teaterfråga — jag tänker icke bara på huvudstadens — måste ligga på den linjen, att man skapar en central teater här i Stockholm, utrustad med hela »registret» inom den dramatiska konsten, en centralteater, som på samma gång kan tillgodose huvudstadens och landsortens behov. Jag vill också tillägga, att dramatiska teatern i Stockholm synes mig i alltför hög grad vara en liten societetsteater, ett tempel för östermalmssocieteten. Den saknar den betydelse för den breda publiken, som skulle trivas, för att den skulle kunna förtjäna det vackra namnet »nationalscen». Skall den benämningen träffa in på en teater, är vägen fram till *folkteatern* den enda riktiga. Teaterns storhetstid har ju alltid sammanfallit med dess tid som en folkteater. Så var det i det gamla Hellas, så var det på den tid, då det spanska dramat stod på sin höjdpunkt, så var det på den tid, då Shakespeares pjäser spelades på bakgårdar för sjögastar och annat enkelt folk. Det var den s. k. plebsen som var den första åskådaren av dessa härliga skapelser. Jag tror för min del, att den dramatiska konstens förnyelse alltså måste sökas på linjen av denna närmare kontakt med de breda lagren. Det är därför jag i detta sammanhang velat föra fram frågan om folkteatern.

Vad vår nuvarande dramatiska teater beträffar, så tillåter jag mig erinra om att den är misslyckad såsom teaterbyggnad. Det är ju rätt beklämmande för oss, att, när man nu skall uppföra Faust på denna scen, man icke har utrymme för en vridscen, den enda möjlighet varigenom man skulle kunna åstadkomma en framställning av detta drama, som vore sevärd. Detta tyder på att missgrepp begåtts, missgrepp, som böra rättas.

Herr talman, det kan synas som om detta låge en smula på sidan av statsutskottets utlåtande. Jag menar emellertid, att det kan vara skäl i att man framhäver dylika synpunkter. Till sist ber jag att som en sammanfatning få uttala: För operan och det sätt varpå den skötes under John Forsells led-

Ang. kungl.
teaterns
verksamhet.

(Forts.)

ning böra vi lyfta på hatten allesammans. Vi böra vara glada om dramatiska teatern länkas in på samma goda och sunda banor.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Bernström**: Herr talman! Efter de sista välvilliga anförandena kan det ju synas överflödigt att åter taga till orda, men det är några under dessa anföranden fällda ord, som jag velat inlägga en gensaga emot.

Herr Engberg yttrade, att statsutskottet skulle av mig vara anfallet. Ja, är det verkligen riktigt att säga det, så får jag medge, att då har jag illa valt mina ord. Det har aldrig varit min avsikt att anfälla statsutskottet och icke heller att anfälla statsrevisorerna. Min uppgift, sådan jag fattat den, var närmast att påvisa det ur min synpunkt betänkliga i det slut, vartill statsutskottet kommit. Herr Valerius Olsson, vars stora intresse för operainstitutionen och för musik i allmänhet jag känner, hade fäst ett särskilt avseende vid de ord, som återfinnas på sid. 168 i statsrevisorernas berättelse, där statsrevisorerna säga, att det skall icke förnekas, att de sista årens operaverksamhet kännetecknats av en berömvärd konstnärlig livaktighet och samtidigt en allvarlig strävan att upprätthålla kungl. teaterns traditioner som en lyrisk-dramatisk scen av internationella mått. Jag förstår, att han var villig att underskriva en sådan mening, och jag förstår, att han även delar den uppfattning, som där så klart kommer till uttryck. Men omedelbart därefter säga statsrevisorerna: »Att beklaga är dock, att detta delvis kommit att ske under ödslande med teaterns krafter på arbetsuppgifter, vars resultat åtminstone ur publiksynpunkt icke motsvarat förväntningarna och i övrigt utan att de ekonomiska synpunkterna tillmätts den vikt, som lägets allvar krävt.» Det är ganska sträva ord dessa sista. Det är ingen undran, huruvida icke besparingar kunna göras, som åsyftas med dessa ord, utan det är ett bestämt påstående om en ekonomisk ansvarslös ledning. Ha icke statsrevisorerna avsett detta, så vill jag beklaga, att icke även just de orden ägnats någon avfilning, innan undertecknandet skedde. Det är ord, som av en ansvarig ledning omöjligt kunna förbigås med tystnad.

Herr Sävström gick ju närmare in på det förslag, som statsrevisorerna kommit med. Han talade om statsrevisorernas antydan om möjligheten till samverkan mellan konsertföreningens och kungl. teaterns orkestrar. Styrelsen för kungl. teatern har erinrat om att detta uppslag framställdes redan 1923 av de s. k. operasakkunniga, men strandade på en bestämt avvisande hållning ifrån konsertföreningens styrelses sida. Styrelsen för kungl. teatern har även påpekat, att realiserandet av denna plan skulle innebära krav på konsertföreningens upplösning, och är det verkligen någon i denna församling, som tror, att ett sådant krav kan framställas med hopp om förverkligande? Jag tror det icke.

Vidare sade herr Sävström, att statsrevisorerna ha den uppfattningen, att spelterminen är för lång. Då vill jag säga herr Sävström, att det sista uppslaget beträffande spelterminens längd är att förlänga spelterminen. Avsikten härmed skulle vara att därigenom taga vara på den synnerligen livaktiga turistsäsongen under augusti månad i Stockholm. Det kan ju icke vara ur vägen, varken ekonomiskt eller kulturellt, att taga emot de recettinkomster, som besökande turister gärna vilja lägga i operans kassa, och ej heller inopportunt att låta samma turister taga med sig hem intryck av den höga kulturståndpunkt, som vår opera genom sina representationer kan ge.

Herr talman, då jag nyss framställde ett yrkande om avslag å utskottets hemställan, lät jag detta yrkande åtföljas av den förklaringen, att i detsamma

icke finge på något sätt inläggas ett bestridande av riksdagens fulla frihet att bestämma såsom den finner för gott och anser lämpligt, och jag sade att däri låg endast en vädjan att icke onödigtvis för ledningen försvåra en redan i och för sig mycket vanskelig och mycket ansvarsfull uppgift. Jag tror, att diskussionen, ur min synpunkt sett, har avlägsnat en del av de tvivel och farhågor, som jag hyst beträffande följderna av ett bifall till utskottets förslag. Jag tror icke — och jag hoppas att framtiden måtte besanna detta — att ett bifall till vad statsutskottet hemställt *måste* betyda vad man i alla fall måste medge, att det *kan* betyda.

Under sådana förhållanden och då jag finner det nästan utsiktslöst att mot en så stark majoritet i statsutskottet hävda en motsatt uppfattning i denna kammare, ber jag, herr talman, att få återta mitt avslagsyrkande.

Herr Järte: Herr talman! Då herr Bernström först hemställde om avslag på utskottets yrkande i denna punkt och jag instämde med honom, vill jag följa honom även nu, när han återkallat sitt avslagsyrkande. Jag har alltså intet yrkande beträffande denna punkt i statsutskottets utlåtande. Då jag emellertid, jämte några andra ledamöter från statsutskottet, låtit anteckna mig såsom reservant vid punkten i fråga, ber jag få säga några ord med anledning av förevarande debatt.

Skälet till att vi avgåvo denna reservation är ingalunda, att vi vilja bestrida statsrevisorernas formella rätt att taga del av de kungliga teatrarnas räkenskaper, detta så mycket mindre som dessa räkenskaper under alla föregående år blivit till revisorerna utlämnade. Det fanns visserligen en ömtålig punkt härvidlag, och det var frågan om solisternas löner. Men en passus i statsutskottets föreliggande utlåtande på sid. 35 visar kammaren, att statsutskottets majoritet har tagit hänsyn till att dessa förhållanden, i den mån så är behöfligt, böra behandlas på ett diskretionärt sätt. Reservanternas avsikt var endast att genom sitt observandum ge kamrarna tillfälle att genom debatt på denna punkt understryka den mening, som även framkom inom statsutskottet, att ett bifall till utskottets förslag *icke* finge eller kunde uppfattas som ett misstroende votum mot de kungl. teatrarna. Av debatten att döma har detta reservationens syfte förverkligats.

Det var därvid glädjande att höra, att herr statsrådet Almkvist, då han för en gångs skull talade såsom minister för de sköna konsterna, betygade, hur han med intresse och tillfredsställelse följde det energiska och lyckosamma arbete, som nedlägges från den nuvarande operaledningens sida. Detta uttalande, som innebär en anslutning till den ståndpunkt, som inom statsutskottet intogs av hans närmaste företrädare i ämbetet, herr Olof Olsson, vilken är reservant på denna punkt, är så mycket betydelsefullare, som Kungl. Maj:t har fullständig hand- och halsrätt över operan, enär Kungl. Maj:t tillsätter tre av de fem ledamöterna i styrelsen, däribland verkställande direktören, samt en revisor.

Vi fingo också höra, att så länge en sådan musikälskare och operaentusiast som vår uppburne kamrat herr Valerius Olsson är medlem av statsrevisionen, kommer han att noga vaka över att icke någon allt för osakkunnig eller allt för långt driven misstänksam kritik kommer att riktas mot operaledningen. Man skulle emellertid vilja göra det tankeexperimentet och fråga sig, hur statsrevisorerna skulle uttala sig, om *icke* herr Valerius Olsson varit med och dämpat klanderlusten? Jag tror därför, att det vore lämpligt, om framtidens revisorer ålade sig en viss självbegränsning på detta område. Ingen vill bestrida deras stora makt, men man skall icke berusa sig av sin makt. Det har yppats tendenser i den vägen under senare år, men det skadar både revisorernas och därmed också riksdagens sak, om de förra lägga sig i och yttra sig

Ang. kungl.
teaterns
verksamhet.
(Forts.)

om angelägenheter, om vilka de icke kunna tala med den auktoritet, som allenast sakkunskapen förlänar. Återhållsamhet härvidlag vore mera värdig riksdagen, som i våra dagar är omnipotent i fråga om statens finanser, och det skulle inför landets bildade opinion i någon mån förbättra dess något skamfilade anseende.

Beträffande operan är det numera även riksdagen, som har att fullfölja traditionerna från Gustav III:s dagar, då han helgade operahuset åt de fosterländska sånggudinnorna. På Kungl. Maj:t kan man härvidlag mera lita, ty Kungl. Maj:t känner ju alltid en viss samhörighet med operaledningen, eftersom det väl knappast finnes två institutioner i vårt land, som äro mera utsatta för kritik och som så stå på den heta stenen, som regeringen och operaledningen. Det var nog något av den samhörighetskänslan, som genomdade särskilt statsrådet Almkvists anförande. Både Kungl. Maj:t och operaledningen ha att kämpa med en dagspress, som söker utnyttja varje blotta och misstänkliggöra varje åtgärd, och i år har operaledningen dessutom fått riksdagens revisorer på halsen. I fjol hade den herr Larson i Lerdala i första kammaren över sig, varpå denne visserligen icke skördade några lagrar.

Dessa lagrar lämnade likafullt herr Engberg ingen ro, då han nyss, efter att enligt min mening med rätta ha lovordat John Forsells operaregim, tog sig för att kritisera dramatiska teatern. Det är icke rättvist, herr Engberg, att anklaga den avgående chefen för dramatiska teatern för att ha lämnat stort utrymme åt vissa tendenser, som kunna te sig mindre tilltalande för litet var, och att påstå, att dramatiska teaterns program under den avgående chefs ledning icke berett tillräckligt utrymme åt den klassiska repertoaren. Man kan då peka på dagens Faustföreställning för att visa, att teatern verkligen försöker att uppehålla den klassiska repertoaren.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att här i dag få säga några ord med anledning av dramatiska teaterns ledning.

Jag vill erinra om att styrelsen för dramatiska teatern själv pekat på att dess uppgift till stor del ligger i att »vidmakthålla traditionerna från den tid, då de kungliga scenerna voro kulturinstitutioner av högsta värde». Jag är glad över denna kritik från herr Engbergs sida av det sätt, varpå den dramatiska teaterns styrelse uppfattat denna förpliktelse, och jag kan i mångt och mycket instämna däri. Men även jag vill dock påpeka, att det råder en stark missstämning på många håll med att denna »kulturinstitution», särskilt på sista tiden, icke fullföljt denna tradition på det värdiga sätt, som man haft skäl att förvänta. Även om ett visst mycket omtalat skådespel av den påtalade repertoaren, som jag icke vill närmare inlåta mig på, skulle innebära en berättigad kritik av en degenererad kultur och därför skulle kunna ha ett visst etiskt värde, bör dock under alla förhållanden denna kritik ske under sådana kulturella former, att icke själva ändamålet förfelas och resultatet blir motsatsen till vad man skulle ha åsyftat.

Jag har velat, att dessa ord skulle komma fram i denna debatt, så att styrelsen för teatern möjligen kunde draga den slutsatsen därav, att ett missnöje från olika synpunkter gör sig gällande mot det sätt, varpå dramatiska teatern på sista tiden tillvaratagit djupare kulturella intressen.

Jag har i övrigt intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Wallerius* instämde häruti.

Herr **Sävström**: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord i anledning av herr Järtes uttalande. Han frågade, hur det skulle gått med statsrevi-

sorernas utlåtande, om icke herr Valerius Olsson varit närvarande bland dem. Ja, säg det! Herr Valerius Olsson var i föl med i statsrevisionen för första gången, och jag förmodar, att även om han icke varit med, så skulle det väl ändå gått något så när. Jag hoppas det åtminstone. Men när jag hörde herr Järtes allvarliga råd till oss andra, som inte förstå att hålla igen, utan som berusa oss av makten o. s. v., när jag hörde dessa välvisa råd, då tänkte jag, att nog finnes det någon annan, närmare till hands varande person, som kanske hade ännu större anledning att leva efter de råd, som herr Järte gav.

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.
(Forts.)

Herr **Lindskog**: Herr talman! Då jag i statsutskottet avgav min reservation, så var orsaken härtill den, att jag icke ville, att ett instämmande i statsutskottets uttalande skulle se ut som en kritik av de kungl. teatrarnas verksamhet. Det var också därför, som jag tillät mig instämma i herr Bernströms första yrkande om avslag på punkten.

Sedan det nu till min stora glädje visat sig, att andra kammaren icke alls hyser någon misstro mot dessa teatrar, utan snarare velat hylla dem och då herr Bernström tagit tillbaka sitt avslagsyrkande, så skall jag, herr talman, också be att få förena mig med honom och således icke heller framställa något yrkande.

Med herr Lindskog förenade sig herrar *Svedman* och *Holmström* i Gävle.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag står icke främmande för betydelsen av en konstnärligt lagd operaverksamhet eller dramatisk teaterverksamhet. Jag ser i en dylik verksamhet en motvikt till den dekadanskultur, som mer och mer vinner insteg, särskilt i huvudstaden och icke minst bland dess bildade kretsar, och som därifrån sprider sig landet runt. Men om jag också har den uppfattningen, så synes mig likväl, att riksdagen borde komma i tillfälle bedöma, om de statsmedel, som beviljas till dessa institutioner, användas på ett fruktbarande sätt, och övertyga sig om att intet slöseri sker med dessa allmänna medel.

Jag håller därför statsrevisorerna räkning för att de fäst riksdagens uppmärksamhet på denna fråga, och jag håller också utskottet räkning för det förslag utskottet framkommit med. Men jag skulle vilja gå ännu ett steg längre.

Hur stort anslag få de kungl. teatrarna av allmänna medel? Ja, man berättar, att de av lotterimedel få 1½ miljoner kronor årligen. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollera denna siffra, men det påstås, att beloppet skall uppgå till en sådan summa, och vidare påstås, att teatrarna och andra institutioner i huvudstaden under senare årtiondena fått mottaga bidrag från dessa lotterimedel till ett sammanlagt belopp av 43 miljoner kronor. Vi som sitta här i riksdagen veta ju inte, hur dessa medel användas. Jag har alltid varit motståndare till tanken på ett statslotteri, men ett statslotteri är ju faktiskt redan infört; vi ha i närvarande stund ett statslotteri, ty det nu existerande penninglotteriet är ju ingenting annat än ett statslotteri. Vore det icke skäl i att riksdagen beslöt, att överskottsmedlen i detta statslotteri skulle ingå i budgeten, och att sedan nödiga anslag för kulturella ändamål prövades av riksdagen? Jag har så mycket större anledning att tro, att en dylik åtgärd vore riktig, som lotterimedlen ifråga städse utdelats på ett ganska ensidigt sätt. Detta visar sig ju bäst därav, att det nästan uteslutande är huvudstaden, som kommit i åtnjutande av bidrag för kulturella ändamål från lotterierna. Landsbygden har man icke brytt sig om. Göteborg och Malmö ha visserligen fått något med av medlen, men i allmänhet synes man ha den uppfattningen, att det icke behöves något kulturarbete i vår landsort, om man får döma efter den fördelning av lotterimedlen, som hittills ägt rum.

Ang. kungl.
teatrarnas
verksamhet.
(Forts.)

Jag skulle därför vilja vid detta tillfälle rikta en uppmaning till regeringen. De orden jag nu fällt innebära intet klander mot den nuvarande regeringen, ty den har endast följt den gamla slentrian, som den ärvt från sina föregångare. Det kan emellertid vara på tiden att bryta mot den gamla slentrianen, och jag skulle därför vilja hemställa till regeringen att ett kommande år inkomma med förslag att överföra överskottet av lotterimedlen till statsbudgeten, så att i händelse de kulturella institutionerna behöfve anslag, det finge bero på riksdagens prövning, om sådana anslag skulle utgå. Riksdagen bör ha reda på, om de kungl. teatrarna åtnjuta halvannan miljon eller 1,650,000 kronor i årsanslag, eller om de bara få de i statsregleringen upptagna 150,000 kronor. Vi veta icke, hur det förhåller sig med den saken, men riksdagen skall ha rättighet att bedöma, hur de allmänna medlen användas, så att icke dessa utgå på en väg, som ligger utanför riksdagens kontroll. Jag vill som sagt rikta en vördsam vädjan till regeringen att taga i övervägande, huruvida icke lotterimedlen borde ingå i riksstaten. Sedan finge det bli riksdagens sak att bevilja anslag för de kulturella ändamål, som kunna vara i behov av understöd.

Herr talman! Vad den nu föreliggande frågan angår har jag i det skede denna nu befinner sig, icke annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. sam-
manslagning
av post- och
telegrafverket.

Härpå föredrogs *punkten 13*, angående sammanslagning av post- och telegrafverket.

Ordet begärdes därvid av

Herr **Lindskog**, som yttrade: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet på denna punkt för att framföra ett allmänt önskemål, som statsrevisorernas berättelse kallat till liv hos mig.

Vid studiet av denna berättelse har jag nämligen funnit, att man i densamma gång efter gång möter rent generella uttalanden, som innehålla mer eller mindre obevisade, mer eller mindre bevisliga anmärkningar mot den ena eller andra tjänstemannakåren. På den punkt varom nu är fråga, är det tal om en eventuell sammanslagning av post- och telegrafverket. Jag har icke någon anledning att i detta sammanhang gå in på den frågan, låt vara att jag måste säga, att jag ställer mig ganska skeptisk beträffande fördelen av en dylik sammanslagning. Statsrevisorerna ha emellertid för att bevisa fördelen med och nytan av en dylik sammanslagning gjort ett, såvitt jag kan läsa ut det, generellt uttalande om en viss grupp av tjänsteinnehavare, ett uttalande, som enligt min mening knappast kan betyda annat än ett skarpt klander, som har sin kulminationspunkt i följande sats, som lyder på detta sätt: »Vederbörande telegrafkommissarier torde ock i regel sakna erforderlig teknisk sakkunskap för att kunna på något mera verksamt sätt ingripa i fråga om telefonstationens skötsel.»

Detta vill, såvitt jag kan läsa ut det, med andra ord säga, att statsrevisorerna här ha riktat en mycket skarp anmärkning mot denna tjänstemannagrupp, för att den icke skulle vara kompetent att sköta den syssla, som vederbörande tjänstemän äro satta att sköta.

Nu vill jag icke förneka, att jag, då jag hörde den föregående diskussionen under punkt 12, blev en smula desorienterad och osäker i min uppfattning i så måtto nämligen, att jag, då jag läste statsrevisorernas anmärkning mot de kungl. teatrarna, för min del icke kunde läsa den på annat sätt än att den innehöll en betydelsefull och allvarlig anmärkning, men sedan till min obeskrivliga glädje hörde, att det snarare var en lovsång över det sätt, varpå dessa teatrar skötas.

Då jag därför ger mig in på den här föredragna punkten och säger, att här

tydiligen föreligger en anmärkning mot en tjänstemannagrupp, så får jag kanske det svaret, att någon sådan anmärkning icke är avsedd, utan att det blott och bart är en hyllning till telegrafkommissarierna. Ingen skulle vara gladare än jag, om man verkligen kunde tolka statsrevisorernas uttalande på det sättet. Jag medger, att man med mycket god vilja verkligen kan borttolka uttalandet. Jag har mig emellertid bekant, att detta uttalande väckt en mycket allmän misstämning inom den tjänstemannagrupp, det här är fråga om, och där har man fattat uttalandet så, att statsrevisorerna skulle menat, att denna tjänstemannakår utgjorde ett undantag från den allmänna höga standard, som övriga tjänstemannagrupper i Sverige allmänt erkännas intaga. För egen del skulle jag bli mycket glad, om det kunde påvisas, att jag missförstått detta uttalande. Tyvärr har dock statsrevisionens ordförande sörjt för, att ett dylikt missförstånd knappast kan föreligga. Han har i en pressdebatt ytterligare utvecklats denna sak, och om något missförstånd sålunda varit möjligt, har han själv undanröjt detta, i det att han beträffande denna kår utlätit sig sålunda: »Hur kan man vara så ointresserad av sin uppgift i ett statens verk, att man ingenting vet och ingenting känner av de förhållanden, som man dagligen står mitt uppe uti?»

Ja, det skulle ju kunna hända, att även detta innebure en lovsång till ifrågavarande kår. Men i så fall får jag säga, att då kan jag icke läsa svenska. Jag kan icke finna annat än att detta är en fruktansvärt skarp anklagelse och att sålunda den nyss upplästa punkten fått sin rätta tolkning av statsrevisionens ordförande. För att bevisa detta påstående har ordföranden också tagit fram exempel. Han säger, att kommer man in i en vanlig privat affär och frågar, hur det går ihop, om debet och kredit gå ihop, så är man övertygad om att vederbörande kan svara på det. Men det kunna icke telegrafkommissarierna göra, säger han.

Den sak, som statsrevisionens ordförande tar fram, är, det får jag lov att säga, en av de saker, som just bevisa, hur försiktig man bör vara, när man framkastar en dylik generell beskyllning. Det förhåller sig nämligen så, som flertalet känner till, att en telegrafstation icke utgör en ekonomisk enhet utan är sammanknuten med hela verket. Det är sant, att inkomsterna kunna nog något så när uträknas på stationen. Men hur är det med utgifterna? Jo, alla förbrukningsartiklar komma från en central; de skickas därifrån till stationen, alltifrån telefoner till blyertspennor. Man vet således icke på stationen, hur stora utgifterna äro. När man väl kan beräkna inkomsterna men icke utgifterna, skulle någon människa då kunna säga, om debet och kredit gå ihop? Det är en fullkomligt olöslig uppgift. Att då anklaga en telegrafkommissarie för att han icke kan svara på en fråga, som han med bästa vilja i världen icke har material nog för att kunna besvara, är orimligt. Jag tycker, att man bör vara försiktig, när man på basis av sådana frågor, som icke kunna besvaras, gör dylika generella påståenden.

Jag skulle också vilja rikta en gensaga mot dylika allmänna påståenden och uttala en önskan, att när statsrevisorerna gå till sitt ansvarsfulla arbete med sin utomordentliga sakkunskap och sitt stora skarpsinne — de likväl måtte — som herr Järte uttryckte det — något mera känna begränsningens konst, så att de icke skapa irritationsmoment, som icke kunna vara till gagn och välsignelse för staten och för de tjänstemannakårer, som härav beröras. Jag tror, att detta är av en mycket stor betydelse för statsrevisionens auktoritet och anseende.

Herr talman! Jag har blott och bart velat säga detta för att få denna önskan uttalad för framtiden.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
vissa av stats-
revisorerna
gjorda an-
märkningar.
(Forts.)

Sedan *punkten 15*, angående övriga anmärkningar, härfpå föredragits, yttrade:

Herr Sjöström: Herr talman! Under § 25 i statsrevisorernas berättelse hava revisorerna gjort en erinran i anledning av sitt besök på en del nödhjälpsföreläggningar. Denna revisorernas erinran har statsutskottet icke upptagit till någon särskild omprövning i annan mån än vad som synes framgå här i punkt 15 i förevarande utlåtande, där utskottet säger: »Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarad, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande.»

I anledning härav har jag ansett mig böra säga ett par ord om revisorernas erinran i berättelsens § 25. Jag får då ställa det i relation till vad som förekom i denna fråga vid förra årets riksdag.

Vid föregående års riksdag voro åtminstone vid två olika tillfällen nödhjälpsarbetarnas bostadsförhållanden vid nödhjälpsarbetsföreläggningarna föremål för behandling här i kammaren. Det var under en interpellationsdebatt samt vid behandlingen av anslaget till arbetslöshetens bekämpande. Vid dessa debatter var det flera av denna kammars ledamöter, som påtalade och kritiserade de bostäder, som dessa arbetare voro nödsakade att bo uti på ett flertal föreläggningar i landet. Erinringarna härom resulterade bland annat däri, att statsrådet och chefen för socialdepartementet företog en inspektionsresa till ett flertal olika föreläggningar, och under interpellationssvaret delgav herr statsrådet kammaren sina intryck av vad han därvid erfarit. Herr statsrådet meddelade då, att de erinringar, som tidigare gjorts, till väsentliga delar vore antingen obefogade eller överdrivna och att föreläggningarna vore »i allmänhet mycket bättre än sitt rykte», som orden föllo. Vidare sades uti den av herr statsrådet föredragna promemorian, som syntes vara författad av arbetslöshetskommissionen, att i den mån missförhållanden vore rådande, berodde dessa på arbetarna själva, som icke ville hava det på annat sätt. Herr socialministern själv ansåg, att han vid sin inspektion funnit i huvudsak allt ganska gott, men han nödgades dock medgiva, att han hade sett otäta tak, lösa golvbräder, trasiga fönsterrutor och odugliga spisar. Vidare hade han hört arbetare klaga över köld och drag i bostäderna och över att det var gott om ohyra. Han hade iakttagit, att maten lagades i samma rum som det, vari arbetarna sovo, samt att torkrum för våta kläder saknades. Likaså saknades skåp för förvaring av kläder och andra tillhörigheter. Men dessa missförhållanden vore sådana småsaker, som mycket lätt kunde avhjälpas. Herr statsrådet yttrade bland annat: »I den mån det för rimliga kostnader kan ske, anser jag sådana brister böra avhjälpas samt åtgärder böra vidtagas för beredande av hygieniska anordningar samt större bekvämlighet och trevnad i nödhjälpsbostäderna.»

Visserligen kände jag mig något stött över den insinuationen, att de sålunda gjorda anmärkningarna skulle vara överdrivna eller helt felaktiga, och att, såsom en talare vid ett annat tillfälle yttrade, erinringarna tillkommit enbart i politiskt agitationssyfte. Något sådant hade jag för min del aldrig haft i tankarna, ty jag åsyftade endast att försöka få rättelse i ett missförhållande, som jag visste förefanns, och att därmed göra tillvaron vid föreläggningarna åtminstone så pass dräglig, att de stackars medborgare, som genom ett oblikt öde blivit nödsakade att skaffa sig sitt torftiga uppehälle genom att anlita dessa ar-

betsanvisningar, på denna punkt icke skulle kunna rikta några större klagomål.

Men jag kände mig ändock något så när tillfredsställd, då herr socialministern gav löfte om att ändring skulle ske åtminstone på de punkter, där han själv kunnat konstatera, att det borde vara annorlunda. Dessa löften gävos i april månad förra året. Då jag hade den bestämda uppfattningen, att kostnaderna för de nödiga förbättringarna borde vara både rimliga och överkomliga, och att just den stundande våren och sommaren skulle vara en synnerligen lämplig årstid för att utan alltför stora besvärligheter kunna vidtaga dessa absolut nödvändiga åtgärder, så väntade jag alldeles bestämt, att dessa påtalade och erkända missförhållanden snart skulle vara ett minne blott.

Det var därför med mycket stor förvåning som jag läste statsrevisorernas berättelse, som kom oss tillhanda de sista dagarna av förra året.

Statsrevisonen börjar ju sitt arbete på hösten. Då revisonen besökte bland annat just de platser, som på våren påtalats och ansetts såsom varande de värsta, så funno sig statsrevisorerna likväl föranlåtna att göra samma anmärkning, som ett halvt år tidigare gjorts här i kammaren. Ja, av statsrevisorernas iakttagelser framgår, att herr statsrådets omdömen om förhållandena icke voro riktiga. Han synes sålunda hava blivit fel informerad, ty han yttrade, att »förhållandena vore så pass väl ordnade, att de icke lämnade rum för några *allmänna* anmärkningar», under det att revisorerna säga i § 25 följande: »Som ett *allmänt* omdöme kan om förläggningarna sägas, att dessa synas sämre än vad som vid andra liknande offentliga eller enskilda företag står arbetarna till buds.»

När den första häpenheten hade lagt sig, resignerade jag ju i alla fall, ty man har ju den erfarenheten, att då såsom i detta fall en enhällig statsrevision gör en anmärkning, så brukar åtminstone detta hava åsyftad verkan. Men härvidlag tycks det vara som att slå vatten på en gås. Icke ens statsrevisorerna rå på arbetslöshetskommissionen, ty i sitt svar på de av revisorerna gjorda erinringarna säger kommissionen, att den gjort vad den kunnat och att, om det finnes några missförhållanden, så vore detta arbetarnas eget fel.

För att belysa, hurusom man icke bryr sig det bittersta om, hur dessa nödhjälpsarbetare hava det, och hurusom man sätter sig över allt, som erkännes vara felaktigt i den vägen, trots att missförhållandena blivit påpekade från så pass auktoritativt håll som riksdagens egna revisorer, för att nu icke tala om vad tidningspressen haft att omförmåla, kan jag framdraga ett alldeles färskt exempel från innevarande år ifrån en arbetsförläggning i Halland, nämligen Idala. Ett par personer, som jag personligen känner och vilkas objektiva omdömesförmåga jag sätter utom allt tvivel, hava på ort och ställe helt nyss tagit förhållandena i betraktande och därefter delgivit allmänheten sina intryck genom att publicera dem i tidningen Ny tid i Göteborg. Dessa båda herrar anse, att bostäderna äro i hög grad ovärdiga för människor att bo i. Barackerna voro, säga de, till såväl väggar som tak hopspikade av enkla bräder, och innanfönster saknades. Sängarna voro genompyrda av fukt och omöjliga att hålla fria från ohyra. På grund av arbetets natur nödgades arbetarna gå genomvåta hela dagarna, och de våta kläderna måste man hänga till torkning under natten i samma rum som man sov uti. Vid strängare köld var det omöjligt att elda varmt. De båda herrar, som jag åberopat, förklara, att när man ser dessa människors tröstlösa läge, förstår man klagomålen och finner dem fullt berättigade. De tillägga vidare: »Man måste fråga sig, om staten icke har någon som helst skyldighet gentemot dessa arbetare.» De påpeka fullt riktigt, att statens egna lagar angående skogshärbärgen, skydd och inspektion borde väl gälla i statens egna arbeten. Staten har lagstiftat för att skydda de arbetare, som på öppna marknaden arbeta under liknande förhållan-

Ang.
vissa av stats-
revisorerna
gjorda an-
märkningar.
(Forts.)

Ang.
vissa av stats-
revisorerna
gjorda an-
märkingar.
(Forts.)

den som nödhjälpsarbetarna, men i nödhjälpsarbetet tyckas dessa lagar icke gälla.

Jag anser, att den omständigheten, att trots givna löften ingenting åtgjorts för att råda bot på dessa uppenbara och av myndigheter och tidningspress påtalade missförhållanden, är så anmärkningsvärd, att jag ej kunnat underlåta att göra en erinran därom, när nu denna punkt i statsrevisorernas berättelse här i kammaren behandlas och skall läggas till handlingarna.

Herr Almquist: Herr talman! Innan detta ärende avföres från föredragningslistan, skall jag be att få komma med en liten erinran och uttala ett önskemål, som kan vara av principiell betydelse, ehuru det här gäller ett par ärenden. som i och för sig äro ganska obetydliga. Men ett annat år kan det hända, att det förfaringsätt, som använts av statsrevisorerna i ett par relativt obetydliga mål, kan komma till användning i frågor, som äro mera vittgående och av större betydelse.

Jag vill utgå från den allmänna betraktelsen, att alla i denna kammare och i riksdagen äro måna om, att statsrevisionens arbete må vinna den största möjliga effektivitet. Jag inskjuter bara som en parentes, att denna effektivitet naturligtvis icke nödvändigt behöver taga sig uttryck i många anmärkingar och starka ord. Det är klart, att vi i denna kammare och i riksdagen i övrigt böra visa oss måna om att stödja statsrevisorernas auktoritet och hålla dem om ryggen — så länge de icke sträcka benen längre än skinnfällan räcker. Det blir naturligtvis lättare att draga omvårdnad om denna auktoritet, om revisorerna alltid vid framställande av sina anmärkingar se till, att dessa äro klara, väl genomtänkta och så starkt som möjligt motiverade.

Nu förekommer i statsrevisorernas berättelse § 30 en anmärkning, som är riktad mot länsstyrelsen i Uppsala län. Den avser det förhållandet, att såsom revisorerna uttrycka sig, »i ett flertal fall under senare halvåret 1926 landsfiskaler inom olika distrikt fått uppbära ersättning för bilresor i sådana fall, då järnväg vid förrättningen kunnat komma till användning». Detta, menade revisorerna, står icke i överensstämmelse med resereglementet. Jag lämnar alldeles å sido, hur härmed förhåller sig. Jag vill endast i förbigående erinra om, att länsstyrelsen som alla statens verk är i fråga om utbetalningar av reseersättningar underkastad granskning av riksräkenskapsverket. Redan därigenom är väl sorjt för att missförhållanden och misstag beivras.

Vad har nu länsstyrelsen att svara på denna anmärkning? Jo, följande: »Då riksdagens revisorer icke angivit några särskilda fall, då länsstyrelsen skulle hava förfarit oriktigt, är det för länsstyrelsen icke möjligt att ingå på något detaljerat bemötande av revisorernas anmärkning.»

I följande punkt i revisorernas berättelse, § 31, kommer en liknande anmärkning, fastän litet utförligare och specificerad i tre olika punkter. Den riktas mot länsstyrelsen i Jönköpings län. Det gäller även där ett förfarande, som revisorerna anse stå i strid med gällande resereglemente. Här gäller anmärkningen hela budgetåret 1926—1927, medan det i det nyss nämnda fallet — det hava revisorerna åtminstone upplyst — endast svärde senare halvåret 1926. Vad har länsstyrelsen i Jönköpings län att svara härför. Jo, den genmäler följande: »Som synes har åt denna anmärkning givits en helt generell avfattning. Statsrevisorerna hava icke på något som helst sätt exemplifierat anmärkningen. Ej heller har till länsstyrelsens förfogande ställts något material, varav kan inhämtas, vilka speciella fall anmärkningen avser. Vid sådant förhållande och då 1926—1927 års räkenskaper redan äro överlämnade till riksräkenskapsverket, saknar länsstyrelsen möjlighet att utfinna de fall, som ligga till grund för ifrågavarande anmärkning, samt följaktligen

också möjlighet att ingå på ett sakligt bemötande av densamma.» Det gäller också de två följande punkterna. Länsstyrelsen måste bry sitt huvud med frågan, vad det möjligen kan vara för fall av dem, som kunnat komma i fråga, vilka givit anledning till denna anmärkning. Då tror sig länsstyrelsen hava funnit, att det är möjligt, att vissa fall avses. Den måste emellertid inleda sin förklaring härutinnan med följande formulering: »*Skulle anmärkningen arse dessa fall, vill länsstyrelsen anföra följande.*»

I båda dessa fall, mina herrar, hava statsrevisorerna således framställt anmärkningar, som faktiskt för de förklaringskyldiga myndigheterna varit alldeles omöjliga att bemöta. Det förefaller mig dock vara ett förfaringssätt, som både från riksdagens synpunkt, den förklaringskyldiga myndighetens synpunkt och revisorernas synpunkt är mindre lämpligt. Det förefaller mig också, att det skulle vara ganska lätt att åstadkomma en klar exemplifiering. Jag menar icke, att det behöves en utförlig relation av vad som förefallit, utan jag menar, att det kunde räcka med en hänvisning till exempelvis en viss sida i dessa räkenskapsvolymen eller verifikationsvolymen, eller vad det nu kan vara.

Det förefaller mig, som om revisorerna skulle hava anledning att ett annat år något fundera över dessa förhållanden och se till, att, när deras anmärkningar i visst avseende remitteras till viss myndighet, denna också må bliva i tillfälle att veta, vad revisorerna egentligen avse för ett oriktigt eller förment oriktigt förfaringssätt. Man bör erinra sig, att i allmänhet svenska institutioner och ämbetsverk äro mycket känsliga för anmärkningar. De kunna då väl åtminstone begära att få den möjlighet till försvar, som själva remissförfarandet i sig självt innebär eller borde innebära.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Herr Sjöström yttrade för en stund sedan, att de löften, som jag gav vid besvarandet av hans interpellation i fjol, icke hållits, samt att de förbättringar, som ställts i utsikt ifråga om nödhjälpsarbetarnas logement, icke vidtagits. I anledning härav vill jag meddela, att jag omedelbart efter den debatt, som herr Sjöström talade om, för arbetslöshetskommissionens ordförande framhöll nödvändigheten av att man vidtog de förbättringar i fråga om nödhjälpsarbetarnas förläggning, som vore erforderliga för att avhjälpa befintliga missförhållanden. Sedermera har jag vid flera tillfällen hört efter hos arbetslöshetskommissionen, huruvida detta också verkligen utförts, och jag har fått beskedet, att så skett.

I den förklaring, som arbetslöshetskommissionen avlåtit till riksdagens revisorer i anledning av deras anmärkningar, finnes också en detaljerad redogörelse för de åtgärder, som i detta avseende av kommissionen vidtagits. Jag skall tillåta mig att läsa upp några rader ur denna förklaring. Däri yttras:

»Arbetarna förläggas vid arbetsplatserna förutom på av revisorerna angivet sätt till övervägande delen i enstaka rum, som antingen i enlighet med gällande kontrakt ställas till förfogande av vederbörande arbetsgivare (domänstyrelsen, vägstyrelser, kommuner etc.) eller förhyras av kommissionen. På grund av den mångfald olika förläggningar, som sålunda finnas, kan icke undvikas, att en viss olikhet i bostadsstandarden måste uppstå. I de fall, där enstaka rum förhyras i sådana bostäder, som i vanliga fall utnyttjas av traktens befolkning, ha i allmänhet obetydliga eller inga förändringar alls vidtagits, då det icke kan anses lämpligt att för en tillfällig förläggning av arbetslösa förändra den i trakten i allmänhet rådande bostadsstandarden. I ett par avseenden hava dock väsentliga förbättringar vidtagits. Så har t. ex. i allmänhet innanfönster insatts på vintern även där detta icke är brukligt i

Ang.
vissa av stats-
revisorerna
gjorda an-
märkningar.
(Forts.)

Ang.
vissa av stats-
revisorerna
gjorda an-
märkingar.
(Forts.)

trakten, varjämte uppvärmnings- och matlagningsanordningarna ordnats så tillfredsställande som förhållandena medgivit. Där en hel bostadsbyggnad ställts till förfogande, ha alltid nödiga reparationer vidtagits. Om andra lokaler, som tidigare icke använts för bostadsändamål, tagits i bruk härför, ha dessa alltid underkastats så grundliga omändringar som kunnat anses ekonomiskt försvarbara med hänsyn till bostadens tillfälliga användning, dock utan att anspråken på hygien på något sätt åsidosatts. Kommissionen strävar alltid efter att hålla bostäderna på ett sådant plan att desamma bliva fullt jämförliga med motsvarande tillfälliga förläggingslokaler vid liknande arbeten på den öppna arbetsmarknaden. Vad utrymmet inom förläggningarna beträffar vill kommissionen icke förneka att detta i något enstaka fall har kunnat bliva mindre än som varit önskvärt. Men detta har i så fall endast gällt någon kortare period under den tid på året, då anspråken på platser vid de statliga arbetena varit som störst, eller där arbetet på grund av tekniska skäl måst forceras under en kortare tid med större arbetsstyrka och där möjlighet att anskaffa ytterligare bostadslokaler icke förelagat. Vid byggande av nya förläggingslokaler beräknas dessa numera så att de i genomsnitt innehålla en luftkub av c:a 8 m³ per person. — — — Vidare vill kommissionen framhålla, att vid under våren 1927 företagna officiella inspektionsresor, varunder ett större antal förläggningar besökts, framkommo endast erinringar av obetydlig omfattning. Dessa gingo i huvudsak ut på att en viss trångboddhet på enstaka platser förefanns, och att vid nybyggnader av förläggingslokaler det borde tillses, att ett något ökat utrymme bereddets arbetarna, varjämte köken borde avskiljas från sovrummen och särskilda torkrum anordnas. Dessa önskemål iakttagas numera också vid de förläggingsbyggnader, som uppföras.»

Jag vill för egen del tillägga, att jag har anledning tro, att dessa kommissionens uppgifter äro riktiga. Sådana klagomål, som i följd förekomo över brister i fråga om förläggningsanordningarna, ha nämligen under innevarande år i allmänhet icke avhört. Naturligtvis vill jag med det nu sagda icke förneka, att på någon plats anordningarna möjligen icke varit fullt tillfredsställande. Vad jag påstår är, att herr Sjöströms förebråelse, att i detta avseende »ingen-ting» skulle vara åtgjort och att »inga förbättringar» vidtagits, icke håller streck.

Herr Sävström: Herr talman! Beträffande herr Almquist anmärkning vill jag säga, att jag icke kan ingå i svaromål på densamma, därför att, som bekant, arbetet inom revisionen uppdelas på olika avdelningar, och jag icke tillhört den avdelning, som sysslat med dessa saker. Emellertid vill det nog förefalla mig, att han har rätt så till vida, att anmärkningarna böra mera specificeras, så att vederbörande kan få klart för sig vad det verkligen gäller. Å andra sidan måste jag medgiva, att det i vissa fall kan vara svårt att t. ex. utsätta namnen på de personer, det kan vara fråga om.

Jag begärde emellertid ordet för att säga något om den andra saken, som här förts på tal, nämligen arbetslöshetsförläggningarna. Herrarna ha ju läst det utlåtande, revisorerna avgivit. Där ha vi uttalat vissa anmärkingar. Medlemmarna i revisionen tillhöra ju olika partier, och man ser inom de olika partierna något olika på dessa förhållanden. Men när utlåtandet är enhälligt förstår man, att eftergifter gjorts från båda hållen för att kunna uppnå enighet, men likväl utgör detta ändå en kritik över dessa arbetslöshetsförläggningar, de anordningar, som där äro vidtagna.

Nu är det klart, att arbetet där är av tillfällig natur, och man måste taga det i betraktande, när man gör sina uttalanden. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har tidigare gjort besök vid en mängd sådana arbetsplatser, och vi fingo ju en redogörelse över de besöken vid föregående års riksdag.

Vi voro också ute i höstas och tittade på en hel del förläggningar. Jag vill då säga att, även om jag tager i betraktande arbetets tillfälliga natur, så gjorde det på mig ett nedslående intryck, när jag fick se, hur det förhöll sig åtminstone på vissa platser. Jag har ju under min tidigare verksamhet sett åtskilligt uppe i Norrland, hur folk där får draga sig fram både uppe i skogarna och nere vid sågverken, särskilt flottningsarbetarna, men nog tyckte jag ibland, att vi inte kommit särskilt långt i utveckling, när jag iakttog förhållandena på vissa arbetsförläggningar där nere i Småland. Dessa förläggningar gjorde på sina håll ett beklämmande intryck.

Emellertid få vi väl ändå hoppas, att herr statsrådet, med den vilja han ändå har och med den syn han har på hela detta spörsmål, skall ägna denna sak vederbörlig uppmärksamhet och försöka att i möjligaste mån avhjälpa de brister vi talat om. Jag tror också, att man på dessa förläggningar väntar att få se förverkligat något av de löften, som gävos av socialministern i den debatt, som fördes här i fjol. Jag tror icke, att kostnaderna för dessa förändringar i olika avseenden skulle bli så dryga, utan att vi gott skulle kunna gå med på dem.

Herr Sjöström: Herr talman! Anledningen till att jag på denna punkt begärt ordet grundade sig till den anmärkning av statsrevisionen, som återfinnes i § 25 av berättelsen. Efter debatten i fjol, som jag här refererade till, har jag icke haft minsta anledning att syssla med dessa saker. Jag har nämligen alldeles bestämt trots på herr socialministerns uttalade löften då, och jag har nu fäst uppmärksamheten på frågan, med anledning av revisionens ovan nämnda erinran. Därtill har jag en personlig relation av förhållandena vid en plats, varom jag nämnde i mitt förra anförande. Jag drog fram den saken för att lämna ett exempel på att man inte alltid bryr sig om att taga hänsyn till de anvisningar och de löften, som statsrådet tidigare kan ha givit. De ändringar till det bättre, som i anledning av vad som förekom här i april förra året, hade kunnat företagas, hade varit synnerligen lämpliga att vidtaga under sommaren. Nu kommer emellertid revisionen på hösten och kan göra ungefär samma erinringar som de i april framförda. Beträffande den förläggning i Halland, varom jag nämnde, där två personer, som jag personligen känner och kan referera till, gjorde besök i februari månad i år, vill jag erinra, då socialministern nämnde, att kommissionen meddelat, att innanfönster satts in i bostäderna, att det icke fanns sådana vid detta besök, och klagomålen från arbetarnas sida i fråga om köld och drag o. d. voro synnerligen bittra.

Detta förhållande ansåg jag vara anledning att nu göra en ny erinran. Man ville nämligen göra gällande uti tidningspressen såväl som från andra håll, att de anmärkningar, som då framställdes voro överdrivna, obefogade och oriktiga. Det föreföll, som herr statsrådet skulle vilja göra gällande, att mina nu upprepade påpekanden skulle var felaktiga, trots att jag endast åberopar vad statsrevisorerna anförde. Jag påstår dock bestämt, att anmärkningarna äro riktiga. Dessa hava stöd uti revisionens påpekanden samt på uppgifter från personer, vilka jag absolut säkert vet känna till förhållandena och som företagit undersökning på en förläggning så sent som i februari eller mars månad innevarande år.

Vidare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

§ 8.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 34, i anledning av väckta motioner angående upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 107 i första kammaren av herr *Bärg m. fl.* och nr 102 i andra kammaren av herr

Ang.
vissa av stats-
revisorerna
gjorda an-
märkningar.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
förbudet mot
tillsättning
av sackarin
till maltdryck.

Ang. upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maldryck. Bengtsson i Norup m. fl., hade föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida icke det i förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker stadgade förbudet mot tillsättning av sackarin till maldryck borde upphävas, samt för nästa riksdag framlägga eventuellt förslag i ärendet.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida förbudet mot användning av sackarin vid tillverkning av svagdricka och mot försäljning av sackarinhaltigt svagdricka skulle kunna upphävas, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen och *Olsson* i Golvvasta, vilka yrkat avslag å motionerna; samt

av herr *Henrik Andersson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Jönsson** i Boa: Herr talman! Då jag reserverat mig i den föreliggande frågan, skall jag nu tillåta mig yttra några ord.

I den förordning, som av 1903 års riksdag antogs angående beskattning av maldrycker, infördes uttryckligt förbud mot såväl användning som förvaring i skattepliktigt och skattefritt bryggeri av sackarin. Som skäl härför anfördes bland annat de olägenheter, som hotade den för landet så ytterst viktiga nykterhetsrörelsen, om svagdricka och övriga icke berusande läskedrycker genom sackarintillsats försämrades, och att förfalskningar av desamma ofta förekommo. Genom tillsats av sackarin till mindervärdigt svagdricka kunde konsumenten på grund av den söta smaken lätt tro sig få en fullgod vara. I 1905 års förordning angående försäljning av vin och öl blev även förbud infört för försäljning av vin och öl, innehållande sackarin. Det förbjöds jämväl saluhållande av maldryck, försatt med sackarin. Samma bestämmelser intogs även i förordningen om försäljning av tillagade alkoholfria drycker och svagdricka.

Som allmänna motiv för sackarinförbud anfördes även dels behov av skydd mot illojal konkurrens näringsidkare emellan samt skydd för allmänheten mot förfalskning av närings- och njutningsmedel och dels statsfinansiella hänsyn, såsom minskad inkomst av sockerskatt och hänsyn till den inhemska sockerindustrin och betodlingen.

Huvudsyftet med genomförandet av sackarinförbudet var emellertid, som förut nämnts, att i konsumenternas intresse förhindra försämring och förfalskning av maldryckerna, och därvid i första hand svagdrickat med hänsyn till dess betydelse ur nykterhetssynpunkt.

Nu anser emellertid utskottet att, då genom 1923 års riksdags beslut stamvörtens extrakthalt i svagdrickat bestämts till lägst 4 %, och därigenom inskränkningen av malt beskuriets, så skulle allmänhetens intresse med hänsyn till kvaliteten av drickat vara tillgodosett och därigenom sackarinförbudet ha förlorat sin betydelse. Tydligt är emellertid, att tillverkaren genom att använda sackarin lättare kan hålla sig i underkanten med extrakthalten, och att därigenom en försämring av drickat kommer att ske.

I ett yttrande, som kontrollstyrelsen avgivit i ärendet, har upphävandet av sackarinförbudet avstyrkts. Kontrollstyrelsen anser, att samma skäl, som ursprungligen förelegat för sackarinförbudet, alltså äro giltiga. För bedömande av huru man ser på denna fråga i utlandet, har kontrollstyrelsen genom

utrikesdepartementets försorg erhållit följande uppgifter, som jag skall tillläta mig uppläsa.

Belgien. Användningen av sackarin vid framställning av jästa drycker, särskilt öl, är i lag förbjuden. Förbudet grundar sig å medicinska, fiskaliska och ekonomiska synpunkter. Sackarinet saknar näringsvärde. Dess användning i stället för socker vid tillverkningen av öl, vilken dryck i Belgien utgör nationaldrycken framför andra, skulle borttaga en stor del av ölets närande egenskaper. Vidare skulle, då sockret är underkastat accis, en betydande minskning i statsinkomsterna uppstå, därest det vore medgivet för maltdryckstillverkarna att använda sackarin i stället för socker. Slutligen skulle användning av sackarin såsom surrogat för socker vara till betydligt men för den belgiska sockerindustrien och skulle likaledes medföra en ogynnsam återverkan på odlingen av sockerbetor, som är en av huvudgrenarna i det belgiska åkerbruket.

Danmark. Sackarin eller andra konstgjorda sötningsmedel få icke användas vid tillverkning av livsmedel eller maltdrycker. Förbudet är grundat därå att dylika sötningsmedel sakna näringsvärde.

Finland. Användningen av sackarin och andra liknande sötämnen vid tillverkning av maltdrycker är i lag förbjuden.

Frankrike. Likaledes i detta land är användningen av sackarin förbjuden vid maltdryckstillverkning. För övervakandet av förbudet finnes ett särskilt kontrollorgan inrättat.

Nederländerna. Enligt en lag, som trätt i kraft år 1927, får öl icke innehålla sackarin till större myckenhet än som svarar mot $1\frac{1}{2}$ gram per 1 hektoliter öl, vilken tillsats ur sötningssynpunkt är av mycket ringa betydelse. Ifrågavarande bestämmelse avser i främsta rummet att förebygga förfälskning av maltdrycker.

Norge. Vad angår användningen av sackarin inom den norska maltdrycksindustrien gäller, att enligt öltillverkningslagen andra ämnen än vatten, malt, humle, och jäst icke få användas vid tillverkningen, i enlighet varmed sackarin icke får begagnas. Sagda bestämmelse gäller dock icke tillverkning av alkoholfri maltdryck. Det upplyses emellertid, att sackarin överhuvud taget icke kommer till användning i de norska bryggerierna.

Schweiz. Användningen av sackarin vid maltdryckstillverkning är i lag förbjuden.

Storbritannien. Användning av sackarin vid maltdryckstillverkning är i lag förbjuden.

Tjeckoslovakiet. Användningen av sackarin vid maltdryckstillverkning är i lag förbjuden.

Tyskland. Beträffande användningen av sackarin inom den tyska maltdrycksindustrien må framhållas, att då under kriget maltransonering var genomförd och tidvis endast 5 procent av det normala maltbehovet kunde frigivas, tilläts användningen av sackarin. Emellertid har tillståndet att använda sackarin varit gällande blott till och med den 30 september 1926 samt för öl med en stamvörthalt av mindre än 6.5 procent till och med den 30 september 1927. En del mindre bryggerier hava, på grund av att det är billigare att arbeta med sackarin, protesterat mot förbudets upphävande, men utan resultat. Man har nämligen med ölets kvalitet och näringsvärde velat snarast möjligt återvända till den normala framställningsmetoden utan tillsats av sackarin.

Österrike. Sackarin eller andra konstgjorda sötningsmedel få ej användas vid tillverkning av maltdrycker i Österrike.

Amerikas förenta stater. Enligt amerikansk lag är det förbjudet att använda sackarin vid tillverkning av födoämnen eller drycker. Sackarinförbu-

Ang. upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
förbudet mot
tillsättning
av sackarin
till maltdryck.
(Forts.)

det, i sin nuvarande form fastställt år 1912, grundar sig på i Amerika företagna undersökningar, som ansetts hava givit till resultat, att det kontinuerliga bruket av sackarin under längre tid i kvantiteter över 0.3 gram per dag är ägnat att skada matsmältningen. Tillsatsen av sackarin som ersättningsmedel för socker minskar vidare näringsvärdet i den sötade produkten, varigenom dess kvalitet sänkes, enär sackarin helt saknar näringsvärde. Sackarin har tidigare kommit till användning såsom ersättningsmedel för socker vid framställningen av en mångfald födoämnen, i vilka socker eljest bort ingå som en normal och värdefull beståndsdel. Om bruket av sackarin skulle fortsätta, vore det tydligt, att sackarin i stor omfattning komme att konsumeras, vilket skulle genom den kontinuerliga användningen åstadkomma digestionsrubbningsar. I varje födoämne, där sackarin användes, kan något annat för hälsan oskadligt sötmedel i stället begagnas, och någon förevändning för att sackarin skulle vara en nödvändighetsartikel vid tillverkning av födoämnen finnes ej. Enligt livsmedelslagen äro fördoämnen förfalskade, om de innehålla giftiga eller på annat sätt för hälsan skadliga ingredienser. I lagens mening förfalskade äro sålunda alla födoämnen, som blivit tillsatta med ämnen, som minska näringsvärdet eller kunna inverka skadligt. Undersökningarna hava visat, att sackarin i föda är en sådan skadlig och kvalitetsförsämrande ingrediens, som avses i berörda lag. Födoämnen eller drycker, innehållande sackarin, äro därför att anses såsom stridande mot den amerikanska livsmedelslagen.

Av vad jag nu tillåtit mig anföra torde framgå, att man i utlandet anser, att sackarinet såsom saknande näringsvärde ej får användas vid maltdrycks-tillverkningen, och att det där betraktas såsom ett förfalskningsmedel. För bevillningsutskottets majoritet synes emellertid detta vara utan betydelse. Av uppgifterna från Amerika framgår dessutom, att man där företagit undersökningar, som giva vid handen, att sackarinet vid kontinuerligt bruk under längre tid i kvantiteter över 0.3 gram per dag kan vara hälsofarligt.

Man bör enligt mitt förmenande inte underskatta detta, särskilt som svagdricka, tillsatt med sackarin, genom sin söta smak lätt kan bliva en mycket begärlig dryck för barn samt användas i stället för mjölk och därigenom i än högre grad verka skadligt. Nu skall ju visserligen enligt utskottets tanke käril, som innehåller sackarinhaltigt svagdricka, förses med uppgift om att det innehåller sackarin, men enligt kontrollstyrelsens yttrande är för närvarande ingen tillförlitlig metod känd för att med noggrannhet kunna bestämma, huru stor kvantitet sackarin som ingår i en maltdryck, och således möjlighet till kontroll häröver utesluten. Jag tillåter mig även erinra om, att riksdagen i år beslutat införande av en ny och, som man hoppas, god och närande dryck, maltdricka, vars användning givetvis komme att beskäras på grund av det sackarinhaltiga svagdrickat. Då i övrigt efter mitt förmenande samma skäl hos oss tala för bibehållande av förbudet mot användande av sackarin som i utlandet, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr *Bengtsson* i Kullen instämde häruti.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Som motionär ber jag att få yttra några få ord.

Den stora svenska allmänheten, och även svagdricksbryggarna, hava aldrig kunnat riktigt förstå, varför det skall var förbud mot användande av sackarin i svagdricka, då det tillåtes i läskedrycksfabrikerna och i konditorierna. Är sackarinet farligt, om det användes i svagdricka, så måste det väl vara lika farligt, då det användes i läskedrycker och konditorivaror. Eller är det kanske ofarligare att förtära sackarin i ätbara varor i fast form och i vissa drycker

än upplöst i en annan bestämd dryck. Detta har inte kunnat gå in i svenska folkets tankevärld. Då jag talar om den svenska allmänheten, vill jag betona, att det gäller småfolkens familjemåltider och särskilt den arbetande befolkningen på landsbygden, de människor som arbeta på åker och äng och deltaga i skördearbete, i odling o. d. eller i fabriker och verkstäder. Dessa skola då inte få ha en välsmakande, frisk, sund dryck att läska sig med under sitt arbete.

Ang. upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck.
(Forts.)

Nu vill jag villigt medge, att innan minimihalten åsattes stamvörtsstyrkan, är det klart, att det kunde förekomma sådan förfalskning, att svagdrickat i många fall inte var mycket annat än vatten och sackarin. Sedan man nu emellertid har kunnat bestämma och bedöma såväl minimihalten som maximihalten och det här rör sig om en styrka mellan 4 och 6 procent, så är garantien klar, och ingen risk förefinnes att förfalskning kan förekomma. Kontroll med dess kostnader har man redan förut i svagdricksbryggerierna. Det uppstår således ingen ökad kostnad för staten för kontroll, och ingen ökad kostnad behöver heller påläggas denna dryck. Det är vidare också känt, att medicinalstyrelsen för sin del fastställt, att sackarin är ofarligt, då det användes i smärre mängder.

Man kommer då lätt till den uppfattningen, att det måste ligga andra intressen bakom, då man vill förvägra folket att få en lovlig, smaklig måltids- och läskedryck. Det kan då sägas, och det har också anförts av den föregående talaren, som försvarade reservationen, att det finnes andra sötningsmedel, och därav drog jag den slutsatsen att han därmed åsyftade sockret och att det är sockerindustrien, som blir lidande på förbudets borttagande och därigenom även statskassan. Ja, det är mycket långsökt. Vi ha i varje fall kommit dithän nu med vår sockerbetsodling, att det är många år sedan denna odling här i landet kunde tillgodose vårt folks behov av socker. Användningen av socker har varit stadd i ständig ökning, och man får importera socker i den ena eller den andra formen. Med det pris, som åsatts sockerbetsodlingen, torde det heller inte vara så lönande att bedriva den, att man behöver riskera, att det skall bli så många anmälningar, att vi skola få överskott, utan det blir nog helt säkert underskott alltfört, när det gäller socker, tillverkat av råvara från det egna landet.

Man skulle alltså snarare kunna säga, att man genom att förvägra svagdricksbryggerierna att använda sackarin tvingar dem att begagna importerat socker, vilket ju fördyrar i stället för att förbilliga varan och kan icke vara av något nationellt intresse för småfolket. Det är alltså inte något intresse vare sig för staten eller för allmänheten att socker användes i stället för sackarin vid svagdrickstillverkningen. För övrigt är det känt och framhållet och har icke kunnat emotsägas, att svagdricka, som sötas med socker, inte blir så hållbart som om det sötas med sackarin. Det kommer nämligen efter några dagar i jäsning och får högre alkoholhalt, och det får också en syra, som gör att drycken icke blir välsmakande. Nu är det ju också ledsamt nog på det sättet, att trots förbudet, det i snart sagt alla bryggerier praktiseras att på ett eller annat sätt tillsätta sackarin till svagdrickat. I själva bryggerierna är kontrollen visserligen ganska sträng. Men så fort kusken, som kör ut drickat, kommit utanför bryggeriet och in i skogen eller där han tror sig icke vara observerad, så lägger han i en godtycklig dosis av medförd sackarin i alla svagdrickskärlen. Och om detta icke kan ske, så medför han till konsumenterna en liten påse för att av dem själva användas vid förekommande behov. Genom detta tillvägagångssätt gör man alltså folk till lagbrytare på ett område, där inte något förbud borde råda. Men därtill kommer, att det inte är möjligt vare sig för kusken, som kör ut drickat, eller för konsumenterna att avväga en lagom stor tillsats av sackarin, utan antingen blir det för mycket, vilket kan bli skadligt, eller också blir det för litet, och då får drycken icke den lämpliga smaken. Om däremot sackarinförbudet upphävdes, så bleve det helt naturligt

Ang. upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck.
(Forts.)

möjligt för fabrikanterna att noga avväga den tillsats, som behöves för brygden. Få äro de svagdricksbryggare som icke blivit ålagda större eller mindre böter för överträdelse av denna lag, och vid undersökning har minst 50 % av dessa visat sackarinblandning. Vid flera tillfällen hava bryggare blivit fälda till böter på grund av att de använt sockerkulörer som vid inköpet befunnits innehålla sackarin.

Herr talman! Jag har nu icke något vidare att tillägga. Jag hoppas, att andra kammaren genom att gå med på utskottets förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning och upphävande av sackarinförbudet vill unna landsbygdens befolkning och även städernas och samhällenas befolkning en sund dryck, utan att människorna skola vara hänvisade till att bliva lagbrytare eller så gott som tvingas att begagna alkoholstarkare drycker.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! I anledning av de synpunkter, som framfördes av utskottsreservanternas talesman, herr Jönsson i Boa, ber jag att få framföra några av de skäl, som varit avgörande för utskottsmajoriteten.

När detta sackarinförbud genomfördes för jämt 25 år sedan, så utgick man för det första ifrån, att förbudet borde komma till stånd, därför att sockerindustrien behöfde stöd. Vidare ansågs sackarinet vara farligt; således hälsosynpunkten spelade en rätt stor roll. Därtill kom ett tredje skäl, nämligen att man ansåg det vara en förfalskning av varan, ty man kunde genom sackarinblandningen minska maltextraktstyrkan. Och slutligen förklarade riksdagen 1903, att denna förfalskning betraktades såsom en särskild olägenhet för nykterhetsaken i landet. Ty genom förfalskningen drevs folk över att dricka starkare drycker. När man nu går att taga ställning till denna sak, måste man, menar jag, fråga sig: hur är det med dessa skäl den dag som i dag är? Äro de hållbara? Är det riktigt, det som man förutsatte för 25 år sedan? Förhåller det sig än i dag såsom då?

Jag tror, att vi rätt lätt kunna vara överens om, att sockerindustrien för närvarande befinner sig i ett sådant läge, att alla synpunkter om stöd åt denna industri genom ett sackarinförbud kunna föras bort ur debatten. Vad beträffar hälsosynpunkten, så har ju herr Jönsson i Boa anført uttalanden från Amerika. Det är mycket intressant att iakttaga, att man för att mota en reform sådan som denna tar fram en röst från ett land, som man annars aldrig vill återöpa, när det gäller dryckjom av vare sig det ena eller andra slaget. Men mot dessa uttalanden från Amerika står vår egen medicinalstyrelses uttalande, som förklarar att den mängd sackarin, som inblandas i drickat, kan betraktas såsom fullkomligt ofarlig. Jag har här i min hand ett uttalande av professor Thunberg, i vilket han förklarar, att han ännu i denna dag vidhåller den ståndpunkt, som han uttalade i nykterhetskommittén, nämligen att ur hälsosynpunkt icke föreligger något som helst skäl att upprätthålla detta sackarinförbud. Jag vill i detta sammanhang även anföra, att hela spørsmålet om förfalskningen ligger i ett annat läge efter riksdagens beslut 1923. Det finns, sedan den då beslutade minimigränsen satts, icke större möjlighet att förfalska denna vara än att förfalska allting annat. I fråga om den dryck, som ligger närmast, nämligen klass 2, är skillnaden mellan den lägsta och den högsta extrakthalten väsentligt större än skillnaden mellan minimi- och maximihalten i fråga om svagdricka.

Vad sedan gäller nykterhetssynpunkten så vill jag inte säga något ont om den tidens nykterhetsrörelse. Men jag vågar bestämt framhålla, att sackarinförbudets vara eller icke vara har ur nykterhetssynpunkt i dag icke den betydelse, som framhölls här i riksdagen för 25 år sedan. Men just denna föränd-

ring i läget nu i jämförelse med läget för 25 år sedan har gjort, att sackarinförbudet är ett förbud på papperet och ingenting annat. Enligt kontrollstyrelsens statistik visar det sig, att av de prov, som togos i svagdricksbryggerierna 1925, innehöll 40 procent sackarin inbrygd i drycken. År 1926 hade siffran stigit till 43 procent, och år 1927 befunnos 50 procent av alla tagna prov vara inbryggda med sackarin. Den siste ärade talaren har erinrat om att sackarinförbudet kringgås på det sättet, att sackarinet inblandas i drickat utanför bryggeriet antingen av den, som kör omkring varan, eller på det sättet att han medför en liten påse avpassad för varje kärl och lämnar denna till kunden samtidigt med drickat. Jag tror således, att man kan säga, att detta sackarinförbud är ett förbud på papperet, ett förbud, som inte på något sätt motsvaras av de nu rådande förhållandena i vårt land.

Det skulle vara mycket att här tillägga, men den långt framskridna tiden förbjuder mig att göra det. Det skulle vara intressant att gå in på alla de uppgifter från utlandet, som herr Jönsson i Boa här lämnade. Jag vill bara anföra, att när han här ställde kontrollstyrelsen såsom en auktoritet för sin uppfattning, så förhåller det sig på det sättet, att kontrollstyrelsen i sitt yttrande avstyrkt en framställning från bryggerihåll till Kungl. Maj:t på den grund att kontrollstyrelsen ansåg, att hela denna fråga borde behandlas i ett sammanhang, det vill säga i sammanhang med lagstiftningen om tillverkningen av livsmedel. Men det skälet är ju inte längre något skäl, sedan riksdagens båda kamrar i år på hemställan av andra lagutskottet avslagit en framställning om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om att taga upp den saken till prövning och framlägga förslag för riksdagen.

Jag vill slutligen, herr talman, hänvisa till vad utskottet säger på sidan 8 i den del av motiveringen som börjar med orden: »Ett upphävande av detta förbud torde emellertid » o. s. v. Där säger utskottet klart och tydligt ifrån, att utskottet visserligen hemställer om en utredning i denna sak men att utskottet samtidigt vill slå fast, att därest man skulle komma till det resultatet, att sackarinförbudet kan upphävas, så skola alla de garantier skapas, som kunna tänkas nödvändiga för att inte något missbruk skall kunna ske och för att den konsumerande allmänheten icke skall kunna föras bakom ljuset.

Ja, herr talman, jag tror, att den som vill gå till ett bedömande av denna sak fullt objektivt, skall finna, att det inte är en så farlig väg, vi här äro i färd med att beträda, som herr Jönsson i Boa ville göra gällande, utan att man mycket väl utan tvekan kan ansluta sig till bevillningsutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Katrineholm.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är en erfarenhet, som åtminstone vi äldre fått göra, att när en sak har gått till på ett sätt en tid, så önskar man en förändring. Och en förändring kallas ju här i riksdagen alltid reform. Man behöver inte tvivla på, att den alltid ikläder sig det namnet och den skepnaden.

Ehuru jag inte var riksdagsman på den tiden, minns jag mycket väl, när sackarinförbudet infördes. Och jag tror, att de, som då talade för införandet av detta förbud, de tillgrepo, liksom de herrar som nu tala i motsatt riktning, skäl, som äro alldeles ovidkommande eller inte spela någon egentlig roll. Man kom bl. a. med att sockerproduktionen skulle stödjas och mångt och mycket annat, som man saklöst kan lämna å sido i detta sammanhang.

Då herr *Bengtsson* i Norup talar om att det skulle vara till det arbetande folkets bästa, att man fick tillåtelse att använda sackarin, så förstår jag sannernigen inte detta. Ty hur litet sackarin än kostar, så kostar det i alla fall något,

Ang. upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
förbudet mot
tillsättning
av sackarin
till maltdryck.
(Forts.)

och som födoämne är det värt absolut ingenting. Det är den skillnaden mellan socker och sackarin, att sockret både sötar och har värde som födoämne. Och det var just detta, de mera tänkande togo i betraktande, när sackarinförbudet på sin tid infördes. Nu har ju utvecklingen gått därhän, att sockret för närvarande är betydligt billigare, än det var då. Det är ju numera ett av våra allra billigaste födoämnen. Jag anser därför, att inte kan det gagna i ekonomiskt avseende, att sackarin skall utan vidare få begagnas som sötningsmedel. Det kan det inte göra. Hade sackarinet haft ett visst näringsvärde, som kunde ställas vid sidan av sockrets, då kunde man resonera på detta sätt, att det skulle bli till ekonomisk fördel. Men nu kan man det inte.

Det var även på den tiden synnerligen mycket tal om det s. k. svagdrickat. Det hade utvecklats sig därhän, att svagdrickat bestod av vatten, sackarin och färg och nätt och jämt så mycket malt, att det hade en viss lukt av malt. När dricka skall betraktas såsom en maltdryck, så borde det väl också vara bryggt av malt, tycker jag. Eljest vet jag inte, varför det skall kallas malt-dryck. Jag beklagar, att man den gången inte också beslöt taga bort färgen som tillsättning. Ty den har ju inte något värde i drickat. Då skulle bryggerierna inte ha kunnat fabricera eller komponera den där vattvällingen och skicka ut den under namn av svagdricka och maltdryck.

Nu tycker jag, att det är egendomligt, att man, samtidigt som man vill ha bort sackarinförbudet, säger, att det skall sättas etiketter och stämplor, som visa, att det finns sackarin i drycken. Man säger, att sackarinförbudet inte kan upprätthållas. Hur tror man då, att man skall kunna upprätthålla dessa bestämmelser om etiketterna? Det förstår jag inte. Det ena blir nog likadant som det andra. Man har föreskrivit, att svagdrickat skall vara inbryggt på 4 procent stamvört. Sämre får det inte vara. Vem kontrollerar det? Det ena blir nog i ty fall som det andra. Det hela är bara det, att herrarna få en förändring. Men ni kunna inte på något sätt visa, att den blir till något ekonomiskt gagn. Sackarinet förhåller sig precis som åtskilliga andra ersättnings-saker; det är ett surrogat och ingenting annat. Och surrogat fingo vi så rikligt under kristiden, så att jag trodde, att vi voro nöjda. Men nu finner man, att nu skola vi ha detta surrogat igen, utan att man behöver det.

Jag har ej blivit övertygad om att det är nödvändigt eller att ett så utomordentligt stort behov gör sig gällande att upphäva förbudet. Jag tror, att det vore lyckligt beträffande svagdrickat, om vi ginge in för att taga bort färgen också. Då kunde man vara på det klara med vad det är, och det vilja ju herrarna i allmänhet, att den vara man köper skall vara riktigt etiketterad och av den beskaffenhet, som handelsnamnet anger. Det tror jag också är allra bäst för alla parter.

Herr talman! På grund av vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs första lagutskottets memorial, nr 31, med föranledande av kammarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arv m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och biföll kammaren utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan.

§ 10.

Vidare upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock i ämnet väckt motion.

Om ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Genom en den 4 januari 1928 dagtecknad proposition, nr 5, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete.

Härigenom förordnas, att 37 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete skall upphöra att gälla samt att 6, 10 och 35 §§ i samma lag, av vilka 6 och 35 §§ senast ändrats genom lag den 18 juni 1926 (nr 215), skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall på grund av försäkringen till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört sjukdom, som förorsakat förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

a) så länge sjukdomen varar: erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av olycksfallet nödiga särskilda hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon och dylikt;

b) under förutsättning att sjukdomen varit mer än tre dagar efter dagen för olycksfallet och att arbetsförmågan nedsatts med minst en fjärdedel, från och med dagen efter sistnämnda dag och så länge sjukdomen varar: sjukpenning för varje dag, utgörande vid förlust av arbetsförmåga ett belopp, bestämt i förhållande till den skadades årliga arbetsförtjänst på sätt nedan angives (hel sjukpenning), och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; skolande hel sjukpenning utgå med följande belopp, nämligen: — — — fem kronor 50 öre;

2) om olycksfallet, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom, medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

a) livränta under — — — en tiondel;

b) sådan behandling — — — av arbetsförmågan.

På därom — — — gällande beräkningsgrunder.

Kan vid — — — den skadade.

På grund — — — av arbetsförmågan.

10 §.

Försäkringsinrättning, i vilken den skadade enligt 4 § är försäkrad, äger rätt att när helst och under så lång tid, sådant finnes lämpligt, bereda honom vård å sjukvårdsanstalt. Den skadade må dock ej utan sitt medgivande intagas å sjukvårdsanstalt, såvida ej skadan, enligt läkares intyg, kräver vård å sådan anstalt.

Har den — — — högst hälften.

Försäkringsinrättning äger — — — dylik anstalt.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 30.

Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

35 §.

Arbetsgivare vare berättigad att i riksförsäkringsanstalten försäkra dels annan arbetare än i denna lag avses för olycksfall i arbete, dels ock i anstalten försäkrad arbetare för olycksfall utom arbete. Sådan försäkring må ock av bolag, som i 4 § avses, meddelas delägares arbetare.

Har försäkring — — — till efterrättelse.

Avtal om — — — än anstalten.

Vad i — — — samma värde.

Har anstalten — — — livräntan övertagits.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1929; dock skall anspråk, som grundas å olycksfall, vilket inträffat därförinnan, bedömas enligt äldre lag.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av densamma i första kammaren väckt motion, nr 217, av herrar *von Sydow* och *Widell*, däri föreslagits, att riksdagen för sin del måtte bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget med följande ändringar och tillägg:

»*Ingress*. Härigenom förordnas, att 37:e § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete skall upphöra att gälla samt att 6:e, 10:e, 16:e och 35:e §§ i samma lag — — — lydelse:

6:e §. Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall på grund av försäkringen till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört sjukdom, som förorsakar förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

a) erforderlig läkarvård jämte läkemedel — — — glasögon och dylikt;

b) sjukpenning för varje dag utgörande vid förlust av arbetsförmågan ett belopp bestämt i förhållande till den skadades årliga arbetsförtjänst på sätt nedan angives (hel sjukpenning), och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen, dock att sjukpenning ej utgår under de fyra första dagarna efter olycksfallet, dagen för olycksfallet inräknad, och ej heller utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en fjärdedel; skolande hel — — — fem kronor 50 öre;

2) = kungl. propositionen.

10:e § = kungl. propositionen.

16:e §. Såsom bidrag — — — motsvarande 5 procent av försäkringsavgiften beräknad utan hänsyn till avdrag, som i 11:e § omförmäles.

Försäkringsbolag, som i 4:e § avses, är dock skyldigt att till statsverket erlägga bidrag till bestridande av nämnda omkostnader. Bidraget erlägges för varje räkenskapsår efter årets utgång på tid och sätt som av Konungen bestämmes med belopp motsvarande en och en halv procent av summan av försäkringsavgifterna — — — försäkringar.

Övriga omkostnader — — — är stadgat.

35:e § = kungl. propositionen.

Övergångsbestämmelserna = kungl. propositionen.»

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och

B) att ovanberörda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *von Sydow*, greve *Spens*, *Frändén*, *Öberg* och *Ros* förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till förenämnda motion.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Järte: Herr talman! Varje riksdag under senare år har haft sin säsong för socialförsäkringen fram på vårsidan. I år är det också fallet. Kamrarna komma att under de närmaste dagarna, liksom också senare i natt, få anledning att på nytt sysselsätta sig med dessa spörsmål. Och det vore mindre underligt, därför att detta stora komplex av lagar behöver naturligtvis då och då justeras. Men det betänkliga är, att här gäller det alltid att, såsom fallet är med det hus, vari vi befinna oss, att bättra på den vacklande och bräckliga grundval, på vilken hela vår socialförsäkring är uppförd. Det är denna grundval som är så pass osäker, därför att den är felkonstruerad. Dessa ständiga socialförsäkringsdebatter äro sålunda en bekräftelse på det Geijerska ordet i Odalbonden, att »var plåga har sitt skri för sig, blott hälsan tiger still».

I år föreligger nu ett kungl. förslag att göra en ganska ingripande ändring i gällande lag om den sociala olycksfallsförsäkringen. Då denna tillkom år 1916, intogs den eljest i en lagtext ovanliga bestämmelsen, att intill dess en särskild lag om sjukförsäkring bleve genomförd, skulle en karenstid på 35 dagar gälla, dock med rätt för arbetsgivaren att försäkra sina arbetare även för de första 35 dagarna efter olycksfall. När man intog den bestämmelsen, erkändes öppet, att man borde ha byggt upp hela socialförsäkringen på sjukförsäkringen som grund. Med denna provisoriska bestämmelse tog man medvetet risken av en *dubbelförsäkring*, därför att man visste, att cirka hälften av de olycksfallsskadade tillhörde den statsunderstödda frivilliga sjukförsäkringen. Och även av *överförsäkring*, ty arbetsgivarna inbjödos att tillika försäkra sina arbetare. Det var så mycket betänkligare med denna dubbelförsäkring, som statsbidrag utgick till de frivilliga sjukkassorna. Man uppmuntrade sålunda dubbelförsäkring med statsbidrag.

Nu har karenstiden varit i verksamhet i 11 år, och det kan ej förnekas, att den varit förenad med vissa olägenheter. Det är ganska förargligt för en arbetsgivare, som ej vet av denna lucka, när han, som betalat premier för de anställda på vanligt sätt, plötsligt upptäcker, att han är ersättningsskyldig under karenstiden, därest han ej vidtagit särskilda åtgärder därutinnan. Men det ha i regel arbetsgivarna gjort. Statistiken visar, att beträffande de olycksfallsskadade har — om man räknar med riks-försäkringsanstalten och de ömsesidiga bolagen under ett — varit karenstidens försäkrade i igenomsnitt 75 %. Arbetarnas — och ej heller arbetsgivarnas — ställning har alltså icke varit vanskelig. Därtill kommer stadgandet, att för den händelse arbetsgivaren blir insolvent, kan ersättning till den olycksfallsskadade under karenstiden utgå från vederbörande försäkringsinrättning. Vidare vill jag ånyo erinra därom, att ungefär 50 % av de olycksfallsskadade äro försäkrade i sjukkassor, så att de även på denna väg få bidrag under karenstiden. Därtill kommer en tredje utväg, som anlitas under senare tider, nämligen att arbetarna själva ha det förutseendet, att de taga frivillig tilläggsförsäkring under karenstiden. Det är sålunda känt, att ett kooperativt försäkringsbolag i Stockholm har 140,000 sådana individuella försäkringar.

Det finns alltså icke mindre än trenne källor, från vilka den olycksfallsskadade under karenstiden kunde få ersättning, nämligen dels arbetsgivarens försäkring, dels den skadades egen sjukförsäkring och dels slutligen hans egen frivilliga tilläggsförsäkring. Detta har medfört den risk för flerförsäkring med ty åtföljande frestelser till simulation, som allmänt anses vara ett så svårt och farligt problem i olycksfallsförsäkringen, och som i länder med längre erfarenhet än vårt ha framkallat en livlig diskussion och en mycket vidlyftig vetenskaplig litteratur, sedan man nu för snart 16 år sedan genom ett vetenskapligt arbete av prof. Ludwig Bernhard i Berlin »om socialpolitikens mindre

*Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.*

(Forts.)

Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

önskvärda följder» fick blicken öppen för de etiska vådor, som socialförsäkringens införande i västerlandet medfört. Det är ett problem, som i sinom tid även måste komma att upptagas hos oss, och som redan nu kastar sin skugga framför sig i pensionsförsäkringens starka ansvällning under de sista åren, som herr socialministern i bekymrade ordalag omnämner i årets statsverksproposition. Jag misstänker också att de senare årens eljest obegripligt ökade olycksfallsfrekvens ger vid handen att här föreligger en frestelse, för vilken åtskilliga duka under: *att vara längre sjuk än behövt, därför att det är ekonomiskt förmånligare än att arbeta.*

Emellertid, som detta stadgande om karenstiden var ett provisorium, har man länge varit betänkt på att få det avskaffat eller reformerat. Under de sista två åren har det också förelagat propositioner i sådant syfte, nämligen år 1926 och år 1927, men de ha fallit. Vid den nyreglering av bland annat sjukförsäkringen, som avsågs med dessa propositioner, ville man undvika dubbelförsäkring. Genom det proponerade ökade statsbidraget till sjukkassorna skulle nämligen de 150,000 kr. av det nuvarande årliga statsbidraget, som beräknas utgå till under karenstiden olycksfallsskadade sjukkassem medlemmar, minst fördubblas, och detta ansågs med rätta oriktigt. Som bekant avlog riksdagen dessa kungl. propositioner, och därmed trodde man allmänt, att det skulle bli slut med det ständiga plåstrandet med vår socialförsäkring. Det har tydligen varit Kungl. Maj:ts mening beträffande pensionsförsäkringen. Det heter i år i femte huvudtiteln, att ifråga om pensionsförsäkringen skulle man ej skrida till nydaning utan först avvakta, hur det går med sjukförsäkringen. Härvidlag intog regeringen en passiv hållning till en grundlig omdaning, ehuru statsutskottet i fjol instämde i pensionsstyrelsens uttalande önskan om att få till stånd en revision så snart som möjligt. Denna passivitet från socialministerns sida ifråga om pensionsförsäkringen har emellertid framkallat några motioner till årets riksdag, i vilka göres gällande, att sjukförsäkringsfrågans läge icke borde förhindra, att man genast skrider till verket för en revision av pensionsförsäkringen. Och snart ha kamrarna att från sammansatta andra lag- och statsutskottet vänta ett utlåtande, där dessa motioner tillstyrkas, med hemställan att en sådan revision av pensionsförsäkringen måtte ävägbringas. På den punkten kommer säkerligen riksdagen att underkänna regeringens passiva hållning i fråga om socialförsäkringen.

Det väckte därför en viss förvåning, att regeringen övergav sin passivitet, när det gällde karenstiden inom olycksfallsförsäkringen, och framlade en proposition, där man föreslog denna karenstids borttagande. Det är den frågan, som nu är före i afton, och andra lagutskottets utlåtande tillstyrker denna proposition.

Fördelen med karenstidens slopande skulle vara, som nämnts, att man slipper den där förargliga fallluckan, som en del arbetsgivare ej ha reda på, varför de ibland få vidkännas kostnader för sina anställdas sjukvård under karenstiden. Men jag tror ej, trots den irritation detta vållat, att det kan vara tillräckligt motiv för en så vittgående åtgärd som den föreslagna. Jag skulle bättre förstått Kungl. Maj:ts uppfattning, om det gällt de anställdas okunnighet om försäkringslagens bestämmelser, vilken lett dem till nackdel. Men alla de personer i vårt land, som ha andra anställda i sin tjänst, befinna sig i sådan ställning, att de ha eller i varje fall borde ha full möjlighet att skaffa sig insikt om vad gällande lag och deras bästa kräver. För min del anser jag, att det ej finns tillfyllestgörande motiv för förslaget, helst som *olägenheterna* äro så stora av karenstidens borttagande, som jag nu skall söka visa.

För det första är det den *ekonomiska* sidan av saken. Man har icke alltid klart för sig, vilka tunga bördor socialförsäkringen, särskilt olycksfallsförsäkringen, ålägger arbetsgivarna och därmed näringslivet. Det är ej

mindre än 18 miljoner kronor, som därigenom gå ut i skatt på näringslivet. Häre är nog ingen ändring att göra för närvarande. Det är en av socialförsäkringens fundamentala principer, sedan Bismarck införde den på 1880-talet, att olycksfallsförsäkringen skall bäras av företagarna och ingå som en del av näringarnas produktionskostnader. Den principen tror jag är tills vidare oanfäktbar, och en ändring härvidlag kan ej ifrågasättas annat än i samband med en generalrevision av socialförsäkringen. Men 18 miljoner kronor är å andra sidan en tung börda, och den bör ej göras tyngre genom en hel del irrationella och ohållbara, ja, löjeväckande bestämmelser, som vidlåda den svenska olycksfallsförsäkringen. Den är t. ex. den längst gående i världen. För två år sedan avskaffade man den lönearbetarbegränsning, som fanns tidigare, då man hade en övre gräns vid 9,000 kronors inkomst. Nu äro *alla* mot lön anställda olycksfallsförsäkrade enligt lagen. Både bankdirektör Marcus Wallenberg och han excellens herr statsministern äro sålunda olycksfallsförsäkrade. Det är en sådan irrationell utbyggnad på socialförsäkringen, mot vilken de förnämsta internationella experterna, som prof. Alfred Manes i Tyskland, på sista tiden energiskt varnat. Vidare tillämpar vår olycksfallsförsäkring högst egendomliga skadeståndsprinciper. Jag syftar på, att en person, som får sin syn försämrad med en tiondels procent, kan få en livränta upp till 200 kronor, som årligen utgår till honom. Men denna hans skada behöver ej vara större, än att han kan godkännas som automobilförare i allmän trafik. Det har inträffat, att sådan skada på ögat har förelegat hos en person, som är anställd som bilchaufför, och ändå uppbär han livränta. Sak samma är förhållandet, då det gäller en sådan skada som stelhet i ett finger. Då kan vederbörande behålla sin arbetsförmåga, men under hela sitt liv det oaktat uppbära livränta. Sådana besynnerligheter har man icke velat röja ur vägen. De göra, att den belastning, som åvilar näringslivet, är oskäligt större än behöfligt. Det hade dock varit lämpligt, att man, när man genom reformerna för två år sedan stegrad kostnaderna med 2 miljoner kronor, också vidtagit lättnader genom förnuftigare direktiv för skaderegleringen.

Karenstidens avskaffande vid bifall till propositionen kommer, som sagt, att medföra en årlig merkostnad på 1,800,000 kronor, vartill komma nya 100,000 kronor, som årligen skola utgå från arbetsgivarna till administration. Det är ett beaktansvärt belopp, denna nya skattetunga. Det synes mig icke fullt konsekvent av Kungl. Maj:ts regering att på ett berömvärdt sätt som i år försöka lätta den direkta skattebördan men indirekt öka industriens onera genom att taga bort karenstiden på sätt nu föreslås. Det berör sympatiskt att höra hans excellens herr statsministern vid industriförbundets middag och andra näringsbanketter tala om sin sympati för landets företagare. Gärningar äro bättre än ord. Regeringen kunde därför gärna ha skrinlagt den nya pålaga, som den genom förevarande proposition åvälver näringslivet.

Det betänkligaste är dock, att genom karenstidens borttagande och de nya bestämmelserna i samband därmed, i stället för ett maximum av 3 kronor 50 öre per dag, som förut utgick, hädanefter skall under karenstiden betalas sjukhjälp enligt lagen, d. v. s. med upp till 5 kronor 50 öre per dag. Om man lägger dessa 5 kronor 50 öre till vad som kan utbekommas från sjukförsäkringen och på grund av den frivilliga försäkringen, kommer man fram till sådana fall, som konstaterats t. ex. vid de mekaniska verkstäderna, där ersättningen redan nu under karenstiden kan överstiga den lön, som vederbörande skulle hava haft i arbetet. Med öppna ögon och medvetna om vådorna beträda nu statsmakterna denna vanskliga väg, som på andra håll fört socialförsäkringen in på ett slutande plan genom att stimulera de parasitära element, som finnas även hos vårt folk, att söka på alla möjliga smygvägar tillskansa sig orättmätiga förmåner. Man skall icke fresta människorna över förmågan, så mycket mindre, när man

*Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.*

(Forts.)

Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

måste inse farorna därav. Ha regeringen och utskottsmajoriteten verkligen be-
sinnat sitt ansvar härutinnan?

Det har också städe från sakkunnigt socialförsäkringshåll gjorts gällande,
att det icke vore lämpligt att avskaffa karenstiden, om man icke samtidigt kun-
de sörja för en decentralisation beträffande kontrollen, så att man kunde få en
skärpt lokal tillsyn över de talrika försäkringsfallen under karenstiden. I en
skrivelse, som 1924 års riksdag avlät till Kungl. Maj:t i anledning av vissa då
väckta motioner på detta försäkringsområde, framhöll riksdagen bland annat,
att spörsmålet om borttagande av karenstiden sammanhängde synnerligen nära
med frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring och syntes ej lämpli-
gen kunna lösas utan att samtidigt större möjligheter bereddes till decentralisa-
tion vid handhavande av de därav föranledda förvaltningsuppgifterna med där-
med följande större möjligheter till snabbt ingripande och effektiv kontroll.

Denna decentralisation är det icke nu meningen att åstadkomma, utan allt
skall schematiskt bedömas från centralanstalter i Stockholm. Det är klart, att
det kommer att möta stora svårigheter att pröva lokala och personliga förhål-
landen i tusenfaldig individuell växling och att utöva nödig kontroll.

När man väger fördelarna med karenstidens borttagande mot dessa nu anför-
da olägenheter samt vidare besinnar, att utskottet icke ens gittat tillstyrka den
motion, som väckts av herrar von Sydow och Widell i första kammaren och som
åsyftar en begränsad karenstid på tre dagar jämte lättnader för de ömsesidiga
arbetsgivarebolagen i deras nuvarande uppenbart obilliga prestanda, finner jag
för min del, att avgörande skäl tala för rent avslag på utskottets yrkande,
varom, herr talman, jag härmed hemställer.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman!
Den föregående ärade talaren riktade ett klander mot regeringen för att denna
proposition nu framlagts. Jag vill i anledning härav erinra, att proposi-
tionen är föranledd av riksdagens beslut 1926. Kungl. Maj:t hade det året
framlagt en proposition angående omorganisation av olycksfallsförsäkringen
m. m. Denna proposition ayslogs av riksdagen. Men i samband därmed be-
slöt riksdagen på framställning av andra särskilda utskottet att i skrivelse till
Kungl. Maj:t, under framhållande av önskvärdheten av karenstidens bort-
tagande eller begränsning, anhålla att Kungl. Maj:t efter närmare utredning
av berörda spörsmål måtte till 1927 års riksdag framlägga det förslag, var-
till utredningen kunde föranleda. Det utskott, som föranledde riksdagen till
detta beslut, räknade bland sina medlemmar också den ärade talare, som nyss
hade ordet. Jag har gått igenom listan på reservanter vid utskottsbetänkandet,
men jag har icke funnit någon reservation från herr Järtes sida mot ifråga-
varande riksdagsskrivelse. Herr Järte har sålunda varit med om att begära
förslag ofördröjligen om karenstidens borttagande eller inskränkning. Man får
väl förklara hans nuvarande ståndpunkt i saken på det sättet, att tiderna för-
ändras och somligas åsikter förändras med dem, något, varom just den ärade
talaren själv torde ha personlig erfarenhet.

Det var ett litet misstag, som herr Järte gjorde sig skyldig till, när han
sade, att proposition framlades även 1927. Det var ingen proposition utan
endast en interpellation i ämnet, som besvarades av mig.

Nu har emellertid utredningen verkstälts, och enligt mitt förmenande lett
till det resultatet, att det är riktigast att taga steget fullt ut och helt av-
skaffa den nuvarande karenstiden, som innebär, att för de 35 första dagarna
efter olycksfallet ersättning till skadad arbetare, såväl läkarvård som läke-
medel och sjukpenning, betalas direkt av arbetsgivaren och icke av försäkr-
ningsinrättningen. Förslaget går ut på att dessa utgifter i stället skola läggas
på försäkringen.

I själva verket lär det väl icke vara någon, som anser, att karenstiden är någon särdeles lycklig inrättning, som man bör bibehålla. Som den föregående ärade talaren sade, betecknas denna anordning redan i lagtexten av 1916 som ett provisorium, vilket med tiden borde avskaffas. Detta provisorium har nu räckt i över elva år. Att anordningen är betungande för arbetsgivarna, särskilt för de ekonomiskt svagare av dem, är uppenbart. Det kan vara en ganska kännbar utgift att få betala ersättning för en arbetare, som drabbats av olycksfall. Det har också, som den föregående ärade talaren erinrade, visat sig, att arbetsgivarna i stor utsträckning, cirka tre fjärdedelar av dem, begagnat utvägen att taga försäkring för olycksfallsrisken även under karenstiden. För övrigt är det ganska naturligt, att mängden arbetsgivare finner det orimligt, att han skall betala direkt ersättning för olycksfall, som drabbat arbetaren, oaktat arbetsgivaren ordentligt betalt premierna för försäkringen.

*Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete*
(Forts.)

Det är också naturligt, att även arbetarna äro missnöjda med den nuvarande ordningen. Och saken rör även deras intressen, herr Järte. De erhålla nu ersättning efter en lägre tariff under de första 35 dagarna än för tiden därefter. Den verkställda utredningen visar, att sjukpenningen till arbetarna under de första 35 dagarna i allmänhet uppgår till endast två tredjedelar av den sjukpenning, som de få för tiden därefter. Dessutom är att märka, att skillnaden är större, ju sämre avlöningsförhållanden arbetarna hava. Likaså är det ganska klart, att den sjukvård, som kan bestå särskilt av de ekonomiskt svagare arbetsgivarna, icke kan mäta sig med den sjukvård, som en skadad arbetare får från försäkringsanstalten. Det kan tilläggas, att det för båda parterna, såväl arbetsgivarna som arbetarna, är en stor olägenhet förenad med den nuvarande anordningen därutinnan, att den ofta föranleder till tvister dem emellan, vilka tvister man kan undvika, om man i stället anlitar försäkringen även under de första 35 dagarna.

Nu har i propositionen föreslagits, att den s. k. karenstiden skulle avskaffas. Utskottet har tillstyrkt förslaget, men fem reservanter hemställa om den ändringen i anordningen, att ersättning för skadad arbetare ej skulle utgå under de fyra första dagarna, dagen för olycksfallet inräknad. Denna reservation är föranledd av en motion av herrar von Sydow och Widell i första kammaren. Den föregående talaren har i huvudsak redogjort för innebörden i detta yrkande, och jag behöver därför icke upprepa den.

För min del vill jag gärna erkänna, att det naturligtvis finnes skäl för den betänksamhet, åt vilken den föregående talaren givit uttryck. Det är obestridligt, att propositionen innebär en ökad belastning av industrien och arbetsgivarna. Men det är nog så, som också herr Järte väl vet, att den ökade belastningen normalt får tagas ut hos konsumenterna. För övrigt bör denna omständighet icke skymma blicken för det faktum, att genom 1916 års lag principiellt erkänts, att arbetsgivarna hava att bära kostnaden för arbetarnas olycksfallsförsäkring. Det är då icke för tidigt att nu skrida till fullt realiserande av denna princip. Det är det, som nu här sker. Det går knappast för sig att i det sammanhanget indraga den förmån, som de skadade arbetarna redan nu åtnjuta, nämligen ersättning även under de första dagarna efter olycksfallet, då sjukdomen varat över den tredje dagen efter olycksfallet.

Nu återopas från motionärernas sida och även av herr Järte, att den anordning, som i propositionen föreslås, är farlig även på det viset, att den innebär en frestelse för de skadade att simulera sjukdom. Det vill säga, om de verkligen äro sjuka i tre dagar, föreligger en frestelse att låtsas vara sjuk även den fjärde dagen, eftersom de veta, att först då kunna de få ersättning, som även gäller för de första tre dagarna. Jag vill naturligtvis icke förneka, att något sådant skulle kunna inträffa, men beträffande frågan, huruvida det redan visat sig, att denna farhåga har besannats, så ber jag att

Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.

(Forts.)

få hänvisa till vad riks-försäkringsanstalten säger. Jag vill nämligen framhålla, att den anordning, mot vilken herr Järte riktade sig, finnes redan nu. Han kan visserligen invända, att därigenom att det blir högre ersättning även under de första 35 dagarna, så kommer frestelsen för arbetarna att simulera att bliva starkare. Det må vara sant. Emellertid säger riks-försäkringsanstalten, att den »anser sig böra meddela, att under det dagliga arbetet med reglering av skadeersättningar anstalten icke kunnat förmärka någon särskild tendens från de skadades sida att söka obehörigen draga ut på sjukdomstiden i syfte att få ersättning för de fyra första dagarna efter olycksfallet». Vidare heter det: »Riks-försäkringsanstalten har låtit verkställa en statistisk undersökning rörande antalet under åren 1923 och 1924 inträffade olycksfall bland karensförsäkrade med högst 14 dagars sjuktid, fördelade efter sjuktidens längd. Av denna undersökning framgår, att antalet olycksfall, som föranlett utgivande av sjukpenning endast för de fyra första dagarna efter olycksfallsdagen, icke kan sägas vara onormalt stort för något av dessa år.»

En annan anmärkning, som riktats mot den nu föreslagna anordningen, är, att den leder till dubbelförsäkring. Det kan hända, att en arbetare, som ut-sättes för olycksfall och som är berättigad till olycksfallsförsäkring, också får sjukhjälp från en sjuk-kassa. Då nu sjuk-kassorna få statsbidrag, kan det hända, att en arbetare på grund av ett och samma sjukdomsfall får ersättning dels i form av sjukbidrag från sjuk-kassan och dels som ersättning från sjuk-försäkringen. Det är sant, att så kan ske. Ifall propositionen i följd om omorganisation av sjuk-försäkringen antagits, skulle vi hava besparats denna olägenhet. Jag vill dock säga, att det icke är så stora belopp, som det är fråga om. Beloppet av statens sjukdagsbidrag till sjuk-kassorna utgör 2 kronor per år och medlem eller, räknat efter åtta sjukdagar, 25 öre per dag. Det inses, att det antal dagar, det här kan bliva fråga om för de särskilda sjuk-kassorna, icke blir så särdeles stort. Jag tror icke heller, att det gäller så stora belopp för sjuk-kasseväsendet i dess helhet.

För övrigt är det riktigt vad försäkringsrådet säger, att även om denna för-mån i något enstaka fall skulle missbrukas, så böra icke alla skadade arbetare lida för en sådan saks skull.

Motionärerna och även reservanterna hava förordat även en annan ändring i olycksfallsförsäkringslagen. De föreslå den ändringen av 16 § i olycksfalls-försäkringslagen, att de bidrag, som nu utgå från de ömsesidiga försäkringsbolagen till riks-försäkringsanstaltens och försäkringsrådets förvaltningskostnader, skulle nedsättas. De utgöra för närvarande tre procent av summan av försäkringsavgifterna till bolagen och skulle enligt motionen nedsättas till en och en halv procent. Till stöd för detta yrkande åberopas, att genom den nu ifrågasatta omläggningen av försäkringslagen dessa bidrag skulle komma att väsentligen ökas därigenom, att avgifterna ökas. Det är alldeles riktigt, men man bör komma ihåg, att också avgifterna från riks-försäkringsanstaltens försäkringstagare komma att ökas. Om man nu skulle, som motionärerna yrka, sätta ned bidraget från de ömsesidiga försäkringsbolagen, men låte bidraget från riks-försäkringsanstaltens försäkringstagare bliva oförändrat, bleve proportionen rubbad mellan avgifterna för det ena och det andra slaget av försäkringstagare. Det har alltid ansetts, att man icke bör rubba denna proportion utan grundlig utredning.

För övrigt vill jag, utan att närmare ingå på detta förslag, helt kort erinra, att denna fråga varit föremål för riksdagens behandling 1923, 1924 och 1926. Det har varit olika förslag, än att de ömsesidiga försäkringsbolagen skulle delvis befrias från denna avgift eller att avgiften skulle nedsättas, och än att avgiften från de ömsesidiga försäkringsbolagen skulle väsentligt höjas. Förslagen hava alltid avslagits, sista gången med den motiveringen, att innan man

ginge till ändringar i detta avseende, borde man grundligt undersöka den rätta avvägningen mellan avgifterna från riksförsäkringsanstaltens försäkringstagare och från andra försäkringstagare. Riksdagen uttalade, att en förändring härvidlag icke borde ske, med mindre man samtidigt underkastade övriga delar av olycksfallsförsäkringsanordningen en grundlig utredning. Jag är säker på, att det står fullt i överensstämmelse med den ståndpunkt, riksdagen förut intagit i denna fråga, om riksdagen avslår motionen i denna del.

Jag vågar således uttala den förhoppningen, att kammaren nu skall i överensstämmelse med det beslut, som riksdagen fattade 1926, bifalla Kungl. Maj:ts proposition rörande karenstidens borttagande oförändrad.

Herr Hagman: Herr talman! Ingen som helst rimlig anledning synes mig föreligga att med ledning av det nu föredragna utlåtandet över Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av vår nu gällande lag om försäkring för olycksfall i arbete upptaga till behandling de mycket vittomfattande frågor, som enskilda motionärer här tagit upp.

Det är ju redan nu så, att även under karenstiden ersättning utgår. Vad som här föreslås är i själva verket endast en ändring av grunderna för denna ersättnings utgående. När man här klagat över att de ändrade bestämmelserna kunna leda till att sjukdomstiden obehörigt utsträcker, vill jag säga, att det måhända hade varit lämpligt och riktigt att låta ersättningen utgå från och med dagen efter olycksfallet, alldeles oberoende av, hur länge sjukdomsfallet kommer att räcka, och att således icke på det sätt, som nu skett, besluta en begränsning i avseende å viss tid. Med utgångspunkt från den synpunkt, jag här angivit, att det icke nu synes vara anledning upptaga en längre debatt vid denna sena timme, ber jag, herr talman, att i korthet få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Carlsson i Stockholm: Herr talman! Endast några korta ord i avslutning till herr statsrådets yttrande och herr Hagmans erinringar. Det är, som sagt, så, att karenstidsbestämmelserna utgöra ett provisorium, och som enligt lagen skulle avlägsnas, då den nya försäkringslagstiftningen genomföres.

Herr Järte var inne på frågan om simulation. Han hade för sig, att inom försäkringen förekomme sådan i stor utsträckning. Jag får då erinra om de utlåtanden, som avgivits såväl av försäkringsrådet som av riksförsäkringsanstalten, däri man säger sig icke ha kunnat konstatera någon särskild tendens från de skadades sida att söka obehörigen draga ut på sjukdomstiden. Man måste ju komma ihåg, att den ersättning som utgår är ju bara en del av den lön, som arbetaren eljest erhåller i sitt arbete. Det kan sålunda icke inbjuda till någon simulation.

Herr Järte påstod, att man tolkade lagbestämmelsen angående ersättnings utgående rätt rundligt. Det kan man ju alltid tvista om, men jag ber att få erinra om att under de senare åren har man avfört från olycksfallsbegreppet såväl bräckskador som sträckningar, och det är ett mycket stort antal skador, som räknas till dessa. Sådana skador medföra således i vanliga fall nu icke någon ersättning.

Herr Järte erinrade om att den merkostnad, som skulle falla på arbetsgivarerna, belöpte sig till i runt tal 1,700,000 kronor. Jag tror emellertid, att man vid bedömandet av denna siffra måste taga hänsyn till att i en hel del avtal, som finnas upprättade, ha arbetarnas organisationer betingat sig en högre ersättning under karenstiden än som stadgas i lagen. Vidare är det så, att under karenstiden kan någon delsjukpenning icke utgå, utan sjukpenningen skall utgå odelat under de första 35 dagarna. Vid övergången till det nya systemet torde det förutsättas, att även delsjukpenning kan utgå. Det är klart, att man

Om ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

(Forts.)

Om ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

måste taga hänsyn till dessa omständigheter, då man bedömer den angivna siffran av 1,700,000 kronor.

Herr Järtes erinran om, att även så framstående medborgare som Wallenberg o. d. hädanefter komma under vissa förhållanden att falla under lagen, är ju riktig, men det är en följd av ett beslut, som riksdagen fattade 1926 och som trädde i kraft föregående år, i anslutning till Genèvekonventionen. Det lärer icke ha någon nämnvärd ekonomisk betydelse. Vid samma tillfälle bortogs även undantagsbestämmelsen beträffande minderåriga under 12 år, likaledes i anslutning till denna Genèvekonvention.

Herr talman! Jag skall icke närmare ingå på frågan utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Järte: Herr talman! Det är riktigt, som herr socialministern anförde, att för två år sedan begärde riksdagen, i anledning av ett utlåtande från ett särskilt utskott, karenstidens borttagande. Riksdagen begärde också samtidigt ett nytt förslag till lag om det frivilliga sjukkasseväsendet. Ett sådant förslag framlades för riksdagen i fjol, men fastän, som sagt, riksdagen själv begärt ett förslag till lagstiftning, förkastade i varje fall denna kammare förslaget, därför att det icke motsvarade vad man hade tänkt sig. På samma sätt, herr statsråd, är det även med denna fråga. Riksdagen begärde karenstidens borttagande, men vi ha nu fått ett förslag i en form, som åtminstone för mig och flertalet av mina meningsfränder icke är acceptabel, och jag måste därvidlag förbehålla mig min fria prövnings- och handlingsrätt. Det föreligger därvidlag fullständig analogi med sjukkasselagen från i fjol.

Sedan försökte herr statsrådet ett argumentum ad hominem mot mig! Men herr statsrådet är en så from och fridsam natur, att han icke förmår hämta några elakheter ur egen fatabur. Han nödgas låna av andra och grep då ett tillhygge, som torde ha blivit totalt avtrubbats under de sista fyra åren här i kammaren.

Då, herr talman, den motion, som förelåg från högerhåll, och som åsyftade en någorlunda begränsning av de vådor, som vidlåda propositionen, blivit avvisad av utskottet, finns det intet skäl att yrka bifall till reservationen. Jag tror, att det är bättre att säga rent ut ifrån, att de risker, som ett bifall till propositionen skulle medföra, äro så stora, att man för framtiden kan känna sig väl tillfreds med att nu ha uttalat sina farhågor. Det har jag nu gjort och herr statsrådet har icke på en enda punkt kunnat skingra eller vederlägga mina betänkligheter. Jag ber fortfarande att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Öberg: Herr talman! Då jag för min del finner det utsiktslöst att söka förmå kammaren att fatta något annat beslut än vad utskottet föreslår, skall jag vid denna sena timme inskränka mig till att helt enkelt yrka bifall till den reservation, som finnes bifogad utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkring för
olycksfall i
arbete.

Å föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 6 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 191, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr Spångberg m. fl. hemställt,

att riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse av 6 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete:

6 §.

Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall på grund av försäkringen till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört sjukdom, som förorsakat förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

a) så länge sjukdomen varar: erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av olycksfallet nödiga särskilda hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon och dylikt;

b) under förutsättning att sjukdomen varat mer än tre dagar efter dagen för olycksfallet och att arbetsförmågan nedsatts med minst en fjärdedel, från och med dagen efter sistnämnda dag och så länge sjukdomen varar: sjukpenning för varje dag, utgörande vid förlust av arbetsförmågan ett belopp, bestämt i förhållande till den skadades årliga arbetsförtjänst på sätt nedan angives (hel sjukpenning), och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; skolande hel sjukpenning utgå med följande belopp, nämligen:

om den årliga arbetsförtjänsten ej uppgår till 1,620 kronor, med tre kronor,
om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 1,620 kronor, men ej till 1,755 kronor, med tre kronor 25 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 1,755 kronor men ej till 1,890 kronor, med tre kronor 50 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 1,890 kronor men ej till 2,025 kronor, med tre kronor 75 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,025 kronor men ej till 2,160 kronor, med fyra kronor,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,160 kronor men ej till 2,295 kronor, med fyra kronor 25 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,295 kronor men ej till 2,430 kronor, med fyra kronor 50 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,430 kronor men ej till 2,565 kronor, med fyra kronor 75 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,565 kronor men ej till 2,700 kronor, med fem kronor,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,700 kronor men ej till 2,835 kronor, med fem kronor 25 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,835 kronor men ej till 2,970 kronor, med fem kronor 50 öre,

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 2,970 kronor men ej till 3,105 kronor, med fem kronor 75 öre samt

om den årliga arbetsförtjänsten uppgår till eller överstiger 3,105 kronor, med sex kronor;

2) om olycksfallet efter upphörande av därav orsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

a) livränta under tiden å ett årligt belopp, motsvarande vid förlust av arbetsförmågan två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst, dock ej understigande 900 kronor, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som motsvarar nedsättningen, med tillägg av belopp, svarande mot den sannolika årliga kostnaden för förnyelse av sådana särskilda hjälpmedel, som under 1) nämnts, dock att vid förlust av arbetsförmågan

*Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkring för
olycksfall i
arbete.*

(Forts.)

Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkring för
olycksfall i
arbete.

(Forts.)

livräntan må, när den skadades tillstånd kräver särskild vård, med hänsyn härtill bestämmas till högre belopp än nyss är nämnt, likväl ej överstigande beloppet av den årliga arbetsförtjänsten, såvida denna ej understiger 900 kronor samt att livränta icke utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel:

b) sådan behandling — — — av arbetsförmågan.

På därom — — — gällande beräkningsgrunder.

Kan vid — — — den skadade.

På grund — — — av arbetsförmågan.

Utskottet hemställde, att förevarande motion måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Vid utlåtandet var likväl fogad reservation av herrar *Thorberg, Magnusson* i Kalmar, *Hagman, Hage* och *Holmström* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt en förhöjning skulle kunna åstadkommas — främst för de lägre inkomstklasserna — av nu utgående sjukersättning och livränta enligt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Spångberg: Herr talman, mina damer och herrar! I den föreliggande motionen ha vi påyrkat en ändring av 6 § i olycksfallsförsäkringslagen. Vi ha föreslagit i fråga om sjukpenningen, att intervallerna mellan löneklasserna skola ändras från nuvarande 270 till 135 kronor med en sjukpenningsintervall av 25 öre, samt att minimigränsen skall höjas från det nuvarande beloppet en krona till tre kronor och maximigränsen uppflyttas till sex kronor. Beträffande livräntan ha vi föreslagit en minimigräns vid fullständig arbetsoförmåga av 900 kronor.

När man betraktar dessa siffror, kan jag näppeligen tro, att någon på allvar vill göra gällande, att de äro för högt tilltagna. Härtill kommer, att den ändring av olycksfallsförsäkringslagen, som beslutades vid 1926 års riksdag, innebar en avsevärd försämring för de lägst avlönade, som råka ut för olycksfall. Vi ha i motionen gjort en jämförelse mellan de före och efter 1926 gällande bestämmelserna och påvisat, att exempelvis en inkomsttagare på 674 kronor om året förut kom i åtnjutande av en sjukpenning av 1 krona 25 öre om dagen men nu endast erhåller 1 krona om dagen, att en inkomsttagare på 944 kronor förut erhöi 1 krona 70 öre om dagen men nu endast erhåller 1 krona 50 öre o. s. v. De nya bestämmelserna ha alltså inneburit en verkligt avsevärd försämring för de lägsta inkomsttagarna, och det är klart, att de ha mycket svårt att bära den ekonomiska nedskärning, som man här har åstadkommit. En förbättring och utjämning skulle nu kunna åstadkommas med de förändringar i intervallsystemet, som vi ha föreslagit. Minimigränsens höjande till tre kronor om dagen vid inträffat olycksfall kan med hänsyn till levnadsomkostnadernas storlek icke på något sätt anses vara för högt tilltagen, lika litet som man kan anse, att en livränta på 900 kronor per år vid fullständig arbetsoförmåga är för hög.

Utskottets borgerliga ledamöter ha emellertid tillsammans med socialdemokraten Sigfrid Hansson gått in för ett avslag av motionen under motivering, att den utbetalda sjukhjälpen i vissa fall skulle kunna överstiga arbetsförtjänsten för dem, som ha råkat ut för olycksfall. Utgår man emellertid ifrån, att den, som har förlorat sin hälsa genom olycksfall i arbete, skall kunna ha

utsikter att på ett låt vara mycket nödortfött sätt kunna draga sig fram utan att direkt falla fattigvården till last, då må jag säga, att det är synnerligen brutalt att vilja behålla de nuvarande ytterst små beloppen. Jag dristar mig nämligen att utgå från den förutsättningen, att den tanken väl ändå bör ligga bakom den ifrågavarande lagen, att en arbetare, som råkat ut för ett olycksfall, skall kunna leva på det belopp, som han blir tillerkänd. Om de, som ha gått in för ett avslag på motionen, haft denna princip klar för sig, då må jag säga, att det måste vara en underbar vishet och levnads-konst, som ligger bakom deras ståndpunktstagande. Det skulle vara mycket intressant att få en redogörelse för hur man på det hållet har tänkt sig, att en lågt avlönad arbetare, som på grund av olycksfall blivit alldeles oför-mögen till arbete, skall kunna leva på en krona om dagen. Det skulle vara lika intressant att få en redogörelse för hur herrarna ha tänkt sig, att en lika lågt avlönad arbetare skall vid fullständig invaliditet, vid 100 procents arbetsoförmåga, kunna leva på 300 kronor om året i sin återstående livstid, d. v. s. på 82 öre om dagen.

I fråga om den kostnadsökning, som ett bifall till motionen skulle med-föra, har jag icke några siffror beträffande den merkostnad, som en höjning av livräntan skulle medföra, men en utredning i föregående års betänkande i denna fråga visade, att en ökning av sjukpenningen skulle medföra en mer-kostnad av endast 750,000 kronor om året. Jag säger *endast* 750,000 kronor om året, då denna summa för det ändamål, det här gäller, måste anses vara synnerligen låg. Jag vill erinra om, att det innebär ju endast ett belopp t. o. m. mindre än hälften av vad exempelvis kungahuset får varje år.

Reservanterna ge oss i sin motivering rätt i vad vi ha anfört såsom motiv för ökningen av sjukpenningen och livräntan. De säga: »Utskottet måste med-giva att dessa påståenden äro riktiga och att de utgående ersättningarna i många fall äro så små, att de icke ens räcka till en nödortfött existens, var-för goda skäl torde kunna anföras för någon höjning av beloppen av såväl sjukpenningen som livräntan, särskilt vad det gäller de lägre inkomsttagarna.» Denna motivering borde ha utmynnat i ett bifall till motionen.

Men jag må säga, att det är en underbar ställning, som socialdemokraterna intaga, då det gäller att taga ståndpunkt till av oss kommunister väckta mo-tioner. Då vi i olika frågor föreslå utredning, då komma socialdemokraterna med ett utlåtande, där de säga, att motionen är av sådan beskaffenhet, att man mycket lätt skulle kunna utan utredning föreslå en författningsändring. När vi sedan komma med ett förslag om författningsändring, då har man vänt och säger, att man i stället vill ha en utredning av frågan. Jag vill erinra om den motion om bland annat förbättrade förhållanden för stam-anställda och värnpliktiga, som vi en natt för någon tid sedan hade till be-handling. Denna motion upptog en hel del förslag, men i fråga om samtliga dessa förslag sade socialdemokraterna, att även om det var ganska invecklade problem de behandlade, så behövde man ju endast komma med en del för-fattningsändringar i de olika punkterna. Jag vet icke vilken ställning man egentligen skall intaga för att icke få socialdemokraterna i direkt motsättning till vad man föreslår. Kanske man samtidigt bör begära både lagändring och utredning? Vi måste kanske i framtiden tillgripa den taktiken, bara icke herrarna då komma att gå på rent avslag.

Nu hyser jag emellertid den uppfattningen, att vi behöva icke mera ut-reda det spörsmål, som vi här ha motionerat om. Det är synnerligen rimliga krav, som vi ha framställt. De, som drabbas av olycksfall och gå som in-valider en viss tid, skola nog kunna vittna om att den där kronan om dagen icke på långt när räcker till, liksom de, som drabbats av fullständig inva-liditet, nog skola kunna övertyga herrarna om, ifall ni sökte upp dem, att

Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkring för
olycksfall i
arbete.

(Forts.)

Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkning för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

dessa 300 kronor om året är ett alldeles för lågt belopp för att man skall kunna existera på det. Vill man något med talet om sjukpenning och livränta, då bör man erkänna det berättigade uti det krav, som här har uppställt, och icke bara erkänna det berättigade utan även besluta i enlighet med vad man anser vara berättigat och riktigt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionen.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall be att få säga till den siste ärade talar-
ren, att syftar man huvudsakligen — som han antagligen gör — på att demon-
strera för arbetarna i landet, hur duktig man är, utan att egentligen tänka
på att söka sig fram på en väg, där det kan finnas en möjlighet att åstadkomma
något, då tror jag, att man skall gå den väg, som herr Spångberg slagit in
på. Den ser fruktansvärt radikal och präktig ut inför en del arbetare. Men
det torde vara så gott som omöjligt att kunna komma fram på den vägen.

Jag tror för min del, att herr Spångberg, som ju varit en hel del år här i riks-
dagen, nog har fullt klart för sig, att det är fullständigt ofruktbart att i en sådan
fråga som denna försöka sig fram på det sättet, att man bara skriver ihop en
lagtext och ändrar några siffror i en lag, utan att man har en aning om vilka
ekonomiska konsekvenser den ifrågasatta ändringen skulle medföra. Jag tror,
säger jag, att herr Spångberg har fullt klart för sig, att *den* vägen är full-
ständigt oframkomlig. Det blir en demonstration och ingenting annat. Så har
åtminstone jag för min del resonerat i utskottet, då jag läste herr Spångbergs
motion.

Jag har därför sökt komma fram på en annan väg. Jag har erkänt, att det
är riktigt, som herr Spångberg säger, att sjukpenningen och livräntan i många
fall äro synnerligen små, och att arbetarna borde kunna kräva, att ersättnin-
garna till dem vid olycksfall bleve utökade. Jag har då resonerat så, att skall
det finnas någon möjlighet att komma fram till en reform på detta område,
så måste man först få en utredning, bl. a. om vad det kommer att kosta.

Från den utgångspunkten ha vi socialdemokrater i andra kammaren jämte
vår partivän Thorberg förenat oss om att påyrka en utredning, som enligt vårt
förmenande skulle kunna leda till, att man kunde åstadkomma en viss ökning
av den utgående sjukpenningen och livräntan. Med avseende å livräntan hade
vi då tänkt oss, att det även skulle bestämmas en minimisumma och beträffande
sjukpenningen, att det minimibelopp, som nu existerar, skulle något höjas. Nu
kommer väl antagligen den medlem, tillhörande utskottets majoritet, som efter
mig kommer att yttra sig, att säga: höjer man sjukpenningens minimibelopp, så
kan det inträffa, att man kommer i närheten av eller kanske t. o. m. överskrider
den summa, som utgår till arbetare med låga inkomster då han är i arbete. Men
om man höjer denna minimisumma med ett icke alltför högt belopp, torde detta
knappast komma att inträffa. Låt mig taga ett exempel. Om man har en ar-
betare med 800 kronors årsinkomst — och detta är ju icke någon stor inkomst,
om man skall taga med naturaförmånerna, det är t. o. m. sällan, som en arbetare
har en så låg inkomst — så kan man bestämma nämnda minimibelopp till 2
kronor 50 öre per dag, och likväl överskrider icke den inkomst vederbörande har,
när han är i arbete. Jag vill visserligen erkänna, att det kan komma att in-
träffa, att det med en sådan reform blir en ganska liten skillnad mellan sjuk-
penningens belopp och arbetarens avlöning, och att detta i någon mån strider
mot principen att det skall existera ett verkligt stort avstånd mellan å ena sidan
sjukpenningen och livräntan och å andra sidan lönebeloppet, då vederbörande
är i arbete. Ja, den principen kan visserligen anses vara riktig, när det gäller
någorlunda stora arbetsinkomster, men kommer man ned till de små inkomsterna,
tycker jag, att det är ganska rimligt att icke kräva, att sjukpenningen och
livräntan skola stå i samma förhållande till inkomsten som eljest.

Man torde alltså kunna åstadkomma en reform av det slag jag här antytt och på detta sätt hjälpa de allra minsta inkomstagarna. Man skulle med andra ord kunna på den vägen få till stånd en förbättring i den utgående sjukpenningens och livräntans belopp. Sedan kunde det tänkas, att man med utgångspunkt från dessa summor för de allra lägsta inkomstagarna kunde åstadkomma vissa ruckningar uppåt beträffande sjukpenningen och livräntan även för dem, som låge något ovanför de allra lägsta inkomstagarna. Jag tror, att en reform i den vägen borde man tänka på, och den behöfve icke draga med sig synnerligen stora merkostnader för arbetsgivarna.

Från denna utgångspunkt, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till den reservation, som vid detta utskottsutlåtande avgivits av mig, herr Thorberg, herr Magnusson i Kalmar, herr Hagman och herr Holmström i Stockholm, i vilken vi påyrka en utredning av frågan.

Herr Öberg: Herr talman! Ett bifall till motionärens framställning skulle innebära ett sönderbrytande av den princip, som lagts till grund för lagen om försäkring för olycksfall i arbete, nämligen att utgående sjukpenning och livränta skola stå i visst förhållande till den havda arbetsförtjänsten. Den uppfattning, som gjort sig gällande, när man fastslagit nämnda princip, håller jag för riktig.

Den fråga, som nu föreligger genom herr Spångbergs motion, är, såsom herrarna finna, en gammal bekant från fjolårets riksdag. Herr Spångberg motionerade även då i samma syfte. Andra lagutskottet hade motionen till behandling och infordrade yttranden i ämnet från såväl försäkringsrådet som riksförsäkringsanstalten. Båda dessa myndigheter avstyrkte fjolårets motion. Frågan har sålunda, herr talman, redan prövats, och då några nya skäl icke sedan dess tillkommit, förefaller det mig, som om vi icke hade anledning att ingå på någon vidlyftigare prövning, huruvida riksdagen i år skall frångå den ståndpunkt den i fjol intagit.

Den största anmärkning, som riktas mot denna motion, och som utgjorde skäl för fjolårets riksdag att avslå densamma — ett skäl som återopas av lagutskottet även i år — är som nämnt hänsynen till att man bör bibehålla den fastslagna princip, som lagts till grund för ifrågavarande lag, nämligen att utgående sjukpenning och livränta bör stå i ett visst förhållande till den åtnjutna arbetsförtjänsten, så att den ej i vissa fall komme att överstiga den. Då jag inom andra lagutskottet både i fjol och i år biträtt denna mening, så är det tydligt och klart, att jag även nu vill vidhålla densamma. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ödström: Herr talman! Man kan knappast uppfatta herr Spångberg såsom någon blygsam man. Här ha socialdemokraterna gått till väga på det sättet, att de påyrkat en skrivelse i ämnet, och han är missnöjd i alla fall. Då kan man förstå, att han är ännu mycket mera missbelåten med dem som ställt sig rent avstyrkande.

Det är alldeles klart, att motionen icke var lätt att tillstyrka, då den skulle verka sönderbrytande på de principer, som för närvarande tillämpas på förevarande område. Såsom den föregående ärade talaren erinrade, framlades motionen även vid förra årets riksdag och behandlades av precis samma lagutskott som i år. Resultatet av behandlingen i fjol och i år är alldeles lika. Utskottets ställningstagande i frågan grundade sig på utlåtanden från försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten, av vilka det framhölls, att förslagets genomförande skulle föranleda ganska stora, ja orimliga kostnader. Det är då ganska naturligt, att man ställer sig betänksam att gå med på ett sådant uppslag, som framkommit från herr Spångberg och hans medmotionärer. Jag

Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om för-
säkring för
olycksfall i
arbete.

(Forts.)

tycker det kan vara ganska onödigt att komma igen med en så grundligt ihjälslagen motion som den föreliggande, då ju riksdagens sammansättning är oförändrad och ingenting nytt inträffat sedan i fjol. Men herr Spångberg är som sagt missbelåten med den behandling motionen fått, fastän åtminstone reservanterna tagit ställning till den på ett sätt, som kan sägas för honom vara ganska tillmötesgående.

Vi ha alltså icke kunnat inse, att det finnes någon anledning att lösa frågan i den av motionären påyrkade riktningen, utan vi ha ställt oss på avslag beroende dels på kostnadssynpunkten och dels på vår åsikt, att denna fråga icke bör brytas ut ur sitt nuvarande sammanhang. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Jag vill säga gentemot herr Hage, att det är visst ingen demonstration, då man kommer och begär, att en arbetare, som för sitt återstående liv blivit fullständigt arbetsoförmögen på grund av ett inträffat olycksfall i arbete, skall få en ersättning av 900 kronor om året. Jag undrar, om herr Hage vill den första maj, då han skall ut och tala för arbetarna, framföra den åsikten, att 900 kronor om året för den, som icke kan skaffa sig någon annan inkomst, är ingenting mer och ingenting mindre än ett rent demonstrationskrav. Det är icke fruktansvärt radikalt detta — och det har jag icke heller avsett. Jag har ju också efterlyst den linje, vilken herrarna utgå ifrån, när ni hävda den uppfattningen, att en arbetare, som förut är utblottad på allt — ty det är han med den avlöning, som berättigar till dessa små belopp — skall kunna leva på mindre ersättningsbelopp än dem, vi föreslagit. Jag tror, att ingen skall vara mera tacksam än de arbetare själva, som råkat ut för ifrågavarande olycksfall, att få en grundlig redogörelse för, hur de skola kunna leva på belopp, som understiga det vi krävt såsom minimibelopp.

Vad kostnaderna beträffar äro dessa helt säkert icke oöverstigliga. Även om man skulle anse, att ett bifall till motionen skulle åstadkomma en ganska avsevärd förhöjning av kostnaderna, får man även tänka på en annan omständighet, nämligen att en livräntetagare, som erhåller 300 kronor om året, icke kan leva på detta belopp. Han måste gå till sin kommuns fattigvård och begära understöd, eller också hemställa att bli omhändertagen för fullständig försörjning, och då kommer olycksfallsbeloppet att endast utgöra ett bidrag till ifrågavarande kommuns fattigvård. Jag tror vidare, att utskottet skulle haft stora möjligheter att utreda kostnaderna till följd av en ökning beträffande livräntan och en höjning av maximigränsen till det belopp, som vi föreslagit. Vad sjukpenningen beträffar är denna utredd. Och från denna utredning känna vi till, att den kostnadsökning, som åstadkommes genom sjukpenningens förhöjning, till det belopp vi föreslagit, icke blir synnerligen hög. Herr Öberg menade, att den utgående livräntan och sjukpenningen skulle stå i visst förhållande till arbetsförtjänsten. Ja visst, därom tvista vi icke nu. Det ha även vi föreslagit. Men vad vi dessutom begärt är att minimigränsen skall höjas. Jag vidhåller min uppfattning, att det krav, som vi här framfört, är synnerligen berättigat.

Herr Hage: Herr talman! Herr Spångberg förstår mycket väl, vad jag menade, när jag sade, att herr Spångbergs aktion i denna fråga endast är en demonstration. Därmed ville jag säga, att om en person, som flera år varit i riksdagen och känner till riksdagens sätt att arbeta, kastar fram ett sådant förslag i en så stor fråga, där det gäller ganska mycket pengar, och påyrkar omedelbart en lagändring, så är detta *demonstration*. Herr Spångberg vet mycket väl, att det finns ingen möjlighet att driva igenom en dylik reform

på det sättet. Enda vägen att komma någon vart i en sådan fråga som denna är *utredningsvägen* — det vet herr Spångberg likaväl som jag.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till herr Öberg också. Han förklarade, att man bör icke gå ifrån principen, att det skall vara ett visst bestämt avstånd mellan å ena sidan sjukpenningen och livräntan och å andra sidan den utgående avlöningen, när vederbörande är i arbete. Detta kan möjligen vara riktigt, när det gäller någorlunda stora inkomster. Men redan därigenom, att riksdagen en gång fastställt en minimigräns för sjukpenningen, har man på sätt och vis och i någon mån gått ifrån nämnda princip. Riksdagen har genom ett sådant ståndpunktstagande börjat uppmjuka principen, och det har sagts ifrån, att principen icke kan drivas in absurdum beträffande de allra lägsta inkomsttagarna. Det är på den vägen jag tänkte mig, att en reform skulle gå fram. Man skulle alltså följa den linje och den uppfattning, som redan deklarerats från riksdagens sida genom fastställande av en minimigräns. Herr talman! Jag har ingen anledning att frånga mitt förut framställda yrkande.

*Ang.
ändrad lydelse
av 6 § i la-
gen om försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)*

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall till den i ämnet väckta motionen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Ödström, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 1:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Spångberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 28 antager utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 30.

Ang. ändrad lydelse av 6 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

(Forts.)

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Järte, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 52 ja och 54 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckt motion om beredande åt sådana kommuner i Norrland och Dalarna, där s. k. kronotorp i större utsträckning äro belägna, av visst understöd till skolväsendet;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område å kronan tillhöriga lägenheten Sandskäret nr 2 i Nedertorneå socken av Norrbottens län;

nr 52, i anledning av väckt motion angående sättet för och tillsynen över brytningen av granit å kronan tillhöriga berg; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa områden av kronoegendomen Ribbingelund nr 2 i Södermanlands län; samt

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 13.

Ang. pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén.

Slutligen upptogs till behandling bankoutskottets memorial, nr 36, med för-anledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén, jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition nr 207 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att regementspastorer vid armén — slottspastorn å Karlberg däri inbegripen — vilka till följd av genomförandet av den år 1925 beslutade försvarsorganisationen blivit entledigade från av dem innehavda regementspastorsbefattningar, finge, under förutsättning att de den 1 juli 1928 uppnått en levnadsålder av minst 50 år, från och med nämnda dag under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension av 540 kronor för den, vilken som regementspastor innehade 15 men ej 20 tjänstår, 660 kronor för den, som innehade 20 men ej 30 tjänstår, och 780 kronor för den, som innehade 30 tjänstår eller därutöver.

Vidare hade i två i anledning av nämnda proposition inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 295 samt inom andra kammaren nr 468 föreslagits, att — därest Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende skulle vinna riksdagens bifall — riksdagen måtte besluta, att förre regementspastorn E. F. E. Morén måtte på samma villkor som övriga pensionsberättigade f. d. regementspastorer komma i åtnjutande av pension.

Med anledning härav hade bankoutskottet i sitt utlåtande nr 29 hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

b) att förevarande motioner I: 295 och II: 468 måtte anses besvarade genom vad utskottet i sitt ovannämnda utlåtande nr 29 anförde.

Vid detta ärendes behandling i kamrarna hade första kammaren bifallit såväl Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition som de i ämnet väckta motionerna, varemot andra kammaren bifallit utskottets hemställan.

*Ang. pensions-
nering av vis-
sa förevarande
regements-
pastorer vid
armén.*
(Forts.)

För frågans avgörande genom gemensam omröstning föreslog utskottet uti föreliggande memorial följande voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 207 som de i ämnet väckta motionerna I: 295 och II: 468 eller att riksdagen må

dels medgiva, att regementspastorer vid armén — slottspastorn å Karlberg däri inbegripen — vilka till följd av genomförandet av den år 1925 beslutade försvarsorganisationen blivit entledigade från av dem innehavda regementspastorsbefattningar, må, under förutsättning att de den 1 juli 1928 uppnått en levnadsålder av minst 50 år, från och med nämnda dag under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension av 540 kronor för den, vilken som regementspastor innehar 15 men ej 20 tjänstår, 660 kronor för den, som innehar 20 men ej 30 tjänstår, och 780 kronor för den, som innehar 30 tjänstår eller därutöver,

dels ock besluta, att förre regementspastorn E. F. E. Morén må på samma villkor som övriga pensionsberättigade f. d. regementspastorer komma i åtnjutande av pension, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 29 hemställt eller

dels att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må av riksdagen bifallas; *dels ock* att förevarande motioner I: 295 och II: 468 må anses besvarade genom vad bankoutskottet i sitt ifrågasvarande utlåtande nr 29 anfört.

Vid memorialet var emellertid fogad reservation av herrar *Dalberg, Borggren, Bäcklund, Lovén* och *Kloo*, vilka ansett, att utskottet bort förklara, att, då sammanjämkning av kamrarnas ifrågasvarande skiljaktiga beslut icke kunde äga rum och frågan icke heller syntes kunna bliva föremål för gemensam omröstning, frågan enligt utskottets åsikt för innevarande riksdag förfallit.

Den av utskottet framlagda voteringspropositionen föredrogs. Därvid anförde:

Herr Borggren: Herr talman! Det har till bankoutskottets förevarande memorial fogats en reservation av mig jämte herrar *Dalberg, Bäcklund, Lovén* och *Kloo*, där vi hava gjort gällande, att gemensam omröstning i denna fråga icke kan äga rum och att följaktligen, när kamrarna nu stannat i olika beslut, detta innebär, att Kungl. Maj:ts proposition förfallit. När frågan behandlades i riksdagen, utgick jag nämligen från, att det vore en generell pensionsförfattning, som avsågs att få antagen vid detta tillfälle. Det har alltid varit så, att man i riksdagen icke haft några gemensamma voteringar, när det gällt författningar i olika spörsmål. Detta är anledningen till att vi reserverar anse, att gemensam votering på denna punkt icke bör äga rum.

Jag ber, herr talman, med de korta ord jag anfört att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Wikström: Herr talman! Första kammaren har nyss så gott som utan debatt godkänt utskottets voteringsproposition. I förhoppning, att andra

Ang. pensions-
nering av vis-
sa förutvaran-
de regements-
pastorer vid
armén.
(Forts.)

kammaren biträder detta beslut, skall jag avstå från alla vidlyftiga utläggningar och nöja mig med att kort och gott yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Jag vill bara säga några ord om denna voteringsproposition ur konstitutionell synpunkt.

Det lider intet tvivel om, att därest kammaren beslutar godkänna den i föreliggande memorial föreslagna voteringspropositionen, kammaren går in på en utvidgning i viss mån av det gemensamma voteringsinstitutet.

Den grundläggande bestämmelsen i fråga om gemensam votering finnes i § 69 regeringsformen, som i detta hänseende lyder: »Då vederbörande utskotts förslag rörande antingen *statens reglerande*» etc.

Den grundläggande föreskriften i grundlagen är alltså, att ett anslag, om vilket gemensam votering skall äga rum, skall avse »statens reglerande». Redan på denna punkt är det tvivelaktigt, huruvida den föreliggande voteringsfrågan är av natur att beröra statens reglering. Riksstaten kan regleras och anslaget för allmänna indragningsstaten kan bestämmas, oavsett om denna fråga löses i positiv eller negativ riktning. Nu är det emellertid alla veterligt, att man vid sidan av det grundläggande stadgandet i § 69 regeringsformen också har att räkna med § 65 riksdagsordningen, där ordet »statsutgifter» är det grundläggande vid bedömandet av voteringsfrågan. Det har aldrig i hela vår riksdagshistoria förekommit den tolkningen, att man generellt skall votera gemensamt om varje statsutgift. Man har sammanställt dessa båda stadganden i regeringsformen och riksdagsordningen på det sättet, att man ansett, att den statsutgift, om vilken man kan hava gemensam votering, måste i varje fall avse statens reglering för nästkommande budgetår. Detta har gjort, att statsutskottet avstyrker gemensam votering beträffande alla statsutgifter, som icke hava avseende å budgetens reglering under det nästkommande budgetåret. Om det t. ex. i år väckes ett förslag, att man skall under budgetåret 1929—1930 göra en statsutgift, kan icke gemensam votering medgivnas, ty detta anslag rör icke riksstatsens reglering för det budgetår, för vilket budgeten nu göres upp.

Nu har praxis varit vacklande under tidernas lopp om tolkningen av föreskriften i § 65 riksdagsordningen om statens utgifter. Man kan dock säga, att beträffande pensionsärendena har under ett halvt århundrade en fullständig fast praxis utbildat sig, så att man voterar gemensamt, när det gäller en fast avgränsad pensionering, avsedd för viss eller vissa namngivna personer. Gemensam votering sker därför nästan i alla de fall, som förekomma från bankoutskottets sida. Tveksamhet uppstår i samma ögonblick, som man har att göra med ett beslut i en pensionsfråga, som har karaktären av allmänna pensionsföreskrifter för en hel grupp av tjänstemän. Jag har varit med om att företaga en undersökning på detta område. Det förekom för jämnt 50 år sedan, nämligen 1878, en gemensam votering, som har ett visst släktycke med det voteringsförslag, som här föreligger. Skiljaktigheten mellan det förslaget och det nu föreliggande, alltså mellan 1878 års voteringsproposition och 1928 års, är den, att 1878 gällde det en grupp tjänstemän, som förut hade pension, varom föreskrifter voro utfärdade. Vad man voterade gemensamt om, var en viss förbättring i dessa tjänstemäns pensioner.

Jag tror icke, att bankoutskottets sekreterare, som ägnat mycket arbete åt detta, lyckats spåra upp ett enda fall, där man gått in för att votera beträffande nyantagande av allmänna pensionsföreskrifter för en hel grupp av tjänstemän. Det är skillnaden mellan fallet år 1878 och den här föreliggande frågan. Här gäller det att reglera pensionerna för en hel grupp befattningshavare. Pensionsföreskrifterna ha i yttre hänseende fått den formen, att riksdagen gör vissa medgivanden beträffande dessa tjänstemäns pensionsförhållanden.

Skillnaden mellan detta och en vanlig pensionslag eller ett vanligt pensionsreglemente, varom man ju icke under några förhållanden anser sig kunna votera gemensamt, är ganska härfin. Jag har därför velat fästa kammarens uppmärksamhet på att om man går in för gemensam votering här, har man gått in för att vidga ut voteringsinstitutet i pensionsfrågor från att avse vissa namngivna personer med vissa fixerade pensionsbelopp till en votering rörande en hel grupp av befattningshavare, för vilken man fastställer de allmänna grunderna.

Ang. pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén.

(Forts.)

Jag har å andra sidan alltid hävdad den uppfattningen, att i tveksamma fall man hellre skall fria än fälla, och att man skall taga viss hänsyn till medkammarens ståndpunkt. Jag vill därför icke för min del driva denna sak för långt. Jag vill bara hava sagt, att enligt min uppfattning hade det varit det riktigaste från bankoutskottets sida att icke framlägga någon voteringsproposition i detta fall, ty det leder till ett utsuddande av gränserna för det gemensamma voteringsinstitutet.

Herr Wikström: Herr talman! Då herr Rydén icke framställt något yrkande, är det kanske onödigt att gå in på något försvar för utskottet. Ehuru jag icke gör anspråk på att mäta mig med herr Rydén som auktoritet i sådana här frågor, vill jag dock säga, att jag har svårt att begripa honom, när han säger, att man icke voterar gemensamt annat än när det gäller statens reglering, d. v. s. anslag, som skola regleras på årets budget. Det är väl ändå icke riktigt. Det är i själva verket så, att vi gång efter annan voterat gemensamt om beslut i pensionsfrågor, som innehålla det, att den och den vid avgången från tjänst, exempelvis om 2 å 3 år, då skall erhålla pension. Om kamrarna i sådana frågor stanna i olika beslut, voterar det gemensamt. Jag kan icke säga, om det redan avgjorts eller ligger på kamrarnas bord ett memorial från statsutskottet, däri det föreslagits gemensam votering beträffande vissa anslag till tuberkulosvården i Västerbottens län. Icke heller den frågan inverkar på årets budget. Den avser anslag, som kommer att utgå på ett »huvudanslag», som förut under året är anvisat och som utgår till tuberkulosvården. Vilket beslut kamrarna än i det avseendet fatta, inverkar det icke på budgeten 1928—1929.

Det är således för mig alldeles obegripligt, hur det kan göras gällande, att vi icke kunna votera gemensamt i andra frågor än dem, som röra årets budget.

Utskottets sekreterare har, som herr Rydén anmärkte, gjort en rätt grundlig utredning i denna fråga. Det är, som han också anmärkte, även riktigt, att utskottets sekreterare icke lyckats att få tag i något absolut analogt fall med det här föreliggande. Men det fall, som förekom 1878, är, såvitt jag förstår, ändå i huvudsak analogt. Att det i det fallet gällde fyllnadspensioner och nu gäller nya pensioner, kan, såvitt jag förstår, icke inverka vid bedömandet av frågans konstitutionella sida.

Om den framställning, som det nu gäller, hade varit åtföljd av en begäran om ett direkt anslag, om alltså propositionen innehållit förslag om anslag på, låt mig säga, 10,000 kronor, samt de bestämmelser, som nu finnas i propositionen, också varit medtagna, hade det icke rätt någon som helst tvekan om, att det skulle voterar gemensamt, icke bara ifall kamrarna stannade i olika beslut beträffande själva beloppet utan också om så varit förhållandet beträffande de bestämmelser, efter vilka detta belopp skulle utgå. Nu är det den skillnaden, att här gäller det icke något i samband med bestämmelsernas utfärdande *direkt* anslaget belopp, utan de föreslagna pensionerna skola utgå av allmänna indragningsstaten, till vilken staten anslår medel i annan ordning. Men det gäller ju icke på något sätt någon lagfråga. Grundlagens mening är väl ändå den, att gemensam votering skall ske i frågor, som röra statens

Ang. pensions-
nering av vis-
sa förutvaran-
de regements-
pastorer vid
armén.

(Forts.)

utgifter, som det står i riksdagsordningen, samt att gemensam votering icke får förekomma i lagfrågor. Här är det icke fråga om någon lag. Propositionen innehåller icke ett ord om någon lagstiftning eller ändring i någon lag eller pensionsreglemente eller i annan författning på något sätt, utan den avser rätt och slätt, vilka som skola få detta anslag från den allmänna indragningsstaten. Nog förefaller det mig åtminstone, att detta försök att göra gällande den uppfattningen, att här skulle vara fråga om ett anslag, om vilket det icke skulle kunna voteras gemensamt, därför att det gäller pensioner, är ett formskäreri, som ligger ett gott stycke bortom rim och reson. I varje fall får väl erkännas, att det är ett ärende, om vilket tvist kan råda. Nu erkänner jag, att herr Rydén är en stor auktoritet på detta område. Men det finnes auktoriteter, som säga raka motsatsen, och det är således en omdömesfråga, det här gäller. Vad man närmast skulle ha att taga ställning till, det är i vilken riktning man anser, att praxis bör utvecklas: om man vill försöka att länka utvecklingen i den riktningen, att riksdagen avhänder sig möjligheterna till gemensam votering i alla de frågor, där det överhuvud taget kan komma i fråga, eller om man, som jag gör, anser ungefär tvärtom. Jag måste för min del säga, att jag skulle blivit mindre förvånad, om detta avslagsyrkande kommit upp och drivits i första kammaren. Då skulle jag tolkat det som ett försök från den kvantitativt underlägsna första kammarens sida att utvidga området för sin vetorätt gentemot den manstarkare andra kammaren. Men när det kommer upp i denna kammare och drives härifrån, har jag svårt att förstå motivet. Jag tror i varje fall, att kammaren mycket väl kan bifalla utskottets hemställan, i full förvissning om att något grundlagsbrott icke därmed begås ifrån riksdagens sida.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Herr Rydén yttrade beträffande gemensamma voteringar om pensionsfrågor, att man kunde votera gemensamt, om det gällde viss person. Men däremot menade han, att man icke kunde votera gemensamt i detta fall, därför att det avsåg en hel grupp av tjänstemän. Nu vill jag påpeka, att i det fall, som här föreligger, är förhållandet just det samma som i första fallet, ty här är det fråga om att votera gemensamt om pensioner för vissa personer.

Det är visserligen sant, att det är flera stycken, men man skulle lika väl här kunnat räkna upp dem till namnet, ange vilka de äro. Om det varit fråga om t. ex. att votera gemensamt om en pensionsfråga för en grupp av tjänstemän och fastställa ett pensionsreglemente, då hade jag bättre kunnat förstå herr Rydén. Men här gäller det pension till vissa bestämda personer, vilka på grund av försvarsbeslutet 1925 ha kommit att mista sina innehavda tjänster, och som det följaktligen är fråga om att ge pension, när de kommit till viss ålder och haft en viss tjänstetid. Det kan aldrig gälla annat än de personerna. De kunde lika väl, som jag nämnde, ha uppräknats nanneligen. Man kunde sagt, att det gäller den eller den, så mycket för den ene och så mycket för den andre. Såvitt jag kan förstå, herr talman, blir denna sak precis densamma, som herr Rydén talade om, när han sade, att det skulle gälla en viss person för att man skulle kunna efter hans mening votera gemensamt.

Jag kan, herr talman, icke förstå annat än att denna fråga är en sådan, som man ganska tydligt och klart skall kunna votera gemensamt om, och jag har icke någon tvekan, herr talman, att för min del tillstyrka kammaren att vara med om en gemensam votering i överensstämmelse med vad utskottet här föreslagit.

Med herr Lindman förenade sig herrar Olsson i Berg och Lindmark.

Herr **Rydén**: Jag har, herr talman, tagit till orda, därför att man tillsport mig om min mening beträffande denna fråga, och jag har angivit den. Jag tycker det är bra, att vi bliva i tillfälle att i riksdagen diskutera sådana frågor som dessa, icke alls efter de förkastliga synpunkter, varur herr Wikström tycks taga dessa saker, nämligen ur synpunkten av vad som passar den ena eller andra kammaren, utan ur synpunkten av vad som är konstitutionellt riktigt, och oberoende av huru det går den ena eller andra meningsriktningen i det ena eller det andra fallet.

Herr Lindman vände sig mot mitt yttrande, att praxis här utvecklats sig därhän, att man voterar om vissa namngivna personer med vissa bestämda pensionsbelopp, och påstod att i denna sak var förhållandet just detta. Jag undrar om herr Lindman vid närmare eftersinnande skall kunna vidhålla denna uppfattning. Antag att det väckes förslag från Kungl. Maj:ts sida, att alla de tjänstemän, som äro anställda i den centrala förvaltningen och som ha tjänstgjort åt oss säga 35 år i statstjänst, skola ha en pension, bestämd till visst belopp. Då är det i sak detsamma, som här föreligger. Det är bara det, att här ha vi ett 10—15-tal personer, men om vi ginge in för nyssnämnda förslag beträffande den centrala förvaltningen, komme det att bliva hundratals personer i stället. Det är klart, att när man går in för att votera för en hel grupp på en gång och för icke namngivna personer, så är den gräns, man här uppdrager emellan vad som är tillåtet eller icke tillåtet, mycket vag. När man i dag voterar om 15 på en gång, kan det med samma konstitutionella rätt sägas, att man en gång kan votera om hundra eller tusen, bara det gäller en viss i bestämmelserna avgränsad grupp och gäller visst belopp. Jag har velat peka på detta, att man här luckrar upp gränserna för voteringsinstitutet i pensionsfrågor på sådant sätt, att vi få mycket svårt framdeles, om denna voteringsproposition blir antagen, att motsätta oss gemensamma voteringar beträffande stora grupper av befattningshavare. Bevars väl, anser riksdagen, att det är rätt att gå in på de vägnarna, är det riksdagens sak att bestämma över det. Men man bör icke göra det utan att ha ögonen klart öppna för vilka konsekvenser som följa därmed.

Jag skall så säga ett par ord i anledning av vad herr Wikström anförde om en likhet med 1878 års votering. Likheten är ju obestridlig. Men jag vill beträffande hela 60—70-talet och tiden ett stycke in på 80-talet säga, att var och en, som varit i tillfälle att ägna studier åt frågan om gemensamma voteringar, vet, att man icke brukar räkna så värst mycket med dessa första årtionden. Man räknar icke med dem, helt enkelt därför, att i början av vårt nuvarande representationsskick handlade man än si och än så beträffande principerna i dessa frågor. Det var först så småningom, som man utbildade klarare linjer, och det var åtskilliga av våra statsrättslärare, som sutto i riksdagen, vilka medverkade till att utveckla vissa fasta konturer för de gemensamma voteringarna. Från 70-talet kunna understundom uppsökas prejudikat för snart sagt vilken tolkning som helst av grundlagarna, prejudikat, som för länge sedan äro övergivna av fast utbildad praxis. För vår ståndpunkt är det icke av någon avgörande betydelse, vad man företog sig på 70-talet. Men det finns också, som jag påpekade, olikheter beträffande detta fall och det föregående, mellan voteringsfallet 1878 och det, som nu föreligger.

Slutligen vill jag, herr talman, säga en sak, för att herr Wikström skall förstå mitt resonemang. Jag ville göra gällande, att gemensam votering endast kan avse statsregleringen följande år, d. v. s. att en votering år 1928 endast kan avse budgetåret 1928—1929 och inget annat. Det är efter min mening och efter den uppfattning, som jag tror är fastställd på andra håll, fullständigt olagligt att votera om en budget, som ligger längre fram i tiden än budgetåret 1928—1929. När det gäller anslaget beträffande sjukvårdsinrätt-

Ang. pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén.

(Forts.)

Ang. pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén.

(Forts.)

ningar i Västerbotten kan en gemensam votering, som föreslagits, endast avse budgetåret 1928—1929, d. v. s. vilka grunder, som skola tillämpas i fråga om det anslag, som är uppfört för det budgetåret. Den votering, som herr Wikström syftar på, den rör alldeles klart ett anslag för det budgetåret, och voteringen gäller frågan om grunderna för användandet av anslaget. Det har man voterat om i flera årtionden, alldeles utan någon meningsskiljaktighet.

När första kammaren här fattat sin ståndpunkt till förmån för gemensam votering, vill jag, med den allmänna utgångspunkt jag har att i tveksamma fall hellre fria än fälla, icke framställa något bestämt yrkande utan endast framhålla, att man efter min mening går till en klar utvidgning av voteringspraxis på detta område, och att man bör göra det med klar sikt för vad det kan komma att betyda i framtiden. Samtidigt vill jag uttala, att därest frågan varit före i statsutskottet, och jag haft att som ledamot av utskottet taga ställning till densamma, jag skulle gått samma väg som reservanterna och ansett, att gemensam votering icke borde äga rum.

Jag vill icke i denna sena timme med en glesbesatt kammare forcera min ståndpunkt så att jag yrkar avslag här, när första kammaren fattat beslut, som den gjort, men efter min mening hade bankoutskottet bort anse, att frågan hade förfallit.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag har den uppfattningen, att om kammaren går in för gemensam votering här, anser jag, att man lika gärna kan gå in för gemensam votering när det gäller civila tjänstepensionslagen, om kamrarna med avseende å den stannar vid olika beslut. Det är precis samma sak, och vill kammaren gå in för den meningen, så kanske det kan vara bra, men jag tror inte, att det i alla fall är klokt och det stämmer då inte med praxis hittills. Det fall, som föreligger här, är ju inte annat än en tjänstepensionslag, och så inträffar det förhållandet, att andra kammaren har beslutat i olika propositioner i punkten a) av bankoutskottets utlåtande nr 29 och likaså i punkten b). Första kammaren har tagit både punkten a) och punkten b) i en proposition och därför har det ju också blivit litet märkvärdigt det hela. Nu står det så här i ja-propositionens sista del: »dels ock besluta, att förre regementspastorn E. F. E. Morén må på samma villkor som övriga pensionsberättigade f. d. regementspastorer komma i åtnjutande av pension, röstar ja». Vad innebär det, om man röstar ja i detta fall? Jo, Kungl. Maj:ts förslag går ju att tillämpa om man anser, att man kan rösta gemensamt om denna fråga, men f. d. regementspastorn Morén fyller ju inte 50 år till den 1 juli i år, och det måste han för att kunna få pension, såvida vi voterar på detta sätt. Alltså hänger hela motionen i luften och beslutet också, och på detta sätt skapar man fram en gemensam votering, som i det speciella fallet ingen betydelse har trots att vi säga, att han skull ha pension efter samma grunder som Kungl. Maj:t talat om. Så ligger ju frågan till, och ändå voterar man gemensamt om vad denne prästman skall ha, och så kan han inte få något, därför att han inte fyller 50 år till den 1 juli i år.

Gentemot herr Lindman vill jag framhålla, att man kan egentligen inte säga, att det här gäller pension till vissa bestämda personer. Utskottet har inte behandlat några vissa bestämda personer, utan här är det fråga om levnadsålder och tjänstgöringstid. Befattningshavarna delas upp i olika klasser och en del få 540, en del 660 och en del 780 kronor om året. Hur många som skola ha det ena eller andra beloppet veta vi inget om. Personerna har riksdagen inte behandlat på något som helst sätt, och då kan man lika gärna säga om den civila pensionslagen t. ex., att det är pension till vissa bestämda personer, ty de äro i det verk och den inrättning det gäller, men det har aldrig

tolkats på det sättet tidigare, att man angående en pensionslag har kunnat votera gemensamt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Beträffande den konstitutionella själavård, som herr Rydén gör sig till talesman för i kammaren, vill jag säga, att jag kan inte följa herr Rydén i detta fall, och jag kan det ännu mindre efter hans sista yttrande, ty det visar just det haltande i den ståndpunkt, som herr Rydén företräder. Herr Rydén säger t. ex., att då skulle man kunna votera gemensamt angående en bestämmelse om pension åt en viss grupp av tjänstemän i den centrala statsförvaltningen.

Utan att ingå på ett sådant fall, vill jag påpeka den alldeles avgörande skillnad som här föreligger. Om det är fråga om att riksdagen bestämmer en pension vid en viss ålder åt en viss grupp av tjänstemän i den centrala statsförvaltningen, få de, som nu sitta på sina platser, på grund av detta beslut pension då de komma till den ålder riksdagen bestämt. Men efter dem komma andra personer in på deras tjänster, och då de i sin tur bli pensionsberättigade få de på grund av detta beslut också pension, och när de äro borta kommer en ny grupp in på deras platser. Här är inte förhållandet på det sättet, ty dessa regementspastorer äro de, som nu finnas, och några andra kan det inte bli, ty deras tjänster ha upphört att existera på grund av försvarsbeslutet. Det kan inte på något vis jämföras med ett pensionsreglemente eller några allmänna bestämmelser om pension åt en viss grupp av tjänst innehavare, som skola erhålla pension vid viss ålder, utan här gäller det — jag vidhåller det, herr talman — intet annat än vissa bestämda personer, som likaväl skulle kunnat här ha blivit till namnet angivna. De komma aldrig att få några efterträdare, som vi icke veta, vilka de äro. Om riksdagen en gång skulle komma att ändra sitt beslut och om några år säga, att nu återinföra vi regementspastorerna, så kommer ingen av de regementspastorer, som då bliva tillsatta, att komma i åtnjutande av den pension, som riksdagen på grund av detta beslut kan komma att tilldela de nuvarande regementspastorerna. Ty här gäller det endast de, som nu finnas och som äro i den kungl. propositionen fullständigt bestämda.

Herr Wikström: Herr talman! Jag kan icke låta bli att uttrycka min förvåning över herr Rydéns tolkning av det beslut jag nämnde beträffande tuberkulossjukvårdsanstalterna i Västerbotten och det förslag till gemensam voteringsproposition, som därom föreligger. Såvitt jag kan förstå gjorde herr Rydén gällande, att detta anslag endast avsåge budgetåret 1928—1929. Det är väl ändå någonting fullständigt orimligt. I själva verket ligger det ju så till, att vi icke komma att få anslag under budgetåret 1928—1929, utan om vi komma med framställning under det året, svarar man, att medicinalstyrelsen icke har i sina riksdagspetita beräknat det anslaget, och att vi följaktligen få vänta till budgetåret 1929—1930. Beträffande de bestämmelser, som åtfölja anslaget, är det väl ändå obestriddligt, att de icke avse något visst år, utan äro gällande för alla åren framåt, och då kan jag icke förstå, vad herr Rydén menar med att påstå, att det endast gäller budgetåret 1928—1929. I själva verket är det väl så, att vi, som jag nämnde i mitt förra anförande, gång på gång votera om pensioner och andra anslag, som icke skola utgå under nästföljande budgetår, utan som avse flera budgetår framåt, ehuru jag icke berett mig på att plocka fram några prejudikat att visa upp vid denna diskussion. Det är ett faktum helt enkelt.

Beträffande den oformlighet, som måste följa med i voteringspropositionen till följd av propositionsordningen i första kammaren, så må det erkännas, pro-

Ang. pensionering av vissa förutvarande regementspastorer vid armén.
(Forts.)

*Ang. pensions-
nering av vis-
sa förutvaran-
de regements-
pastorer vid
armén.*

positionsbeslutet blir litet tillkrånglat. Men det betyder ingenting rent praktiskt sett, så jag skall icke ge mig in i diskussion med herr Bäcklund om den saken. Om det roar honom att hänga upp sig på dylika petitesseer, må det vara hans ensak.

(Forts.)

Herr Rydén: Jag antar, att kammaren håller mig räkning för att jag icke försöker ge herr Wikström den lektion i fråga om det elementäraste beträffande våra anslag, som han tydligen behöver, för att han överhuvud taget skall ha en utgångspunkt för att fatta vad man säger. Menar herr Wikström verkligen, att allmänna tuberkulossjukvårdsanslaget är beviljat för längre tid än budgetåret 1928—1929. Den saken är väl klar, så att vi icke behöva diskutera det längre.

Men jag begärde ordet egentligen därför, att det väl här blir av kammaren beslutat en gemensam votering, och jag gärna ville taga fasta på herr Lindmans resonemang såsom en hållpunkt, när vi nästa gång komma att diskutera i svenska riksdagen frågan om gemensam votering i pensionsfrågor. Herr Lindman har preciserat sin uppfattning så, att detta förslag har sin särkaraktär därigenom, att denna grupp av befattningshavare har upphört att finnas till i fortsättningen, och att en votering här icke får anses utslagsgivande för kammarens uppfattning i fråga om alltjämt förblivande tjänstemannagrupper. I så fall är naturligtvis faran av att gå in på gemensam votering väsentligen mycket mindre, ty då kunna vi hålla oss till det, att den gemensamma voteringen blir begränsad till fall sådana som föreliggande, då det gäller en grupp av statstjänare som upphört.

De farhågor, jag haft, och som jag tror varit berättigade, de äro, att vi ge oss in på votering om allmänna pensionsgrunder för tjänstemän i allmänhet, och det har jag velat rikta kammarens uppmärksamhet på, att detta får icke ske. Jag tror det är bra, att vi klara upp begreppen, och att vi hålla igen här, och att herr Lindman hjälper till att hålla emot i framtiden, så att vi icke vidga ut voteringsinstitutet längre än vad som kan anses rimligt och riktigt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels att kammaren måtte godkänna den av utskottet föreslagna voteringspropositionen, dels ock att kammaren icke måtte godkänna berörda voteringsproposition; och godkände kammaren den föreslagna voteringspropositionen.

§ 14.

Herr talmannen tillkännagav, att bordläggningsplenium komme att hållas måndagen den 30 i denna månad kl. 3.30 e. m. samt att arbetsplenium skulle äga rum onsdagen den 2 nästkommande maj kl. 1 e. m.

Vidare meddelade herr talmannen, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande onsdag ämnade besvara herr Hanssons i Stockholm interpellation angående visst förekommet missbruk av kommandorätten över värnpliktige.

§ 15.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statsbaneförvaltningens organisation m. m.; och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den ekonomiska försvarsberedskapens organisation.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 20, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 98, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1928—1929 åttonde huvudtitel;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av egendomen Gustafshög till bränsledepå för flottans station i Stockholm;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 18 av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag angående ny värmeledning och införande av elektrisk belysning i nationalmuseibygnaden m. m.;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 95 av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag angående nybyggnad för de geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna vid universitetet i Lund;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat i republiken Estland;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående materiell för nykterhetsundervisningen m. m.;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för fortsatt uppehållande av Dalautredningens verksamhet;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av viss fastighet för Strängnäs hospitals räkning;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till statskontoret;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maldrycker m. m.;

nr 109, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande personalens vid mynt- och justeringsverket uppförande på ordinarie stat; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av posthusbyggnad i Vasastaden i Stockholm;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 36, med förslag till ändring av rubriken 1135 i gällande tulltaxa; och

nr 37, i anledning av väckta motioner angående revision av rusdrycksförsäljningsförordningen och därmed sammanhängande författningar m. m.; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion i fråga om ändring i kungörelsen angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Mora	under	3	dagar	fr. o. m.	den	29	april,
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	»	4	»	»	»	29	»
» <i>Sundström</i>	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Jeppsson</i>	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Ros</i>	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Lindqvist</i> i Halmstad	»	4	»	»	»	1	maj,
» <i>Pettersson</i> i Bjälbo	»	2	»	»	»	30	april,
» <i>Borggren</i>	»	5	»	»	»	29	»
» <i>Andersson</i> i Höör	»	2	»	»	»	30	»
» <i>Gardell</i> i Gans	»	3	»	»	»	2	maj,
» <i>Carlström</i>	»	4	»	»	»	1	»
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	»	3	»	»	»	30	april,
» <i>Jensen</i>	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Holmberg</i>	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Johansson</i> i Kälkebo	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Lundén</i>	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Björkman</i>	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Hedlund</i> i Häste	»	4	»	»	»	29	»
» <i>Mogård</i>	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Wirsell</i>	»	4	»	»	»	2	maj,
» <i>Anderson</i> i Linköping	»	3	»	»	»	30	april,
» <i>Anderson</i> i Storegården	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Osberg</i>	»	3	»	»	»	1	maj,
» <i>Sjöström</i>	»	3	»	»	»	29	april,
» <i>Andersson</i> i Katrineholm	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Thore</i>	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Hage</i>	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Andersson</i> i Rasjön	»	3	»	»	»	29	»
» <i>Bäcklund</i>	»	3	»	»	»	29	» och
» <i>Brännström</i>	»	3	»	»	»	30	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.3 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 30 april.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmanen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande dels vissa markbyten inom staden mellan broarna och å Kungsholmen m. m., dels ock grunder för exploateringen av viss del av Norra Djurgården m. m.

Vidare föredrogs och remitterades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts likaledes på bordet liggande skrivelse, nr 248, angående förslag till formulär för deklarationsblanketter m. m.

§ 3.

Konstitutionsutskottets härpå föredragna memorial nr 20 bordlades åter.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 98, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1928—1929 åttonde huvudtitel godkände kammaren de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

§ 5.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 99—110, bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 35—37 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

§ 6.

Ordet lämnades härefter till herr **Engberg**, som yttrade: Herr förste vice talman! Jag skall be att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att sist på onsdagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden må uppföras konstitutionsutskottets memorial nr 20.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av järnvägen från Lidköping till Tun;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Mel-lersta Östergötlands järnvägsaktiebolags i likvidation skuld till staten m. m.;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av postverkets fordran hos förre postexpeditören S. H. F. Palmcrantz;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Gävle stad;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsreglemente för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för åtskilliga officers- och underofficerskårer från skyldighet att återbetala vissa lån m. m.; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten för arméns truppförband.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner rörande ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion, II:381, angående ett förbilligande av kostnaderna för skolmateriell.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr förste vice talmannen *Hamilton* under den 2 maj och
» *Vahlstedt* » 4 dagar fr. o. m. den 2 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.